

ΑΣΤΗΡ της ΑΝΑΤΟΛΗΣ

πάντα δοκιμάζετε, το καλόν κατέχετε

ΕΝΑΣ ΣΕΙΣΜΟΣ ΘΑ ΣΕ ΣΩΣΕΙ!

ΕΤΟΣ 154ο ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2011 Νο 2

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΑΝΗΣΥΧΗΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Διαβάσαμε στον τύπο (Καθημερινή Τετάρτη 16 Μαρτίου 2011, ρεπορτάζ της Ιφιγένειας Διαμαντή)

«...Η σεξουαλική δραστηριότητα των εφήβων παρουσιάζει μάλλον ανησυχητικές ενδείξεις. Μία στις δύο σεξουαλικά δραστήριες κοπέλες μεταξύ 13 και 19 ετών που επισκέφθηκαν τη ΜΕΥ [Μονάδα Εφηβικής Υγείας] βρέθηκαν θετικές σε κάποιον τύπο HPV (ιό των ανθρωπίνων θηλωμάτων) και 23% ήταν θετικές σε υψηλού κινδύνου τύπου του (που μπορεί να δημιουργήσει καρκίνο του τραχήλου), ενώ μόνο το 30% δηλώνει ότι χρησιμοποιεί προφυλακτικό κάθε φορά και σε ολόκληρη τη διάρκεια της επαφής, όταν η σεξουαλική δραστηριότητα ξεκινά στην ηλικία των 14 για το 16% του εφηβικού δείγματος στην Αττική.

Νέα δεδομένα αναφορικά με την εικόνα που έχουν οι έφηβοι στην Ελλάδα για το σώμα τους και τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε διαταραχές πρόσληψης τροφής, σε συνδυασμό με κλινικά και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των παιδιών που πάσχουν από ανορεξία, όπως προκύπτουν από έρευνες της ΜΕΥ το 2010, θα παρουσιαστούν στη διήμερη επιστημονική συνάντηση. Από τα έως τώρα στοιχεία της, η συχνότητα είναι δεκαπλάσια στα κορίτσια απ' ό,τι στα αγόρια με βασικό παράγοντα τα πρότυπα του «ιδανικών αναλογιών» που προβάλλουν τα ΜΜΕ. Σχετική με αυτό, η παχυσαρκία στους εφήβους που είναι πολύ πιθανόν να εξελιχθούν σε ενήλικες με καρδιαγγειακές παθήσεις, διαβήτη ή και ορισμένους τύπους καρκίνου.»

Αν βγει κανείς και πει στα ΜΜΕ ή σε οποιαδήποτε ομήγυρη ότι καλόν είναι οι νέοι να έχουν μία αγνή ζωή μέχρι το γάμο, τότε οπωσδήποτε θα γίνει αντικείμενο χλευασμών και διαλέξεων του πόσο σπουδαίο είναι να έχουν σεξουαλική ζωή από νωρίς ώστε να ζήσουν την χαρά του σεξ και ούτω καθεξής. Τα αποτελέσματα τα διαβάζουμε παραπάνω. Πόσο διαδεδομένοι είναι οι ιοί και τα ΣΜΝ [σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα], μάλιστα σε μικρές ηλικίες. Επίσης, και στην συνέχεια, διαβάζουμε για τις διαταραχές τις σχετικές με την διατροφή. Νέα, κυρίως κορίτσια, παθαίνουν διάφορα ψυχικά νοσήματα τέτοια ώστε το φαγητό γίνεται κατάρα και συμφορά, που πολλές φορές οδηγούν στον θάνατο. Στο τέλος, η αρρώστια της εποχής μας: η παχυσαρκία από μικρές ηλικίες.

Από την άλλη η δική μας απάντηση είναι ότι όλα αυτά είναι δώρα του Θεού: και το φαγητό και το σεξ και ο γάμος και όλα τα καλά πράγματα, που έφτιαξε και όρισε για να τα απολαμβάνουμε. Μαζί με αυτά έφτιαξε και τους κανόνες που τα διέπουν και πως όταν τους παραβιάζουμε θα έχουμε και τα αποτελέσματα της κακής χρήσεως.

Όπως φαίνεται οι άνθρωποι έχουν την τάση ακόμα και τα πιο ωραία πράγματα να τα διαστρέφουν σύμφωνα με τα δικά τους γούστα και όχι να ακολουθούν τους κανόνες του Θεού. Για άλλη μία φορά στο εγγύς μέλλον, απο το περιοδικό μας θα προσπαθήσουμε να οριοθετήσουμε και να εξηγήσουμε όλα αυτά τα ζητήματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η Μερίδα των Πιστών	35
Επίγεια και Ουράνια Σοφία	37
Η Απιστία του Πατέρα της Πίστης	41
Η Πτώση ως "υπαρκτική αστοχία"	44
Ένας σεισμός θα σε σώσει!	47
Πεντηκοστή και Ανθρωπολογία	49
Η θεολογική πρόταση της αποθητικοποίησης του χριστιανισμού	54
Ένα σύντομο ιστορικό των απαρχών του Ελληνικού Βιβλικού Ινστιτούτου	59
Γιατί να γίνω μέλος της τοπικής εκκλησίας;	61

ΑΣΤΗΡ
της

ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Εκδίδεται από το 1858

"Πάντα δοκιμάζετε,
το καλόν κατέχετε"

Α' Θεσσα. 5: 21

www.gec.gr/astir

Λεωφ. Αμαλίας 50, 105 58 Αθήνα
Τηλ.: 210 3231079 – Fax: 210 3316 577
email: astir@gec.gr

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ:
Ιωάννης Τσεβάς

ΙΔΡΥΤΗΣ:
Μιχ. Δ. Καλοποθάκης (1858-1911)

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΚΔΟΤΕΣ:
Δημ. Μ. Καλοποθάκης (1911-1946)
Μιχ. Β. Κυριακάκης (1946-1989)
Γ. Τασίγλου (1989-1990)
Φ. Β. Καμπούροπουλος (1991-2002)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Γ. Αδάμ, Τιμ. Αναστασίδης,
Ε. Αντωνιάδου, Παν. Κανταρτζής,
Αντ. Κουλούρης, Μελ. Μελετιάδης,
Παρ. Παπαγεωργίου, Ιω. Σακινίδου,
Ειρ. Τερζάκη, Ιωάν. Τσεβάς

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ:
Σειράς «Λόγος»: Λ. Κολλάρος
Ειδικών αφιερωμάτων: Μελ. Μελετιάδης
Ποίηση, Προσευχές: Λιλ. Βαλαή

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Στέλιος Παπαβασιλείου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Έρση Αντωνιάδου
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μυρτιά Σακινίδου
ΔΙΕΚΤΗΡΙΑΣΗ: Γιώργος Σάκος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ-ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: Μαίρη Αλάγιαλη
Λεωφ. Αμαλίας 50 - 105 58 Αθήνα
ΑΡΙΘΜ. ΛΟΓ. ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ:
EUR 5144-043494-503 (Στ. Παπαβασιλείου)
IBAN: GR93 0172 1440 0051 4404 3494 503
BIC: PIRBGR3A

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ:
Βοστώνης: Τάκης Τσανκιδής
Θεσ/νίκης: Δημήτρης Σοφός
Κατερίνης: Πάρις Παπαγεωργίου
Κέρκυρας: Βέτα Παντελιού
Κύπρου: Δέσποινα Μελετιάδου
Χαλκίδας: Νίκος Παντελής

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Εσωτερικό & Κύπρος € 10
Ευρώπη: € 26 - ΗΠΑ USD 30
Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ. Δολ. 40

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: € 1,00

ISSN 1106-4250

Τα ενυπόγραφα άρθρα απηχούν τις απόψεις των συγγραφέων. Η σύνταξη του περιοδικού διατηρεί το δικαίωμα να κάνει συντομεύσεις ή διορθώσεις στα προς δημοσίευση κείμενα. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Η Μερίδα των Πιστών

του Λεωνίδα Κολλάρου

"Εσύ, Κύριε, είσαι η μερίς μου"

Ψαλ. 119:57

Μήπως φαίνεται απίστευτο πως ο Θεός είναι και γίνεται η μερίδα των πιστών;! Αλλά γιατί να μας φαίνεται απίστευτο σαν όνειρο που ο Θεός συγκαταβαίνει να πλησιάσει τον άνθρωπο και να σταθεί στο πλευρό του; Δεν είναι τελικά με πράξεις τέτοιας αμέτρητης καταδεκτικότητας που δίνεται η ευκαιρία στην θεϊκή ευσπλαχνία να φανερώσει όλο της τον εαυτό! Η γενναιοδωρία του Θεού θα έμενε κρυμμένη εάν δεν συνέβαινε αυτό που είναι τόσο υπέροχο και που κάπως δικαιολογημένα φαίνεται απίστευτο στα ανθρώπινα μάτια. Αυτή όμως δεν θέλει να κρύβεται αλλά να φανερώνεται. Ο άνθρωπος όταν αμάρτησε ήθελε να κρύβεται στον κήπο του παραδείσου. Αν και η χάρη του Θεού αρέσκονταν στην ίδια τακτική ποτέ δεν θα φανερώνονταν το μεγαλείο του Θεού. Ο Θεός δεν αρέσκεται να καταδικάζει τις ένδοξες ιδιότητες της χάρης Του σε εγκλεισμό, κάθειρξη και απόκρυψη από τα ανθρώπινα βλέμματα, αλλά η ευαρέσκειά Του είναι, αυτές να γίνουν γνωστές στο ανθρώπινο γένος. Έτσι ο Θεός φανερώνει αλήθειες στο λόγο Του που εκφράζουν αυτή τη χάρη έστω κι αν φαίνεται απίστευτη στον ανθρώπινο νου.

Μια απ' αυτές τις χάρες είναι ακριβώς και το γεγονός ότι ο Κύριος καταδέχεται να γίνεται η μερίδα των πιστών. Δεν διστάζει να τοποθετεί τον εαυτό Του σε θέση που αυτός ο ίδιος να γίνεται η περιουσία του λαού Του και να τοποθετεί το λαό Του σε θέση ιδιοκτήτου ενός αμύθητου πνευματικού θησαυρού. Ο Θεός δεν διστάζει να φανερώσει αλήθειες μόνο και μόνο επειδή λάμπουν περισσότερο απ' ότι μπορούν να αντέξουν τα ανθρώπινα μάτια, αλλά τις φανερώνει παρά την δική μας αδυναμία να τις συλλάβουμε γιατί έτσι φανερώνει την δική Του θεότητα και δόξα. Μια από αυτές τις αλήθειες είναι ακριβώς και αυτή: ότι ο Θεός γίνεται η μερίδα των πιστών, και ανήκει σ' αυτούς με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ευλογία τους και την αιώνια προοπτική που ανοίγει μπροστά τους μια τέτοια δωρεά. Δεν εννοούμε ότι αυτή η ευλογία είναι κατανοητή, και ότι είναι εύκολη υπόθεση να αναρριχηθείς και να αγγίξεις την κορυφή της· απεναντίας ομολογούμε ότι είναι ασύλληπτη στο μέγεθος και στην αξία της από την πεπερασμένη διάνοιά μας. Εκείνο που εννοούμε είναι ότι ενώ μεν είναι ακατανόητη στο μέγεθος της αξίας, αυτό δεν μειώνει ούτε εις το ελάχιστο την αλήθεια της. Σαν συμπέρασμα όλων αυτών και για να γίνουμε λίγο πιο πρακτικοί εφαρμόζοντας αυτές τις αλήθειες σε εκείνους στους οποίους ανήκουν, πρέπει να πούμε ότι είναι δίκαιο για τους χριστιανούς να αισθάνονται τα κύματα της εσωτερικής ευφροσύνης

να γλείφουν την ακτή της ψυχής διότι σε αυτούς ακριβώς ανήκει το προνόμιο που εκφράζεται με αυτή την αλήθεια, άρα στους ίδιους ανήκει και η πνευματική αυτή ευχαρίστηση που αναπόφευκτα συνοδεύει το προνόμιο. Ναι, είναι αλήθεια, επειδή αναφέρεται στο λόγο του Θεού το ότι ο Θεός παραχωρεί τον εαυτό Του τόσο ανεπιφύλακτα στον άνθρωπο που θα ανοίξει την καρδιά του σ' Αυτόν δια της πίστεως στον Χριστό, ώστε να γίνει η μερίδα και η κληρονομιά του. Για τους πιστούς αυτή η υπόθεση παύει να είναι κάτι το ακατανόητο. Δέχονται δια της πίστεως στο λόγο του Θεού αυτό που βλέπουν αποκεκαλυμμένο σε αυτόν, και με την εμπειρία τους επιβεβαιώνουν την αλήθεια αυτής της αποκάλυψης. Το θλιβερό είναι ότι οι άνθρωποι του κόσμου δεν συμμερίζονται αυτές τις αλήθειες και στερούνται, με την ευθύνη να ανήκει εξ ολοκλήρου στην δική τους απιστία, προνομίων που θα μπορούσαν να είναι δικά τους εάν στρέφονταν με πίστη στο Θεό πάσης χάριτος και ευλογίας. Σε τελευταία ανάλυση το απίστευτο δεν είναι το μέγεθος της θείας συγκατάβασης αλλά η ανοησία της ανθρώπινης απροθυμίας να πιστέψει στην αγαθότητα του Θεού. Όμως έτσι είναι. Στη ζωή αυτή είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε αντικρίζοντας καθημερινά την απιστία του ανθρώπου, και αυτό θλίβει την ψυχή των πιστών μέχρι να βρεθούν στο μέρος εκείνο όπου δεν θα υπάρχει πλέον θλίψη. Μέχρι τότε όμως είμαστε αναγκασμένοι να πίνουμε και από το ποτήρι της ευφροσύνης και από το ποτήρι της θλίψης. Μακάρι οι άνθρωποι να πίστευαν και να γεύονταν ότι αγαθός ο Κύριος, και ευλογημένοι και μακάριοι είναι όσοι εμπιστεύονται σ' Αυτόν.

Ο ΘΕΟΣ Ο ΙΔΙΟΣ

Τα αληθινά υπάρχοντά σου, πιστέ, είναι ο ίδιος ο Θεός. Λογάριασε για λίγο την αξία των δικών σου υπάρχοντων και σύγκρινε τη μερίδα σου με εκείνη των συνανθρώπων σου. Τι παρατηρείς; Μερικοί από αυτούς έχουν τη μερίδα τους στην ακίνητη περιουσία τους. Είναι πλούσιοι και όταν θερίζουν το εισόδημα είναι σαν να θερίζουν χρυσάφι. Αλλά τι είναι ο θερισμός του χρυσού όταν τον συγκρίνεις με τον δικό σου θερισμό που είναι ο Θεός; Τι αξία μπορούν να έχουν αποθήκες γεμάτες από σιτάρι, και λογαριασμοί γεμάτοι από αριθμούς και ψηφία όταν τα συγκρίνεις με το Θεό που χαρίζει τα πάντα προς ζωή και ευσέβεια, από το χέρι του οποίου τρέφονται άνθρωποι και ζώα, στο χέρι του οποίου είναι κάθε πνοή ανθρώπου, ο οποίος θεραπεύει κάθε σου αρρώστια και από του οποίου το θέλημα διατηρείται

ΤΙΤΛΟΙ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

ανέπαφο το νήμα της ζωής! Μπορεί οι άνθρωποι να περισσεύονται κατά πάντα και να έχουν ψωμί αρκετό να ζήσουν και τα εγγόνια τους, αλλά πώς μπορεί αυτό να συγκριθεί με το Θεό που εσένα σε τρέφει με τον άρτο του ουρανού;! Μερικοί συσσωρεύουν πλούτο με τέτοια αφθονία και ευκολία που στο τέλος γίνεται απύθμενη λίμνη μέσα στην οποία θα κολυμπήσουν και θα πνιγούν. Αλλά τι είναι ο πλούτος σε σύγκριση με το Θεό; Ο πρώτος φαίνεται να χαρίζει ασφάλεια αλλά πολλές φορές κάνει φτερά και φεύγει τόσο εύκολα και γρήγορα που φαίνεται σαν κάποιος που ήρθε μόνο για να μας εμπαιξεί. Ο δεύτερος αποδεικνύεται πιστός και μας συμπαραστέκεται ακόμα και όταν οι ίδιοι μας οι γονείς μας εγκαταλείψουν. Τι αξία έχει λοιπόν η μερίδα του κόσμου; Δεν θα μπορούσες να ζήσεις με αυτή· η πνευματική σου ζωή δεν θα μπορούσε να συντηρηθεί από τα μouxλιασμένα της ψίχουλα· το ανώτερο στοιχείο της ύπαρξής σου, που είναι το πνεύμα σου, δεν θα μπορούσε να ξεδιψάσει με τις λίγες σταγόνες γλυφού νερού που αυτή είναι διατεθειμένη να σου προσφέρει όπως προσφέρει και σε όλους όσους έχουν τη μερίδα τους σε αυτή τη ζωή. Τι αξία μπορεί να έχει η μερίδα του κόσμου; Μπορεί να ηρεμήσει μια ταραγμένη συνείδηση; Μπορεί να αφαιρέσει την ενοχή; Δοκίμασε να τη δώσεις σαν φάρμακο σε μία θλιμμένη καρδιά και δες αν μπορεί να απαλύνει το βογκητό, ή να μειώσει έστω κατά μια τις θλίψεις του ανθρώπου. Αλλά εσύ έχεις το Θεό, και μέσα σε Αυτόν έχεις πολύ περισσότερα από αυτά που χρυσάφι και ασήμι θα μπορούσαν να αγοράσουν. Κάποιοι άλλοι έχουν τη μερίδα τους στη φήμη, στην αναγνώριση εκ μέρους των ανθρώπων και στη δόξα του κόσμου αυτού. Την επιδοκιμασία και την υπόληψη στην κοινωνία ζήτησαν, και αυτά απέκτησαν. Αλλά ρώτησε τον εαυτό σου: «Δεν είναι ο Θεός μου πολύ περισσότερο από αυτό;» Κάποιος είπε, «Κι αν ακόμα χίλιες σάλπιγγες σαλπίζουν προς τιμή σου, θα σε προετοίμαζε αυτό να διαβείς τον Ιορδάνη την ώρα του θανάτου, ή θα σε χαροποιούσε στο να αντιμετωπίσεις την κρίση του αδέκατου Κριτή;». Ο κάθε πιστός θα απαντούσε, «Όχι βέβαια».

Υπάρχουν θλίψεις στη ζωή αυτή που κανένας πλούτος δεν μπορεί να απαλύνει, και υπάρχει μια σοβαρή ανάγκη πάντα παρούσα την ώρα του θανάτου που όλα τα πλούτη μαζί δεν μπορούν να καλύψουν. Εάν έχεις το Θεό για μεριδίό σου, έχεις περισσότερα από όλα τα άλλα μαζί. Εν Κυρίω κάθε ανάγκη σου καλύπτεται είτε εν ζωή είτε εν θανάτω. Ο κλήρος σου είναι ο Θεός και είσαι πραγματικά πλούσιος. Αυτός θα προμηθεύσει για κάθε σου ανάγκη, θα παρηγορήσει την καρδιά σου, θα ανακουφίσει τον πόνο σου, θα οδηγήσει τα βήματά σου, θα είναι μαζί σου στη σκοτεινή κοιλάδα, θα σε πάρει σπίτι Του για να τον απολαύσεις σαν μερίδα σου για πάντα. «Έχω πολλά», είπε ο Ησαΐ στον αδελφό του Ιακώβ. Αυτό είναι το ανώτερο που ένας κοσμικός άνθρωπος μπορεί να πει. Αλλά ο Ιακώβ απαντάει, «Έχω τα πάντα». Αυτή η νότα είναι τόσο ψηλή που κανένας κοσμικός δεν μπορεί να την τραγουδήσει. Τόσο ψηλά φτάνουν μόνο οι φωνητικές χορδές των πιστών.

Η διαβεβαίωση ότι ο Κύριος είναι η μερίς των πιστών αναφέρεται σε όλους τους πιστούς. Ο Θεός αφήνει την κληρονομιά σε όλα τα παιδιά Του· ο Θεός έχει ορίσει ως κληρονόμους Του όλους τους υιούς και τις θυγατέρες Του. Οι τίτλοι ιδιοκτησίας της περιουσίας είναι στα χέρια όλων των πιστών χωρίς εξαίρεση. Αυτό που ο ένας μπορεί να διεκδικήσει ως δικό του είναι το ίδιο με αυτό που διεκδικεί και ο άλλος ως δικό του χωρίς αυτό να διαιρείται, να μοιράζεται ή να μειώνεται. Αυτή η περιουσία είναι μεθεκτή από όλους χωρίς όμως να μερίζεται, και εξολοκλήρου μεθεκτή από τον καθένα. Ο κάθε πιστός έχει ως δικό του ολόκληρο το Θεό, μετέχει ολοκλήρου του Θεού κι όμως ο Θεός δεν ανήκει τμηματικά στον κάθε πιστό αλλά εξολοκλήρου στον καθένα γιατί είναι αμερίστος και δεν μπορεί να διαιρείται σε τμήματα. Κάτι παρόμοιο διδάξε ένας Πατέρας της Εκκλησίας (Γρηγόριος Παλαμάς 14^{ος} αιώνας) λέγοντας, «... ο Θεός ... μερίζεται μένων αμερής, και μετέχεται ποικίλως υπάρχων εντελώς άτμητος...». Και σε κάποιο άλλο σημείο λέει σχετικά με το ότι οι καθαροί και πιστοί κατέχουν το Θεό, «...αν και το θεϊόν είναι μέσα εις όλα και μετέχεται από όλα, όμως κυρίως είναι μέσα μόνον εις τους αγίους (τους πιστούς) και από αυτούς μόνον μετέχεται κυρίως». Αυτό το οποίο κατέχει λοιπόν κάποιος αναγεννημένος είναι εξ ίσου κατοχή κάθε άλλου αναγεννημένου χωρίς να μειώνεται ούτε εις το ελάχιστο αυτό που απολαμβάνει ο καθένας. Η απειρότητα του Θεού δεν γνωρίζει περιορισμούς. Ο κάθε πιστός οφείλει να κάνει τον δικό του απολογισμό, που στην ουσία είναι ο ίδιος για όλους, και να κατανοήσει την αμύθητη πνευματική περιουσία που έχει αποκτήσει εν Χριστώ. Αγαπητή ψυχή, έχεις τίτλους συμμετοχής σε θησαυρούς που υπερβαίνουν κατά πολύ βουνά ολόκληρα από ασήμι και χρυσάφι. Ο Θεός είναι η αιώνια μερίδα σου και ενώ εσύ ανήκεις κατά χάρη στον Θεό, ο Θεός ανήκει κατά χάρη και σε σένα. Γνωρίζω ότι αυτός ο τίτλος ιδιοκτησίας σου χαρίζει τέλεια ικανοποίηση που δεν θα τον αντάλαζες με οποιοδήποτε αντάλλαγμα θα μπορούσε να σου προτείνει ο σκοτεινός. Όπως το άχυρο δεν είναι τίποτα σε σύγκριση με το σιτάρι, έτσι άπειρες φορές περισσότερο ο κόσμος δεν είναι τίποτα με τη δική σου περιουσία. Είναι μόνο μεγάλη ντροπή σε μας που τόσο συχνά προτιμούμε την κοσμική ματαιοδοξία και κενοδοξία, και ζηλεύουμε αυτά που ο κόσμος έχει και προσφέρει σαν να είμαστε φτωχοί και κακόμοιροι φουκαράδες, και σαν να ψάχνουμε ακόμα να βρούμε κάτι να γεμίσει κάποιο κενό της ψυχής. Μάλιστα αυτό ακριβώς εννοούμε όταν ψάλλουμε για τον Κύριο εκείνο τον ύμνο που λέει,

Εν Σοι να ευρίσκω
παν ότι ποθώ,
εκ τούτου του κόσμου
Ουδέν να ζητώ.

Ο κ. Λ. Κολλάρος είναι κήρυκας του Ευαγγελίου στην Ε.Ε.Ε. Ιωαννίνων.

Επίγεια και Ουράνια Σοφία

του αιδ. Γιώργου Αδάμ

Επιστολή Ιακώβου 3:13-18

Στο βιβλίο των Παροιμιών γράφει, **Η σοφία είναι το πρώτιστο· απόκτησε σοφία· και περισσότερο από κάθε απόκτησή σου, απόκτησε σύνεση (Παρ. 4:7)**. Περίπου 900 χρόνια αργότερα ο Κικέρων δήλωνε πως «η σοφία είναι το καλύτερο δώρο των θεών» και «η μητέρα όλων των καλών πραγμάτων».

Στην Αγία Γραφή, σοφία δεν είναι απλά η κατοχή της γνώσης και της πληροφορίας, αλλά η ικανότητα να **εφαρμόζει** κάποιος την αλήθεια στην καθημερινή ζωή.

Η σοφία δεν είναι διανοητική άσκηση, αλλά επιλογή συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Δεν αφορά τι ξέρεις, αλλά το τι πράττεις. Δεν έχει να κάνει τόσο με το μυαλό, όσο με τις σχέσεις και το χαρακτήρα. Για αυτό στον Λόγο του Θεού ανόητος είναι αυτός που ξέρει την αλήθεια, αλλά αποτυγχάνει να την εφαρμόσει.

Η απόδειξη της σοφίας: η καλή διαγωγή και τα έργα

Στην επιστολή Ιακώβου θα μελετήσουμε μια περικοπή η οποία αντιπαραβάλλει την ανθρώπινη σοφία με τη θεϊκή, την επίγεια με την επουράνια. Ξεκινά με την ερώτηση: **Ποιος, ανάμεσά σας, είναι σοφός και επιστήμονας; Ας δείξει από την καλή διαγωγή τα δικά του έργα με πραότητα σοφίας (Ιάκ. 3:13)**. Είναι δύσκολο να βρεθεί άνθρωπος που να παραδέχεται ότι είναι ανόητος. Οι περισσότεροι των ανθρώπων έχουμε γενικώς «ανεβασμένη» εικόνα για τη σοφία μας. Έχουμε καλύτερη γνώμη για τον εαυτό μας, από αυτό που πραγματικά είμαστε, δείγμα κι αυτό της πεσμένης φύσης που όλοι μας κουβαλάμε. Στις Παροιμίες γράφει, **Πολλοί άνθρωποι κηρύττουν κάθε ένας την καλοκαγαθία του· αλλά ποιος θα βρει άνθρωπο πιστό; (Παρ. 20:6)**.

Γι' αυτό λοιπόν, ο Λόγος του Θεού στην επιστολή Ιακώβου μια φορά ακόμη μας προσγειώνει με την ερώτηση αυτή. Είσαι σοφός; Είσαι γνώστης; Επιστήμονας; Δείξε το από την καλή σου διαγωγή. Από την σωστή συμπεριφορά σου. Όπως η πίστη, έτσι και η σοφία δεν αποδεικνύονται στα λόγια, αλλά στην πράξη. Αν υπάρχει σοφία, θα φανεί από το πώς φέρομαι. *Η σοφία αποδεικνύεται από τη διαγωγή και τις πράξεις, όχι από τα λόγια*. Αυτό είναι το πρώτο. Ό, τι ίσχυε στην πίστη, η οποία υπάρχει μόνο όταν φανερώνεται στην πράξη, το ίδιο ισχύει και στα λόγια.

Έχεις ανθρώπους από των οποίων τα χείλια μπορεί κάποιος κυριολεκτικά να κρεμαστεί. Όταν όμως, έρχεται η ώρα στη δική τους ζωή, στη δική τους οικογένεια, στη δουλειά τους, να εφαρμόσουν αυτά που λένε, εκεί αποδεικνύεται το αντίθετο. Για αυτό και κουνάμε το

κεφάλι με νόημα λέγοντας «αυτός, όλο λόγια είναι».

Η διαγωγή που αποδεικνύει τη σοφία: πραότητα

Το δεύτερο που πρέπει να προσέξουμε είναι πως η διαγωγή που φανερώνει σοφία, αποδεικνύεται με έργα τα οποία γίνονται με πραότητα η οποία υπάρχει στη σοφία. Ο σοφός άνθρωπος είναι πράος. Και τα έργα που κάνει, τα κάνει με πραότητα. **Ποιος, ανάμεσά σας, είναι σοφός και επιστήμονας; Ας δείξει από την καλή διαγωγή τα δικά του έργα με πραότητα σοφίας (Ιάκ. 3:13)**.

Η πραότητα δεν είναι αδυναμία, παθητικότητα, ή μιζέρια. Πράος είναι αυτός που υποτάσσει τη δύναμη και την εξουσία του, κάτω από το Θεό. Ο Μωυσής ήταν πράος άνθρωπος: **Και ο άνθρωπος ο Μωυσής ήταν υπερβολικά πράος, περισσότερο από όλους τους ανθρώπους, που ήσαν επάνω στη γη (Αριθμοί 12:3)**. Πιστεύω πως αν ρωτούσαμε το Φαραώ δεν θα είχε τη γνώμη πως ο Μωυσής ήταν αδύναμος άνθρωπος. Δεν ήταν καθόλου αδύναμος ο Μωυσής. Υπέτασσε τη θέλησή του στο Θεό. Το ίδιο και ο Χριστός, ο οποίος είπε ο ίδιος για τον εαυτό του: είμαι πράος και ταπεινός στην καρδιά (Ματθαίος 11:29). Οι άνθρωποι όμως, όταν τους έβγαλε με το μαστίγιο έξω από το ναό, δεν είχαν την εικόνα ενός αδύναμου Χριστού. Πράος είναι αυτός που υποτάσσει τη δύναμή του κάτω από μια ανώτερη δύναμη και δεν τη χρησιμοποιεί όπως θέλει εκείνος, ξεσπώντας ίσως, ή επιχειρώντας να αποδώσει το δίκιο όπως ο ίδιος νομίζει, αλλά όπως θέλει ο Θεός σε κάθε περίπτωση.

Οι άνθρωποι που θεωρούν τον εαυτό τους σοφοί γενικά δεν είναι πράοι. Κομπάζουν για τη σοφία τους. Απαιτούν να τους ακούνε οι άλλοι. Διαφημίζουν τη γνώση τους. Κάνουν φασαρία για να τους προσέξεις. Πιστεύουν πως είναι απαραίδεκτο να μη βλέπει ο άλλος πως έχουν δίκιο και πολεμούν. Ο Λόγος του Θεού λέει: Τα έργα που αποδεικνύουν τη σοφία γίνονται με πραότητα. **Ποιος, ανάμεσά σας, είναι σοφός και επιστήμονας; Ας δείξει από την καλή διαγωγή τα δικά του έργα με πραότητα σοφίας (Ιάκ. 3:13)**.

Ίσως ο τρόπος για να το καταλάβουμε τι σημαίνει αυτό στην πράξη είναι να εξετάσουμε τα επόμενα εδάφια όπου μας εξηγεί ποια είναι η ψεύτικη σοφία, παρατηρώντας το αντίθετο: **Αν, όμως, έχετε στην καρδιά σας πικρό φθόνο και φιλονικία, μη κατακαυχάστε και ψεύδεστε ενάντια στην αλήθεια. Αυτή η σοφία δεν είναι εκείνη που καταβαίνει από τον ουρανό, αλλά είναι επίγεια, ζωώδης, δαιμονική· επειδή, όπου υπάρχει φθόνος και φιλονικία, εκεί είναι ακαταστασία, και κάθε αχρείο πράγμα (Ιάκ. 3:14-16)**. Μαθαίνουμε για τα κίνητρα, τα χαρακτηριστικά και τα αποτελέσματα της επίγεια σοφίας.

Τα κίνητρα της επίγειας σοφίας

Αν, όμως, έχετε στην καρδιά σας πικρό φθόνο και φιλονικία, μη κατακαυχάστε και ψεύδεστε ενάντια στην αλήθεια.

Τα κίνητρα βρίσκονται στην καρδιά. Από εκεί πηγάζουν όλα. Το κίνητρο είναι σημαντικό για το Θεό. Δεν έχει σημασία μόνο το τι λέω, ή τι κάνω, αλλά και γιατί το κάνω. Δεν είναι αρκετό να έχω δίκιο και να επιμένω σε κάτι. Πρέπει να είναι ξεκάθαρο μέσα μου γιατί επιμένω.

Γράφει πως αν μέσα στην καρδιά μας υπάρχει **πικρός φθόνος και φιλονικία** (αρχ.ερίθεια), δεν είμαστε σε καλό δρόμο. Με απλά λόγια αν έχω πίκρα που σε κάποια στιγμή δεν έγινε «το δικό μου», και να επιμένω γιατί δεν μπορεί ποτέ να μη γίνεται το δικό μου, δεν σκέφτομαι σοφά. Ή μπορεί να υπάρχει πικρή ζήλεια. «Γιατί να ακούν αυτόν και όχι εμένα»; Πιο πολλά ξέρει αυτός; Ή ακόμη μπορεί να επιμένω από «ερίθεια». Δηλαδή από εγωισμό και ανταγωνιστικότητα, από φιλονικία, επειδή απλά μου αρέσει να γίνεται το δικό μου. Πόσες φορές τα ζευγάρια δεν τσακώνονται για πράγματα με τα οποία λίγο μετά, όταν τα σκέφτονται γελάνε; Γιατί; Επειδή ενεργούμε από φιλονικία.

Πώς χώρισε το βασίλειο του Ισραήλ; Πέθανε ο Σολομώντας και στη θέση του βασίλεψε ο Ροβοάμ. Πήγε λοιπόν, ο λαός και του είπε, *Ο πατέρας σου σκληρυνε τον ζυγό μας: τώρα, λοιπόν, τη σκληρή δουλειά τού πατέρα σου, και τον βαρύ ζυγό του, που επέβαλε επάνω μας, ελάφρυνέ τον εσύ, και θα σε δουλεύουμε* (Α' Βασιλέων 12:4). Αφού φύγανε, πήγε και ρώτησε τους πρεσβύτερους, Τι να κάνω; Τι με συμβουλευέτε; Αυτοί του απάντησαν, αν σήμερα εσύ τους δώσεις αυτό που ζητάνε, πάντα θα τους έχεις μαζί σου (εδ. 7). Απέρριψε όμως, αυτή τη συμβουλή και πήγε και ρώτησε τους νέους, με τους οποίους είχε μεγαλώσει. Και αυτοί του είπαν, Να πας να τους πεις τα εξής *Το μικρό μου δάχτυλο θα είναι χαχύτερο από το γοφό τού πατέρα μου: τώρα, λοιπόν, ο μεν πατέρας μου σας επιφόρτισε με βαρύ ζυγό, εγώ όμως θα κάνω τον ζυγό σας βαρύτερον: ο πατέρας μου σας παιδευσε με μαστίγια, εγώ θα σας παιδεύσω με σκορπιούς* (12:10). Δηλαδή είπε, «Εγώ είμαι βασιλιάς. Δεν θα μου πείτε εσείς τι να κάνω. Εγώ θα σας λέω τι θα κάνετε». Αλαζονική διαχείριση εξουσίας για να αποδείξει τι; Πως γίνεται το δικό του! Να ο πικρός φθόνος, η φιλονικία!

Το πρόβλημα με αυτά που λέμε, είναι πως ενώ τα παραδεχόμαστε ως αλήθεια, είναι ο Λόγος του Θεού στο κάτω-κάτω, ελάχιστα παραδεχόμαστε πως υπάρχουν στη ζωή μας. Σπάνια, αν όχι ποτέ, δεν τα παραδεχόμαστε κι όταν ο τσακωμός έρχεται πάντα φταίει ο άλλος. Δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε ανάμεσα στο τι θέλει ο Θεός και το δικό μας εγώ. Το να γίνονται τα πράγματα με το δικό μας μόνο τρόπο γίνεται τόσο σημαντικό που όλα τα άλλα εξαφανίζονται.

Ο χριστιανισμός είναι μια θρησκεία της καρδιάς. Ο Θεός ενδιαφέρεται να μας καθαρήσει σε βάθος. Ασχολείται όχι μόνο με αυτά που κάνουμε, αλλά και γιατί το κάνουμε. Και μας ζητάει να θέλουμε να είναι καθαρή η καρδιά μας.

Ο κόσμος γύρω μας το θεωρεί φυσιολογικό το να επιμένεις για να γίνει το δικό σου ακόμη και με λάθος μέσα. Ο πικρός φθόνος και η ερίθεια είναι συνηθισμένα. Τα συναντάς στην πολιτική, στις επιχειρήσεις, στις

οικογένειες. Είναι συνηθισμένο να προσπαθείς πλάγως να κερδίσεις, υπονομεύοντας τον άλλο. Για μας όμως, που θέλουμε να ακολουθούμε το Χριστό, το να γίνεται απλά το δικό μας, το να ενεργώ, να μιλάω, να επιχειρηματολογώ, να προωθώ πράγματα επειδή έχω ζήλεια, πίκρα, ερίθεια, είναι αμαρτία.

Αν το κάνω αυτό, λέει η Γραφή, τότε «κατακαυχέμαι και ψεύδομαι ενάντια στην αλήθεια». Δηλαδή, είμαι περήφανος, αλαζόνας και ψεύτης. Ζω ένα ψέμα σε δύο επίπεδα. Ζω ένα ψέμα όσον αφορά τα κίνητρά μου. Πείθω τον εαυτό μου ότι παλεύω για την αλήθεια, ενώ στην πραγματικότητα παλεύω για τον εγωισμό μου. Θέλω να γίνεται το δικό μου. Επίσης, ζω ένα ψέμα σχετικά με το Χριστό. Η συμπεριφορά αυτή δεν είναι του Χριστού. Αν λέω ότι ο Χριστός με άλλαξε, δεν μπορώ να ενεργώ με τέτοια κίνητρα.

Πρέπει να είμαστε ειλικρινείς με τον εαυτό μας. Η καρδιά μας, είναι απατηλή, μας ξεγελάει. Είναι διεφθαρμένη περισσότερο από καθετί άλλο, λέει ο Λόγος του Θεού (Ιερεμίας 17:9). Για αυτό δε είναι δυνατόν να κρύβομαι ως άνθρωπος πίσω από το δάχτυλό μου. Μια μέρα όλα αυτά θα τα βρω μπροστά μου, όταν θα σταθώ μπροστά στο Χριστό. Και εκεί θα αποκαλυφθούν όλα τα κρυφά της καρδιάς. Προς Θεού! Ας μην παίζουμε με αυτά τα πράγματα.

Τα χαρακτηριστικά της επίγειας σοφίας

Αυτή η σοφία δεν είναι εκείνη που κατεβαίνει από τον ουρανό, αλλά είναι επίγεια, ζωώδης, δαιμονική (Ιάκ. 3:15).

Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι είναι **επίγεια**. Δηλαδή, περιορισμένη σε αυτόν τον κόσμο. Περιορισμένη από το χρόνο και τον χώρο. Περιορισμένη στην ανθρώπινη σκέψη. Σε αυτό που ο άνθρωπος μόνος του μπορεί να κάνει και να σκεφτεί. Δεν υπάρχει ο Θεός στην εικόνα, για αυτό μετράει μόνο ότι είναι χρήσιμο για «μένα», «τώρα». Παράδειγμα: οι μαθητές που δεν τους δέχονται στο χωριό των Σαμαρειτών και ζήτησαν να προσευχηθούν να πέσει φωτιά να τους κάψει; Ήταν σοφό αυτό; Νοιάζονταν για την αλήθεια, ή για τον εγωισμό τους; Δεν ενδιαφέρονταν για τους ανθρώπους, αλλά ενοχλήθηκαν γιατί δεν έγινε το δικό τους. Είχαν πικρό ζήλο και νόμιζαν πως υπηρετούσαν την αλήθεια. Επιπλέον, ο Χριστός τους λέει: Δεν ξέρετε ποιου πνεύματος είστε. Δεν έχετε καταλάβει τι κάνω εδώ. Ήρθα για να σώσω, όχι να καταστρέψω. Δεν μπορείτε να δείτε τη μεγάλη εικόνα.

Σε πολλές περιπτώσεις ο Χριστός έκανε πράγματα που δεν μπορούν να εξηγηθούν παρά μόνο όταν βάλεις την αιωνιότητα και το Θεό μέσα στο παζλ. Οι μαθητές εμπόδιζαν τα παιδιά να τον δουν. Και ο Χριστός τους μάλωσε. Δική τους, είπε, είναι η βασιλεία των ουρανών. Μην τα εμποδίζετε. Η επίγεια σοφία βλέπει μόνο το τώρα και το εδώ. Δεν μπορεί να δει παραπέρα. Δε βλέπει το «μετά». Δε βλέπει το μετά που ο Θεός προετοιμάζει. Για αυτό και το ειρωνεύεται. Ειρωνεύεται τον άνθρωπο που γυρνάει το άλλο μάγουλο, γιατί δεν ξέρει πως να το αντιμετωπίσει. Φοβάται, τον άνθρωπο που έχει το μεγαλείο να συγχωρήσει. Δεν ξέρει πώς να χειριστεί το μεγαλείο της συγχώρησης. Η επίγεια σοφία είναι ένα κουτάκι που περιορίζεται στον μικρόκοσμο της ζωής του κάθε ανθρώπου.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό της ψεύτικης σοφίας είναι το ότι είναι «ζωώδης» (αρχ. ψυχική). Δηλαδή είναι η σοφία του ανθρώπου που μέσα του δεν κατοικεί το Άγιο Πνεύμα. Όπως γράφει στην Α΄ Κορινθίους, **Ο φυσικός (ψυχικός) άνθρωπος, όμως, δεν δέχεται αυτά που ανήκουν στο Πνεύμα του Θεού· επειδή είναι σ' αυτόν μωρία, και δεν μπορεί να τα γνωρίσει· για τον λόγο ότι, ανακρίνονται με πνευματικό τρόπο (Α΄ Κορ. 2:14)**. Το να πεις σε κάποιο άνθρωπο, ότι είναι καλύτερο να δίνεις παρά να παίρνεις, όχι σοφό δεν ακούγεται, αλλά μάλλον ανόητο. Το να δίνεις από το χρόνο και τα χρήματά σου για τη βασιλεία του Θεού θεωρείται αφέλεια. Έλεγε ένας γνωστός μου κάποτε. Δε δίνω χρήματα στην Εκκλησία, προτιμώ να τα φάω μόνος μου. Γιατί το έλεγε αυτό; Επειδή δεν έχει τα μάτια της πίστης να δει πιο πέρα.

Τρίτο η σοφία αυτή είναι «δαιμονική». Η πηγή της είναι ο σατανάς. Ο οποίος εκ συστήματος λέει ψέματα για την πραγματικότητα, για το Θεό, για μας. Διαστρεβλώνει την αλήθεια για το Θεό, για το χαρακτήρα του και το θέλημά Του. Για παράδειγμα, ο Παύλος έγραφε πως «Το Πνεύμα, μάλιστα, λέει με σαφήνεια, ότι στους έσχατους καιρούς μερικοί θα αποστατήσουν από την πίστη, προσέχοντας σε πνεύματα πλάνης και σε διδασκαλίες δαιμονίων» (Α΄ Τιμ. 4:1). Ποιες είναι μερικές από αυτές τις διδασκαλίες; Λέει παρακάτω, «...οι οποίοι εμποδίζουν τον γάμο, προστάζοντας αποχή από ορισμένα φαγητά» (Α΄ Τιμ. 4:3). Πράξεις που φαίνονται ως σοφές, αλλά δεν είναι από το Θεό. Και όχι απλά δεν είναι από το Θεό, αλλά είναι από τα δαιμόνια. Αυτό που μπορεί να φαίνεται ορισμένες φορές ως πράξη ευσεβείας, εμπνέεται από τον εχθρό της ψυχής.

Τα αποτελέσματα της επίγειας σοφίας:

Επειδή, όπου υπάρχει φθόνος και φιλονικία, εκεί είναι ακαταστασία, και κάθε αχρείο πράγμα

Όταν ο άνθρωπος φέρεται σύμφωνα με την επίγεια σοφία, το αποτέλεσμα είναι χάος, αστάθεια, καθετί για το οποίο ντρεπόμαστε. Έρχονται οι τσακωμοί, η οργή, η πικρία, οι μηνύσεις, οι χωρισμοί, η διχόνοια. Κι όλα αυτά γιατί; Επειδή πιστέψαμε πως ενεργούμε για την αλήθεια, ενώ στην πραγματικότητα υπήρχε μέσα μας πικρός φθόνος και φιλονικία. Θέλαμε να γίνει το δικό μας και πολεμήσαμε για αυτό. Ενώ ο πραγματικά σοφός φανερώνει τη σοφία του με τη διαγωγή του, με έργα τα οποία κάνει με πραότητα.

Η ουράνια σοφία

Η ουράνια σοφία έχει άλλα κίνητρα, άλλα χαρακτηριστικά και άλλα αποτελέσματα. Στο εδάφιο 17 διαβάζουμε, **Η σοφία, όμως, που κατεβαίνει από τον ουρανό, πρώτα μεν είναι καθαρή (Ιάκ. 3:17^α)**. Είναι «αγνή» όπως γράφει στο αρχαίο κείμενο. Έχει κίνητρα που δοξάζουν το Θεό και πηγάζουν από μια καθαρή καρδιά. Ο Χριστός είπε: *Μακάριοι οι καθαροί στην καρδιά γιατί αυτοί θα δουν το Θεό* (Ματθαίος 5:8). Αν θέλω να είμαι πράγματι σοφός στα μάτια του Θεού, πρέπει να έχω καθαρή καρδιά, χωρίς όλα αυτά τα κίνη-

τρα που μπερδεύουν τον άνθρωπο. Καθαρή καρδιά σημαίνει ένα πράγμα: να θέλω αυτό που δοξάζει και τιμά το Θεό, το οποίο μπορεί και να μην ταυτίζεται με τη δική μου γνώμη.

Και αυτό το αποκτώ όταν έχω καλή επικοινωνία με το Θεό, κάνω τον αυτοέλεγχό μου και είμαι ειλικρινής με τον εαυτό μου. Το Πνεύμα του Θεού με ελέγχει, ζητώ συγγνώμη για τα λανθασμένα μου κίνητρα και προχωρώ.

Τα χαρακτηριστικά της ουράνιας σοφίας

Η σοφία, όμως, που κατεβαίνει από τον ουρανό, πρώτα μεν είναι καθαρή, έπειτα ειρηνική, επεικής, ευπειθής, πλήρης από έλεος και καλούς καρπούς, αμερόληπτη και ανυπόκριτη (Ιάκωβος 3:17).

Προσέξατε τη λέξη «έπειτα»; Η σοφία του Θεού ξεκινάει από την αγνότητα και μετά έχει επτά χαρακτηριστικά.

Πρώτα απ' όλα, είναι **ειρηνική** δεν πηγαίνει ο σοφός άνθρωπος γυρεύοντας για να στήσει καυγά. Τον ενδιαφέρει η ειρήνη. Και κυρίως δεν επιτρέπει ο ίδιος στον εαυτό του ο εγωισμός του να δημιουργεί τριβές. Είναι ειρηνοποιός. Σκέφτεται τους άλλους πρώτα. Γράφει ο Παύλος: *κάντε πλήρη τη χαρά μου, να φρονείτε το ίδιο, έχοντας την ίδια αγάπη, να είστε ομόψυχοι, και ομόφρονες*. Πως μπορεί να υπάρχει ομοψυχία και ομοφροσύνη; *μη κάνοντας τίποτε από αντιζηλία ή κενοδοξία, αλλά με ταπεινοφροσύνη, θεωρώντας ο ένας τον άλλον ότι υπερέχει από τον εαυτό του. Κάθε ένας μη αποβλέπετε στα δικά του, αλλά κάθε ένας ας αποβλέπει και σ' εκείνα που είναι των άλλων* (Φιλ. 2:1-4). Όταν ενσυνείδητα βλέπω τον άλλο ως πιο σημαντικό από εμένα, και προσπαθώ τις δικές του ανάγκες να καλύψω πρώτα, τότε προσπαθώ να μην κάνω τίποτα από αντιζηλία ή κενοδοξία. Να ο άνθρωπος με τη θεϊκή σοφία! Η σοφία του Θεού είναι ειρηνική. Παλεύει για την ειρήνη. Επιδιώκει την ειρήνη, στην οικογένεια, στην εκκλησία, στη δουλειά. Σε κάθε τομέα.

Αυτός ο άνθρωπος είναι «**επεικής**». Δεν είναι άδικα αυστηρός με τους άλλους. Επεικεία σημαίνει και να συγχωρώ εύκολα. Σημαίνει να μην τα παίρνω όλα τοις μετρητοίς. Δίνει η επεικεία δεύτερη ευκαιρία.

Είναι «**ευπειθής**» δηλαδή, δεν είναι γεμάτος καχυποψία για καθετί που του λένε. Δεν ψάχνει να βρει ποιο μπορεί να είναι σε κάθε περίπτωση το πονηρό κίνητρο πίσω από κάθε πράξη. Θέλει να δέχεται την ειλικρίνεια των λόγων των πράξεων των άλλων.

Είναι «**γεμάτος από έλεος**» γιατί ξέρει τις δικές του αμαρτίες, πόση υπομονή έχει κάνει ο Θεός μαζί Του, και δείχνει το ίδιο έλεος και στους άλλους.

Συνήθως αυτά τα τρία χαρακτηριστικά που μόλις αναφέραμε, παρεξηγούνται, με την έννοια ότι πιστεύουμε πως τα έχουν άνθρωποι αδύναμου χαρακτήρα. Ο Λόγος του Θεού μας ζητάει να τα αποκτήσουμε από επιλογή. Βλέπετε και τα τρία αυτά, μας σπρώχνουν στο να έχουμε καλή και θετική διάθεση.

Είναι ακόμη «**γεμάτος από καλούς καρπούς**». Έχει έργα, και μάλιστα πολλά. Έργα υπηρεσίας, έργα αγάπης, χαρακτήρα γεμάτο από τον καρπό του Πνεύματος.

Η σοφία του Θεού επίσης δεν κάνει διακρίσεις, είναι «**αμερόληπτη**». Δεν έχει δύο μέτρα και δύο σταθμά. Είναι δίκαιη. Για αυτό είναι και αληθινή και αγνή. Δεν κάνει σε κάποιους τα στραβά μάτια, επειδή είναι φίλοι, γνωστοί, ή συγγενείς.

Τέλος, ως επιστέγασμα η ουράνια σοφία είναι «**ανυπόκριτη**». Δεν σου παρουσιάζει ένα άλλο πρόσωπο από αυτό που πραγματικά είναι. Ό, τι βλέπεις, αυτό είναι. Δεν σου κρύβεται.

Τα αποτελέσματα της ουράνιας σοφίας

Και ο καρπός τής δικαιοσύνης σπέρνεται με ειρήνη από τους ειρηνοποιούς (1άκωβος 3:18)

Αυτός που έχει την ουράνια σοφία, κάνει έργα που είναι δίκαια στο Θεό μπροστά. Κι αυτό το επιτυγχάνει χωρίς φασαρίες, αλλά με ειρήνη.

Ποια σοφία θέλεις την ουράνια ή την επίγεια;

Αν τα δούμε όλα αυτά μαζί, ο άνθρωπος που είναι καθαρός, ειρηνικός, επιεικής, ευπειθής, ελεήμων, που έχει καλά έργα, που δεν κάνει διακρίσεις και δεν είναι υποκριτής, είναι αυτός ο άνθρωπος που κατά κόσμο θεωρείται ανόητος. Έτσι δεν είναι;

Έτσι είναι! Η σοφία του Χριστού δεν έχει λογική για τον κόσμο. Η σοφία του Χριστού τον οδήγησε να πάει να φάει στο σπίτι ενός αρχιτελώνη κι ας διαμαρτύρονταν όλοι οι άλλοι: Σε αυτόν πήγε να φάει; Η σοφία Του, τον οδήγησε να μιλάει μόνος του με μια γυναίκα σε ένα πηγάδι. Τον οδήγησε να αγκαλιάσει τα παιδιά, να αγγίξει ένα λεπρό, να αφήσει τη γυναίκα να του πλύνει τα πόδια με το άρωμά της. Να πει σε αυτούς που τον ρώτησαν: Δώστε τα του Καίσαρος τω

Καίσαρι, και τα του Θεού τω Θεώ. Να συγκρουστεί με τους Φαρισαίους. Να πάρει το αυτί του Μάλχου, που το έκοψε ο Πέτρος, και να το θεραπεύσει την ώρα που τον συνέλαβαν. Να μείνει σιωπηλός και ανυπεράσπιστος την ώρα της δίκης του. Να φροντίσει για άλλους την ώρα της σταύρωσης.

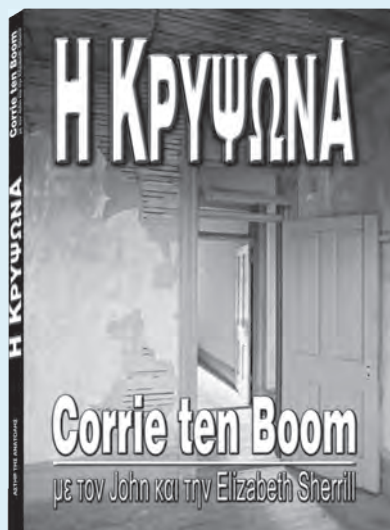
Η σοφία του Θεού διαλέγει αυτούς που ο κόσμος θεωρεί ασήμαντους για να ντροπιάσει τους σημαντικούς. Σύμφωνα με τη σοφία του Θεού, όταν γίνεσαι τελευταίος, γίνεσαι πρώτος, σώζεις τη ζωή σου όταν τη χάνεις. Ζεις πραγματικά όταν πεθαίνεις για την παλιά σου ζωή. Νικάς όταν χάνεις. Γίνεσαι σαν τω Χριστό όταν ευλογείς αυτούς που σε καταδιώκουν.

Τη θέλεις αυτή τη σοφία; Θέλεις τω Χριστό; ...**στον οποίο είναι κρυμμένοι όλοι οι θησαυροί τής σοφίας και της γνώσης (Κολοσσαείς 2:13).**

Εύχομαι να Τον θελήσουμε. Γιατί πολλές φορές στη ζωή μας, διαλέγουμε ποια κομμάτια της σοφίας Του θα ακολουθήσουμε και ποια όχι. Και η ζωή μας γίνεται ακατάστατη, και μετά προσπαθούμε να βρούμε το γιατί. Η απάντηση είναι αφοπλιστικά απλή. Τελικά δεν εμπιστευόμαστε τη σοφία Του. Όταν έρχεται «ο κόμπος στο χτένι» κάνουμε αυτό που νομίζουμε εμείς. Ενεργούμε με πικρία και φιλονικία. Και έρχεται ακαταστασία στη ζωή μας και κάθε αχρείο πράγμα.

Ακολούθησε τον Χριστό χωρίς περιστροφές και όρους. Παραχώρησέ Του τη ζωή σου, ώστε Αυτός να είναι Σωτήρας και Κύριός σου. Ακολούθησε τη σοφία Του. **Μη φαντάζεσαι τον εαυτό σου σοφό (Παροιμίες 3:7). Άπεχε από τη σοφία σου (Παρ. 23:4).** Η σοφία του Χριστού, θα σε φέρει σε σύγκρουση με τον κόσμο σίγουρα. Μπορεί και με την οικογένειά σου. Σε σύγκρουση με τον εαυτό σου, με το παρελθόν σου. Αυτός όμως είναι η σοφία. Και όταν τον υπακούω υπόσχεται άφθονη ζωή και ελευθερία. Αμήν.

Ο αιδ. Γ. Αδάμ είναι ποιμένας της Β' Ε.Ε.Ε.

Η συναρπαστική ιστορία μιας χριστιανικής ολλανδικής οικογένειας που έκρυβε Εβραίους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ»

Για παραγγελίες

τηλ. 210 3231079, fax: 210 3316577, e-mail: astir@gec.gr

Η Απιστία του Πατέρα της Πίστης

του αιδ. Μελέτιου Β. Μελετιάδη

Γένεσις 12.11-20

Το Πονηρό Σχέδιο του Άβραμ

¹⁰ Εκείνο τον καιρό ξέσπασε πείνα στη Χαναάν και ο Άβραμ κατέβηκε στην Αίγυπτο για να μείνει εκεί, γιατί η πείνα ήταν μεγάλη. ¹¹ Όταν πλησίαζε στην Αίγυπτο, είπε στη Σάρα, τη γυναίκα του: «Ξέρω πως είσαι γυναίκα με ωραία εμφάνιση. ¹² Αν σε δουν οι Αιγύπτιοι θα καταλάβουν πως είσαι γυναίκα μου. Τότε θα με σκοτώσουν· εσένα θα σ' αφήσουν να ζήσεις. ¹³ Να λες λοιπόν ότι είσαι αδερφή μου, για να μου φερθούν καλά και να μ' αφήσουν να ζήσω για χάρη σου».

¹⁴ Όταν ο Άβραμ έφτασε στην Αίγυπτο, οι Αιγύπτιοι είδαν πράγματι ότι η γυναίκα ήταν πάρα πολύ ωραία. ¹⁵ Την είδαν και οι αυλικόι του Φαραώ, τού την παίνεψαν και την έφεραν στο ανάκτορό του. ¹⁶ Για χάρη της Σάρας φέρθηκαν καλά στον Άβραμ, και του έδωσαν πρόβατα, βόδια, γαϊδούρια αρσενικά και θηλυκά, δούλους, δούλες, και καμήλες.

¹⁷ Αλλά ο Κύριος χτύπησε με μεγάλες συμφορές το Φαραώ και τους αυλικούς του εξαιτίας της Σάρας, της γυναίκας του Άβραμ. ¹⁸ Τότε ο Φαραώ κάλεσε τον Άβραμ και του είπε: «Τι ήταν αυτό που μου έκανες! Γιατί δε μου το είπες ότι αυτή είναι γυναίκα σου; ¹⁹ Γιατί είπες ότι είναι αδερφή σου, κι εγώ την πήρα γυναίκα μου; Τώρα λοιπόν να η γυναίκα σου. Πάρ' την και φύγε». ²⁰ Και έδωσε ο Φαραώ διαταγή στους άντρες του να συνοδέψουν έξω από τη χώρα τον Άβραμ, τη γυναίκα του και όλα όσα είχε.» (Γεν. 12.10-20).

Στο προηγούμενο τεύχος:

A. Η Δοκιμασία Της Πίστης Του Άβραμ (12.10^α)

¹⁰ Εκείνο τον καιρό ξέσπασε πείνα στη Χαναάν...»

B. Η Λάθος Απόφαση Του Άβραμ (12.10^β)

«... και ο Άβραμ κατέβηκε στην Αίγυπτο για να μείνει εκεί, γιατί η πείνα ήταν μεγάλη»

Στο παρόν τεύχος:

Γ. Το Πονηρό Σχέδιο Του Άβραμ (12.11-13)

«...¹¹ Όταν πλησίαζε στην Αίγυπτο...».

Καθώς πλησιάζουν την Αίγυπτο ο Αβραάμ καταλαβαίνει τους κινδύνους που θα αντιμετωπίσουν στην άγνωστη, γι' αυτόν και τους δικούς του, χώρα. Ένας από τους κινδύνους προέρχεται από την φυσική διάπλαση της γυναίκας του, της Σάρας. Ο Αβραάμ αναγνωρίζει δύο πραγματικότητες:

A. Η Ομορφιά της Σάρας

«Ξέρω πως είσαι γυναίκα με ωραία εμφάνιση...». (12.11γ). Η ομορφιά της Σάρας θέτει ερωτήματα, όχι μόνο για την φύση της ομορφιάς της στην ηλικία στην οποία βρισκόταν (65 ετών), αλλά και για τους Αιγύπτιους. Πώς είναι δυνατόν μια γυναίκα στα 65 της και ιδιαιτέρως σε μια εποχή που η κοσμητολογία και η πλαστική χειρουργική ήταν ανύπαρκτα για να κάνουν τα 'θαύματά' τους, να είναι τόσο όμορφη που ο Φαραώ να θελήσει να την πάρει; Από την άλλη, έχουν οι Αιγύπτιοι κάποιας μορφής

διαστροφή ώστε να σαγηνεύονται από γυναίκες στο προοίμιο της τρίτης ηλικίας; Το κείμενο δεν προσφέρει μια ξεκάθαρη και πειστική απάντηση. Αυτή μπορεί να εκμαιευτεί από τα συνφραζόμενα και η οποία ενδεχομένως να βρίσκεται στο μεγάλο φάσμα της ζωής αυτών των ανθρώπων. Μην ξεχνάμε πως ο Αβραάμ πεθαίνει στα 175 και η Σάρα στα 127.

Αυτή η μακροήμερευση τους, προσεγγιζόμενη από την σύγχρονη εμπειρία, δίνει την εντύπωση πως το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους το βίωσαν ως 'παροπλισμένοι' υπερήλικες σε μια πολυετή αναμονή του θανάτου. Αυτό, όμως, δεν ανταποκρίνεται σ' εκείνην την πραγματικότητα διότι παρά το μακρόχρονο της ζωής τους αυτοί συνέχισαν μια φυσιολογική ζωή γεμάτη με δραστηριότητες και ζωντάνια, κάτι που θα ήταν αδύνατο για τον σύγχρονο άνθρωπο που η ζωή του περιορίζεται στα εβδομήντα με ογδόντα χρόνια, παρά την πρόοδο της ιατρικής. Το πολύχρονο της ζωής τους πρέπει να εκληφθεί ως μια φυσιολογική προέκταση της ζωής, με μια όμως χρονική καθυστέρηση της γήρανσης. Έτσι η 6^η 10ετία ζωής της Σάρας (όταν κατεβαίνει με τον άνδρα της στην Αίγυπτο) θα μπορούσε, ενδεχομένως, να αντιστοιχεί με την δική μας 3^η 10ετία.

Επίσης, είναι σημαντικό το γεγονός πως στην αντίστοιχη ιστορία με τον Αβιμέλεχ, που θα λάμβανε χώρα κάποια χρόνια αργότερα και όπου πάλι ο Άβραμ, μπροστά στον κίνδυνο, συμπεριφέρεται με τον ίδιο τρόπο πουθενά δεν αναφέρεται στην ομορφιά της Σάρας (Γεν. 20).

B. Η Συμπεριφορά Των Αιγυπτίων (12.13)

Η δεύτερη πραγματικότητα είναι το γεγονός ότι οι Αιγύπτιοι έχουν ιδιαίτερη προτίμηση στις όμορφες γυναίκες. Ενδεχομένως έχει ακούσει πως οι Αιγύπτιοι φημίζονται όχι μόνο να παίρνουν την γυναίκα ενός ξένου, αδιαφορώντας εάν είναι παντρεμένη ή όχι, αλλά και ότι για να πάρουν την γυναίκα σκοτώνουν τον άνδρα της. Απέναντι σ' έναν τέτοιο πιθανό κίνδυνο, ο Άβραμ καταστρώνει ένα ολόκληρο σχέδιο το οποίο εκμυστηρεύεται στην γυναίκα του την Σάρα: «Ξέρω πως είσαι γυναίκα με ωραία εμφάνιση. ¹² Αν σε δουν οι Αιγύπτιοι θα καταλάβουν πως είσαι γυναίκα μου. Τότε θα με σκοτώσουν· εσένα θα σ' αφήσουν να ζήσεις.»

Γ. Το Πονηρό Σχέδιο Του Αβραάμ (12.14)

¹³ Να λες λοιπόν ότι είσαι αδερφή μου, για να μου φερθούν καλά και να μ' αφήσουν να ζήσω για χάρη σου...».

Παρακάτω θα σχολιαστεί το σχέδιο αυτό καθ' εαυτό, αλλά μελετώντας την σύνολη ζωή του πατριάρχη ανακαλύπτει κανείς ότι το συγκεκριμένο σχέδιο δεν ήταν εφεύρημα της στιγμής, αλλά προγραμματισμένη τακτική. Όταν αργότερα θα επαναλάβει το ίδιο τέχνασμα με τον Αβιμέλεχ, το βασιλιά των Γεράρων, θα αποκαλύψει στον Αβιμέλεχ πως αυτό ήταν ένα σχέδιο που είχε επινοήσει από την στιγμή που έφυγε από την Ουρ. Θα πει στον σοκαρισμένο Αβιμέλεχ, «...¹³ Όταν ο Θεός με οδήγησε μακριά από την πατρίδα μου στην ξενιτιά, τής είπα: "Έτσι θα δείξεις την αγάπη σου σ' εμένα: σε κάθε τόπο που θα πηγαίνουμε, θα

λες για μένα ότι είμαι αδερφός σου”» (Γεν. 20.13).

Βέβαια, αυτό που είπε ο Αβραάμ δεν ήταν απολύτως ψέμα. Η Σάρα όντως ήταν κατά το ήμισυ αδελφή του. Είχαν τον ίδιο πατέρα, αλλά διαφορετική μητέρα. Πάλι, σ' εκείνη την εξομολόγηση στο Αβιμέλεχ θα του έλεγε, “*Κι έπειτα είναι πράγματι αδερφή μου· είναι κόρη του πατέρα μου, όχι όμως και της μάνας μου*” (20.12). Ωστόσο, ο Άβραμ δεν δικαιολογείται διότι το μισό ψέμα, είναι χειρότερο από ένα ολόκληρο ψέμα. Ή αλλιώς, η μισή αλήθεια είναι ένα ολόκληρο ψέμα. Μην ξεχνάμε πως με τον συνδυασμό ‘μισό ψέμα + μισή αλήθεια’ ο διάβολος ξεγέλασε την Εύα και μέσω αυτής ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Τελικά, σε αντίθεση με την καλή γνώμη που έχουμε για τον Άβραμ, εκείνος μας αποκαλύπτεται ως ένας φύση πονηρός άνθρωπος, όπως αργότερα θα ήταν και ο εγγονός του, ο πατριάρχης Ιακώβ, ο ‘υποσκελιστής’. Η Αγία Γραφή τον ξεσκεπάζει για να μας βοηθήσει να καταλάβουμε πως η σωτηρία δεν είναι επίτευγμα του πονηρού ανθρώπου [μην ξεχνάμε την θέση του Θεού για τον άνθρωπο “Όταν ο Κύριος είδε πόσο είχε αυξηθεί η κακία των ανθρώπων στη γη και ότι όλες τους οι σκέψεις ήταν πάντα μόνο πονηρές, μετάνιωσε που είχε δημιουργήσει τον άνθρωπο στη γη και λυπήθηκε κατάκαρδα” (Γεν. 6.5-6)], αλλά είναι Χάρις από τον Θεό. Και βέβαια, εάν Αυτός ο Θεός σώζει κι ευλογεί έναν τέτοιο άνθρωπο, όπως τον Αβραάμ, τότε μπορεί να σώσει και να λυτρώσει κάθε άνθρωπο, επειδή τελικά ο Άβραμ αποδεικνύεται ένας ανήθικος και πονηρός άνθρωπος, διότι:

1. Ο Άβραμ Προδίδει Τον Γάμο Του

Με αυτό που προτείνει στην Σάρα να κάνει, στην πραγματικότητα την ωθεί στην μοιχεία ή εάν θέλετε ακόμη χειρότερα, ως σύζυγος γίνεται ο προαγωγός στην εκπόρνευση της γυναίκας του. Μάλιστα, λίγο παρακάτω δέχεται και ανταμοιβή που παραχωρεί την γυναίκα του “*16 Για χάρη της Σάρας φέρθηκαν καλά στον Άβραμ, και του έδωσαν πρόβατα, βόδια, γαϊδούρια αρσενικά και θηλυκά, δούλους, δούλες, και καμήλες*” (12.16). Την μεταχειρίζεται ως εμπορεύσιμο αγαθό. Η Σάρα, η γυναίκα που θα του έδινε τον διάδοχο, έχει τόση αξία όση είχαν λίγα πρόβατα, αγελάδες και καμήλες.

Ποια η διαφορά του Αβραάμ που προωθεί την γυναίκα του στην πορνεία και μάλιστα με ανταμοιβή, από έναν σημερινό άνδρα που ωθεί την γυναίκα του σε ανάλογη δραστηριότητα για τον οποιοδήποτε λόγο; Αυτό που κάνει ο Άβραμ ονομάζεται σήμερα trafficking και καταδικάζεται από όλα τα συντάγματα και νομικά κι εθικά δίκαια όλων των κρατών και κοινωνιών.

2. Ο Άβραμ Είναι Εγωιστής και Φίλαυτος

Το κίνητρο του Άβραμ ήταν να σώσει τον εαυτό του. Κοιτάξτε λίγο όλο το σκεπτικό του πίσω από το σχέδιό του, “*12 Αν σε δουν οι Αιγύπτιοι θα καταλάβουν πως είσαι γυναίκα μου. Τότε θα με σκοτώσουν· εσένα θα σ’ αφήσουν να ζήσεις. 13 Να λες λοιπόν ότι είσαι αδερφή μου, για να μου φερθούν καλά και να μ’ αφήσουν να ζήσω για χάρη σου*».”

Προτιμάει να διακινδυνεύσει την ζωή και την τιμή της γυναίκας του, για να σώσει τον εαυτό του. Γι’ αυτόν η δικιά του ζωή έχει ανεκτίμητη αξία, ενώ η ζωή και η τιμή της Σάρας καμία. Σ’ αυτό θα τον αντέγραφε, με πολύ χειρότερο τρόπο, ο εγγονός του ο Ιακώβ όταν θα χρησιμοποιούσε τις γυναίκες (την άσχημη Λεία πρώτα και μετά την αγαπημένη Ραχήλ) και τα παιδιά του ως ‘αερόσακους’ για να προστατευτεί ο ίδιος από την οργή του αδελφού του εναντίον του την οποία, βέβαια, ο ίδιος είχε

προκαλέσει κι όχι τ’ αγαπητά του πρόσωπα (αναρωπιέται κανείς, τελικά πόσο αγαπητά του ήσαν;) τα οποία δεν είχαν καμιά ευθύνη (Γεν. 32).

Είναι αυτή η εικόνα και η ιδέα που ο Θεός είχε για τον γάμο; Σίγουρα όχι. Ο Θεός και στην Παλαιά Διαθήκη, αλλά και στην Καινή Διαθήκη, απαγόρευε μια τέτοια συμπεριφορά. Μάλιστα, θα ερχόταν ο απ. Παύλος κι εμπνεόμενος από το Άγιο Πνεύμα θα έγραφε κάποια πολύ σημαντικά πράγματα για τον γάμο και για την σχέση ανάμεσα στο ζευγάρι. Ακριβώς επειδή, όπως ο Αβραάμ, πολλοί μέσα στην Εκκλησία αδυνατούσαν να δουν το κάλεσμα του Θεού προς τον άνδρα να αγαπάει και να σέβεται την γυναίκα του και την αξιοπρέπειά της.

“*25 Οι άντρες να αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως ο Χριστός αγάπησε την εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή του γι’ αυτήν. 26 Ήθελε έτσι να την εξομολογήσει, αφού την καθάρισε με το λουτρό του βαπτίσματος και με το λόγο, 27 ώστε η εκκλησία να του ανήκει ως νύφη με όλη της τη λαμπρότητα, την καθαρότητα και αγιότητα, χωρίς ψεγάδι ή ελάττωμα ή κάτι παρόμοιο. 28 Το ίδιο και οι άντρες οφείλουν να αγαπούν τις γυναίκες τους, όπως αγαπούν το δικό τους το σώμα. Όποιος αγαπάει τη γυναίκα του αγαπάει τον εαυτό του. 29 Κανείς ποτέ δε μίσησε τον ίδιο του το σώμα, αλλά αντίθετα το τρέφει και το φροντίζει· έτσι κάνει κι ο Κύριος για την εκκλησία. 30 γιατί όλοι είμαστε μέλη του σώματός του από τη σάρκα του και τα οστά του. 31 Γι’ αυτό —λέει η Γραφή— θα εγκαταλείψει ο άντρας τον πατέρα και τη μητέρα του, για να ζήσει μαζί με τη γυναίκα του· θα γίνουν οι δυο τους ένας άνθρωπος. 32 Σ’ αυτά τα λόγια κρύβεται ένα μεγάλο μυστήριο, που εγώ σας λέω ότι αναφέρεται στη σχέση Χριστού και εκκλησίας. 33 Αλλά κι εσείς, ο καθένας ν’ αγαπάει τη γυναίκα του όπως αγαπάει τον εαυτό του, και η γυναίκα να σέβεται τον άντρα της.*” (Εφ. 5.25-33).

Στον γάμο, όπως ο Θεός τον θέλησε, ο εγωισμός, ο τομαρισμός και η φιλαυτία καταργούνται. Είναι ένας συνεχής και καθημερινός θάνατος του ‘εγώ’. Βέβαια ανθρωπίνως είναι αδύνατο αυτό να συμβεί. Για να μπορέσει ο άνδρας να αγαπήσει την γυναίκα του, όπως ο Χριστός αγάπησε την Νύμφη Του ώστε να φτάσει σε σημείο που να πεθαίνει γι’ αυτήν και όχι να ζητά το αντίστροφο, αυτή να πεθαίνει γι’ Αυτόν, ο άνδρας χρειάζεται την δύναμη του Αγίου Πνεύματος. Ακριβώς γι’ αυτόν τον λόγο ο απ. Παύλος προλογίζει τον λόγο του για την γαμήλια σχέση με το κάλεσμα, “*Να μη μεθάτε με κρασί, που οδηγεί στην ασωτία, αλλά να γεμίζετε με το Πνεύμα του Θεού*” (Εφ. 5.18).

3. Ο Άβραμ Δεν Πιστεύει Στην Υπόσχεση Του Θεού

Στην αρχή του κεφαλαίου ο Θεός υπόσχεται στον Άβραμ θαυμαστές ευλογίες. Μία από αυτές ήταν η υπόσχεση για τον απόγονο που θα του γεννούσε η Σάρα. Με την συμπεριφορά του, όμως, ο Άβραμ όχι μόνο θέτει σε κίνδυνο τις υποσχέσεις του Θεού, αλλά ακόμη χειρότερα, δείχνει σαν να μην πιστεύει σε αυτές. Τί θα συνέβαινε σε περίπτωση που η Σάρα έμενε έγκυος από τον Φαραώ κι έφερνε ένα παιδί άλλο από εκείνο που ο Θεός είχε υποσχεθεί, όπως αργότερα πάλι εξ αιτίας της ανοησίας του θα έφερνε τον Ισμαήλ από την Άγαρ θέτοντας σε κίνδυνο όχι μόνο τον υιό της υπόσχεσης του Θεού, αλλά και σε μια εσαεί έχθρα τους απογόνους του; Ή πάλι, τί θα συνέβαινε σε περίπτωση που η Σάρα ήταν ήδη έγκυος με τον Ισαάκ, αλλά κατέληγε στο χαρέμι του Φαραώ;

Από οποιαδήποτε πλευρά κι αν το δούμε το θέμα, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως η συμπεριφορά του Άβραμ φανερώνει έναν άνθρωπο που στην προκειμένη περίπτωση κι αντιμετώπος

με τον κίνδυνο-πειρασμό, δεν πιστεύει, πλέον, την υπόσχεση του Θεού. Ή κι αν την πιστεύει, αυτή δεν παίζει καθοριστικό ρόλο στην ζωή του. Και τέλος πάντων με την συμπεριφορά του αποδεικνύεται πως ο μεγαλύτερος εχθρός της υπόσχεσης του Θεού δεν είναι ο Φαραώ, αλλά ο ίδιος ο άνθρωπος της υπόσχεσης του Θεού. Ο ίδιος ο Άβραμ.

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να σκιαγραφήσουμε τον χαρακτήρα του Άβραμ:

α) Πονηρός	
β) Ψεύτης	γ) Προαγωγός
δ) Φιλάργυρος	ε) Άπιστος στον γάμο του
ζ) Εγωιστής	η) Φίλαυτος
θ) Εχθρός της υπόσχεσης του Θεού	

Κοντά σ' αυτά θα έβαζα κι ένα τελευταίο:

- ι) Η Αποτυχημένη Μαρτυρία Του Άβραμ

Ο Θεός του είχε υποσχεθεί πως μέσα απ' αυτόν θα ευλογηθούν όλα τα έθνη. Κι όμως, στην πρώτη επαφή του με τα έθνη ο Άβραμ αποτυγχάνει παταγωδώς.

Πιστεύω πως δύο αλήθειες πηγάζουν από την αποτυχία του Άβραμ, που αποτελούν καλά διδάγματα και πνευματική τροφή σε μας.

α. Έλλειψη Πίστης

Ενώ ξεκίνησε με πίστη, όπως και ο Πέτρος που ξεκίνησε να περπατά επάνω στο νερό, στη συνέχεια είδε την πείνα και φοβήθηκε. Με αποτέλεσμα να πάρει την υπόθεση στα χέρια του και να θελήσει να δώσει ο ίδιος την λύση, οδηγούμενος όμως από το ένα λάθος στο άλλο.

Ίσως, τα κινήτρά του να ήταν καλά: Εφ' όσον ο Θεός είχε υποσχεθεί πως θα τον κάνει ένα μεγάλο έθνος, τότε κάτι έπρεπε να κάνει για να κρατήσει ζωντανή την ελπίδα της υπόσχεσης μπροστά στον κίνδυνο της πείνας. Ίσως, να σκέφτηκε *«καλύτερα να κρατήσω την υπόσχεση ζωντανή στην Αίγυπτο, παρά να μείνω στην Γη της Επαγγελίας και να πεθάνω»*. Η λύση της Αιγύπτου του φάνηκε λογική. Όμως, η Αίγυπτος είναι πάντοτε επικίνδυνη. Όταν έφτασε στην Αίγυπτο εμφανίστηκε και ο κίνδυνος της, *«πώς θα ερχόταν ο διάβολος εάν οι Αιγύπτιοι σκότωναν τον πατέρα του παιδιού»*. Η λύση βρισκόταν στα χέρια της Σάρας. Οπότε, ο Άβραμ κινείται να βοηθήσει λίγο τον θεό στην υλοποίηση των σχεδίων Του. Κι ακριβώς εκεί ήταν το λάθος του, η ολιγοπιστία του. Διότι είναι δυνατόν Αυτός ο Θεός που του υποσχέθηκε γιο να τον αφήσει να πεθάνει είτε από την πείνα, είτε από το μαχαίρι των Αιγυπτίων; Σίγουρα όχι.

Όπως ο Άβραμ καλούνταν να παραμείνει πιστός στο Λόγο του Θεού, το ίδιο καλούμαστε κι εμείς. Μάλιστα σε μια περίοδο όπου η οικονομική κρίση, με την επακόλουθη 'πείνα', χτυπάει την πόρτα μας θα δοκιμασθεί η πίστη μας στον Θεό που μας υπόσχεται να μην αγχωνόμαστε, *«²⁵ «Γι' αυτό, λοιπόν, σας λέω: Μη μεριμνάτε για τη ζωή σας, τι θα φάτε και τι θα πιείτε ούτε για το σώμα σας, τι θα ντυθείτε. Η ζωή δεν είναι σπουδαιότερη από την τροφή; Και το σώμα δεν είναι σπουδαιότερο από το ντύσιμο; ²⁶ Κοιτάξτε τα πουλιά που δε σπέρνουν ούτε θερίζουν ούτε συνάζουν αγαθά σε αποθήκες, κι όμως ο ουράνιος Πατέρας σας τα τρέφει: εσείς δεν αξίζετε πολύ περισσότερο απ' αυτά; ²⁷ Κι έπειτα, ποιος από σας μπορεί με το άγχος του να προσθέσει έναν πήχυ στο ανάστημά του; ²⁸ Και γιατί τόσο άγχος για το ντύσιμό σας; Ας σας διδάξουν τα αγριόκρινα πώς μεγαλώνουν: δεν κοπιάζουν ούτε γνέθουν ²⁹ κι όμως σας βεβαιώνω πως ούτε ο Σολομών σ' όλη του τη μεγαλοπρέπεια δεν ντυνόταν όπως ένα από αυτά. ³⁰ Αν όμως ο Θεός ντύνει έτσι το αγριόχορτο, που σήμερα υπάρχει κι αύριο θα το ρίξουν στη*

φωτιά, δε θα φροντίσει πολύ περισσότερο για σας, ολιγόπιστοι; ³¹ Μην έχετε, λοιπόν, άγχος και μην αρχίσετε να λέτε: «τι θα φάμε;» ή: «τι θα πιούμε;» ή: «τι θα ντυθούμε;» ³² γιατί για όλα αυτά αγωνιούν όσοι δεν εμπιστεύονται το Θεό ο ουράνιος Πατέρας σας ξέρει καλά ότι έχετε ανάγκη απ' όλα αυτά. ³³ Γι' αυτό πρώτα απ' όλα να επιζητείτε τη βασιλεία του Θεού και την επικράτηση του θελήματός του, κι όλα αυτά θα ακολουθήσουν. ³⁴ Μην αγωνιάτε, λοιπόν, για το αύριο, γιατί η αυριανή μέρα θα έχει τις δικές της φροντίδες. Φτάνουν οι έγνοιες της κάθε μέρας.» (Μτ. 6.25-34).

Στην κρίση ο πειρασμός της σύγχρονης 'Αιγύπτου' (σε όποια μορφή κι αν εμφανιστεί) θα μας φανεί τρομερά δελεαστικός. Θα μείνουμε, όμως, σταθεροί στην υπόσχεση του Κυρίου ή θα την 'πουλήσουμε' για ένα πιάτο 'φακής'; Ή ακόμη για χάρη της 'πείνας' μας θα προτιμήσουμε τις 'πέτρες' που ο Διάβολος μας προτείνει και θα αγνοήσουμε τον λόγο του Κυρίου ότι, *«Ότι ο άνθρωπος δεν ζει μόνο με ψωμί, αλλά με κάθε λόγο που βγαίνει από το στόμα του Θεού»* (Μτ. 4.4); Σ' αυτήν την περίοδο της οικονομικής δυσπραγίας όπου η 'Αίγυπτος' της αμαρτίας και του συμβιβασμού φαντάζει τρομερά δελεαστική και λογική, ας διδαχτούμε από τον πατέρα της πίστης και να αποφασίσουμε να μην την επισκεφτούμε, ούτε αυτήν, ούτε τις αξίες της.

β. Υπερβολική Εμπιστοσύνη Στον Εαυτό Του

Όταν αμφισβητούμε τον Θεό το κάνουμε επειδή εμπιστευόμαστε τον εαυτό μας, τις ιδέες μας, την εξυπνάδα μας. Ο Άβραμ μας προειδοποιεί να μην είμαστε τόσο σίγουροι για τον εαυτό μας. Μπροστά στον πειρασμό και όταν αυτός είναι τόσο ισχυρός, όσο η πείνα, κανενός η συμπεριφορά δεν μπορεί να θεωρείται εκ προοιμίου δεδομένη. Γι' αυτό χρειάζεται και να προσέχουμε και να μην εμπιστευόμαστε τον εαυτό μας, αλλά τον Κύριο με την δύναμη του Οποίου μπορούμε να αντισταθούμε. Γι' αυτόν τον λόγο ο Παροιμιστής λέει,

«⁵ Στον Κύριο να εμπιστεύεσαι μ' όλη σου την καρδιά και στη δική σου σύνεση να μη στηρίζεσαι. ⁶ Ο,τι κι αν κάνεις αυτόν να σκέφτεσαι και θα εξομαλύνει αυτός τους δρόμους σου. ⁷ Τον εαυτό σου μην τον θεωρείς σοφό: τον Κύριο να υπολογίζεις κι απ' το κακό ν' απομακρύνεσαι. ⁸ Έτσι θα βρει το σώμα σου γιατρεία και θ' ανακουφιστούν τα βόκαλά σου από τους πόνους... ¹³ Ευτυχιμένοι ο άνθρωπος που βρήκε τη σοφία κι έγινε συνεισότης! ¹⁴ Γιατί το κέρδος απ' αυτήν είναι καλύτερο απ' το ασημί, το όφελός της προτιμότερο απ' το χρυσάφι. ¹⁵ Πιότερο η σοφία αξίζει απ' τα πολύτιμα πετράδια: κανένα πράγμα ακριβό μαζί της δεν μπορεί να συγκριθεί... ¹⁷ Γεμίζει τη ζωή του ανθρώπου με χαρά, τον οδηγεί στην ευτυχία. ¹⁸ Είναι δέντρο που δίνει ζωή σ' όσους την αγκαλιάζουν, κι ευτυχισμένοι είναι όσοι δική τους την κρατούν» (3.5-8, 13-18).

Ο δε Ιάκωβος μας λέει, *«⁵ Αν κάποιος από σας υστερεί σε σοφία, ας τη ζητήσει από το Θεό, κι αυτός θα του τη δώσει. Γιατί ο Θεός δίνει σε όλους με απλοχεριά και χωρίς να περιφρονεί κανέναν. ⁶ Ο,τι όμως ζητάτε να το ζητάτε με πίστη, και να μην έχετε αμφιβολίες. Γιατί όποιος αμφιβάλει, μοιάζει με το κύμα της θάλασσας, που το παρασέρνει ο άνεμος και το πηγαίνει εδώ κι εκεί. ⁷ Να μην ελπίζει ότι θα πάρει κάτι από τον Κύριο ένας τέτοιος άνθρωπος, ⁸ δίνγμνος κι άστατος σε όλες του τις ενέργειες.» (1.5-8).*

Και ο Παύλος μας προειδοποιεί, *«Επομένως, όποιος νομίζει ότι στέκεται καλά στα πόδια του, καλύτερα ας προσέχει να μην πέσει» (Α' Κορ. 10.12).*

Ο αιδ. Μ. Μελετιάδης είναι ποιμένας της Ε.Ε.Ε. Βόλου.

Η Πτώση ως "υπαρκτική αστοχία"

Μια διαμαρτυρόμενη ανάγνωση των σύγχρονων τάσεων της Ορθόδοξης Θεολογίας

του αιδ. Παναγιώτη Κανταρτζή

[Στο δεύτερο τμήμα της μελέτης της θεώρησης της πτώσης στο πλαίσιο της σύγχρονης ορθόδοξης θεολογίας εξετάζουμε αναλύσεις που αντιμετωπίζουν την πτώση «ως υπαρκτική αστοχία». Μετά την εξέταση της θεολογίας του Ζηζιούλα ερχόμαστε στο πρώτο από δύο άρθρα να εξετάσουμε την ανάλυση του καθηγητή Χρήστου Γιανναρά]

Χρήστος Γιανναράς

Όπως και να αξιολογήσει κανείς το έργο του καθηγητή Γιανναρά πρέπει να παραδεχτεί ορισμένα πράγματα. Το πρώτο αφορά το ύφος της γραφής του. Ο λόγος του έχει μια μοναδική ποιότητα και είναι από μόνος του ένα κομψοτέχνημα προς τέρψη του αναγνώστη¹. Το δεύτερο είναι ότι έδωσε όσο λίγοι άλλοι μία νέα ώθηση στην θεολογική σκέψη μέσα στο πλαίσιο της ελληνικής ορθοδοξίας. Την έφερε σε επαφή με την πατερική παράδοση της αλλά το σημαντικότερο σε διάλογο με σύγχρονα φιλοσοφικά ρεύματα. Έτσι της πρόσφερε μια πλουσιότερη γλώσσα για να διατυπώσει τα δόγματά της αλλά και νέες κατηγορίες σκέψης για να στοχαστεί και να αναστοχαστεί πάνω σε παλιά ερωτήματα. Ταυτόχρονα την έφερε ως επίκαιρη πρόταση ζωής στην αρένα του σύγχρονου φιλοσοφικού στοχασμού. Τέλος, πρέπει να του αναγνωρίσουμε ότι είναι ένας από τους λίγους διανοούμενους στην Ελλάδα που κατάφερε η παρουσία και ο λόγος του να έχουν μία ιδιαίτερη βαρύτητα στο δημόσιο διάλογο. Είναι ακριβώς αυτή η βαρύνουσα θέση του μέσα στο τοπίο της νεοελληνικής σκέψης που κάνει την μελέτη του έργου του ακόμη πιο επιτακτική και σοβαρή. Τον αντιμετωπίζουμε λοιπόν με σεβασμό. Πριν περάσουμε στην ανάλυσή μας να διευκρινίσουμε ότι στο άρθρο αυτό θα εστιάσουμε στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται ο Γιανναράς την έννοια της πτώσης και δεν θα ασχοληθούμε με όλες τις πτυχές του πολύπλευρου ούτως ή άλλως έργου του.

Η αναζήτηση της «εικόνας»

Για να φτάσουμε στην κατανόηση της πτώσης από τον Γιανναρά πρέπει πρώτα να δούμε σε γενικές γραμμές την βασική δομή της ανθρωπολογίας του η οποία πρέπει να παρατηρήσουμε επαναλαμβάνεται πάνω κάτω σχεδόν στα περισσότερα έργα του. Με άλλα λόγια θα πρέπει να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο κατανοεί την «κατ' εικόνα Θεού» δημιουργία του ανθρώπου. Αν και στο άρθρο μας θα ασχοληθού-

με κυρίως με το βιβλίο του *Το Αίνιγμα του Κακού*², θα κάνουμε αρκετές αναφορές και στο βιβλίο του *Το Πρόσωπο και ο Έρω*³. Κοντά σε άλλους λόγους επιλέγουμε να αναφερθούμε συγκεκριμένα σε αυτό επειδή εκεί βρίσκουμε μία πρώτη διατύπωση του τρόπου με τον οποίο ο Γιανναράς αντιλαμβάνεται την πτώση⁴. Ο δεύτερος λόγος είναι το γεγονός ότι στους δύο όρους που συνθέτουν τον τίτλο του βιβλίου τις δύο βασικές έννοιες που κυριαρχούν στην συνολική πρότασή του: το πρόσωπο και ο έρω. Ο άνθρωπος είναι πρόσωπο και η οδός της υπαρκτικής πραγμάτωσής του είναι ο έρω. Η έννοια του προσώπου θα μπορούσε να συνοψιστεί στη φράση: «ετερότητα απέναντι στη φύση και στα 'συμβεβηκότα' της φύσεως» (*Πρόσωπο και Έρω*, σελ. 46). Η φύση εδώ και σε όλα τα έργα του Γιανναρά ταυτίζεται με την έννοια της αναγκαιότητας των «αντικειμενικών της ιδιομάτων» (ως άνω, σελ. 45) και της ομοειδίας. Ο άνθρωπος ως πρόσωπο πραγματώνει την ύπαρξή του μέσα από την έκ-σταση από τη φύση, μέσα από την «δυναμική αυθυπέρβαση της φυσικής ατομικότητας» (ως άνω). Γράφει αλλού, «ύπαρξη λογική – προσωπική ο άνθρωπος κατ' εικόνα του Θεού, ενεργεί με την ύπαρξή του ετερότητα ως προς τη φύση του»⁵. Αυτή η έκ-σταση ή αλλιώς ετερότητα σημαίνει ελευθερία από τους όποιους «φυσικούς προκαθορισμούς» (ως άνω, σελ. 46) και συντελείται μέσα από τον «έρωτα», δηλαδή μέσα από τη «μέθεξη-σχέση ως υπαρκτική αυθυπέρβαση και αγαπητική αυτοπροσφορά και ερωτική κοινωνία, γι' αυτό και ο έρω είναι το πλήρωμα της μη-αλλοτριωμένης σχέσης, το πλήρωμα των δυνατοτήτων της γνώσης των προσώπων και των πραγμάτων» (ως άνω, σελ. 285). Με μία πρόχειρη λοιπόν σχηματοποίηση θα λέγαμε ότι η πρότασή του μοιάζει να λέει ότι συστατική για τον άνθρωπο είναι η κλήση να είναι κάτι άλλο από αυτό που είναι⁶. Ενώ είναι κτιστός θα πρέπει να μην ζει με τον τρόπο του κτιστού αλλά του ακτίστου. Αυτό βέβαια ως κεντρική πρόταση ζωής και οι συνέπειές του στον ψυχισμό του ατόμου είναι κάτι που πιστεύω ότι αξίζει να αξιολογηθεί και να αναλυθεί από ψυχαναλυτικής πλευράς κάτι που φυσικά ξεφεύγει και από τις δικές μας δυνατότητες αλλά και από το θέμα αυτού του άρθρου.

Η «ρευστοποίηση» της εικόνας

Όπως υποστηρίξαμε και στην ανάλυσή μας για το έργο του Ζηζιούλα στην προσωποκρατική τάση, της οποίας εξέχων εκπρόσωπος είναι ο Γιανναράς, έχουμε μία μετάθεση του δυναμισμού από την «ομοίωση» στην ίδια την «εικόνα». Αυτό φαίνεται καθαρά στη σκέψη του

Γιανναρά. Για αυτόν η ελευθερία ως πεμπουσία της εικόνας δεν είναι κάτι που δίνεται ως «κληροδότημα» γιατί αυτό «θα συνιστούσε αναγκαιότητα, όχι ελευθερία» (*Αίνιγμα Κακού*, σελ. 74). Αυτό που κληροδοτείται είναι «η δυνατότητα της υπαρκτικής ελευθερίας του ακτίστου, δυνατότητα έκ-στασης από τις υπαρκτικές αναγκαιότητες του κτιστού» (έμφαση του συγγραφέα, ως άνω). Σε μία κίνηση στην οποία το καθ' ομοίωσιν απορροφά το καθ' εικόνα ο άνθρωπος σύμφωνα με τον καθηγητή γίνεται αντιληπτός ως «μόνο εικόνα: δυνατότητα, δυναμικό ενδεχόμενο ομοίωσης» (έμφαση του συγγραφέα, ως άνω, σελ. 76). Ο άνθρωπος λοιπόν είναι τελικά μία «δυνατότητα» άρα, συμπεραίνουμε, ανυπόστατος. Υπάρχει όταν με την ενεργό αγάπη του για τον Θεό και για τα έργα του Θεού «υποστασιάζει την ύπαρξη η ερωτική ανταπόκριση του ανθρώπου στην ερωτική οντοποίηση κλήση που του απευθύνει ο Θεός» (ως άνω, σελ. 76). Όλα αυτά ακούγονται θαυμάσια. Γεννούν όμως το ερώτημα τι είδους όντα είναι αυτοί που δεν επιλέγουν αυτόν τον δρόμο; Τι είναι αυτοί που δεν υποστασιοποιούν την ύπαρξή τους με τον τρόπο που προτείνει ο Γιανναράς; Υπάρχουν ή είναι φαντάσματα του εαυτού τους, μη «υποστατικές» υπάρξεις, δηλαδή «ανυπόστατοι», ένα ελλιπές είδος ανθρώπου; Μήπως είμαστε ενώπιον μίας «ανθρωποφάγας» ανθρωπολογίας; Μίας ανθρωπολογίας που στα άκρα της μπορεί να γίνει ακόμη και ρατσισμός; Υπάρχει κάτι στον άνθρωπο που «εκ φύσεως» του δίνει μία ιερότητα και αξία ανεξάρτητα από τις επιλογές του; Η απάντηση της Βίβλου είναι ξεκάθαρη. Η εικόνα και η ομοίωση (γιατί όπως ήδη έχουμε δείξει στη γλώσσα της Βίβλου δεν υπάρχει καμία διαφορά μεταξύ των δύο αυτών εννοιών) είναι δεδομένα της σύστασης του ανθρώπου, «κληρονομιά» δοσμένη στον κάθε άνθρωπο και για αυτό αποτελούν βάση για μια ηθική ευθύνη και σεβασμού απέναντι στον άλλο. Έτσι, και στην Γένεση 9:6 η απαγόρευση του φόνου στηρίζεται στο ότι ο Θεός έκανε τον άνθρωπο «κατ' εικόνα» Του αλλά και στην επιστολή του Ιακώβου 3:9 η καταδίκη της κατάρας του άλλου στηρίζεται στο γεγονός ότι αυτοί είναι άνθρωποι πλασμένοι «καθ' ομοίωσιν» Θεού.

Οι αντινομίες της «εικόνας»

Επιστρέφουμε όμως για να δούμε τι βρίσκεται σύμφωνα με τον Γιανναρά στον πυρήνα της έννοιας της «κατ' εικόνα Θεού» δημιουργίας του ανθρώπου. Το κάνουμε αυτό επειδή είναι καθοριστικό για να καταλάβουμε το περιεχόμενο της πτώσης. Ως «εικόνα Θεού», λοιπόν, ορίζεται η μοναδική στον άνθρωπο δυνατότητα να «εξ-ίσταται», δηλαδή να ίσταται έξω από τα δεδομένα της φύσης του. Αυτή είναι μία «ελευθερία» συστατική του ανθρώπου ώστε να πραγματώνεται πέρα και έξω από προκαθορισμούς ουσίας ή φύσης. Η ζωή που του έχει προσφερθεί από το Θεό είναι «ακέραιη ολοκληρία ελευθερίας» (*Αίνιγμα Κακού*, σελ. 70). Μέσα σε αυτή την ελευθερία του ο άνθρωπος «απηχεί την ελευθερία της άκτιστης Αιτιώδους Αρχής του υπαρκτού» (ως άνω, σελ. 75). Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι στην ουσία της η «εικόνα» είναι η ελευθερία. Αυτά όλα είναι πολύ λογικά και συνεπή έτσι όπως διατυπώνονται.

Παράλληλα όμως στη σκέψη του Γιανναρά τονίζεται ένας άλλος πόλος της οντολογίας του: η σχέση.

Έτσι μας παρουσιάζει την «οντολογική πρόταση της εκκλησιαστικής εμπειρίας» ως την κατανόηση ότι αυτό που ενεργοποιεί την ύπαρξη του ανθρώπου τελικά είναι η σχέση, η ανταπόκριση στην «ερωτική οντοποίηση κλήση που του απευθύνει ο Θεός» (ως άνω, σελ. 76). Πώς όμως μπορώ να μιλώ για υπαρκτική ελευθερία από αναγκαιότητες όταν μου είναι αναγκαίο για να υπάρξω η σχέση μου με τον Θεό ή μέσα στην συχνά ασαφή ερωτολογία του Γιανναρά⁷ η σχέση μου με τον άλλο; Αυτό είναι ένα πρόβλημα χαρακτηριστικό για την ανάλυση του καθηγητή. Τι νόημα έχει όλη αυτή η φιλολογία περί ελευθερίας όταν υπόκειμαι σε μια τέτοια συστατική αναγκαιότητα; Πώς μπορώ να μιλώ για «ακέραιη ολοκληρία ελευθερίας» όταν έχω ανάγκη τη σχέση για να υπάρξω; Υποστηρίζει ο καθηγητής ότι η αποδοχή της ευλογίας της τροφής στον κήπο της Εδέμ συνιστά «γεγονός σχέσης». Σπεύδει όμως να διευκρινίσει ότι αυτό το γεγονός σχέσης είναι «υπαρκτικό γεγονός» και «όχι συσχετισμού ή επικοινωνίας» (ως άνω, σελ. 54). Δηλαδή δεν υπάρχω και μετά σχετίζομαι με τον Θεό αλλά υπάρχω από την στιγμή που σχετίζομαι. Για να υπάρξω όρος είναι η σχέση.

Και εδώ ισχύει κατά τη γνώμη μας η αντίφαση μεταξύ του «απόλυτου υπερβατισμού» (δηλαδή του προσώπου ως ελευθερία από τη φύση) και της πιο «ξεκάθαρης φυσιοκρατίας» (δηλαδή του προσώπου που εκ της φύσης του έχει ανάγκη τη σχέση) που ο π. Νικόλαος Λουδοβίκος εντοπίζει και αναδεικνύει αναλύοντας άλλα σημεία της πρότασης του Γιανναρά, στα οποία θα αναφερθούμε παρακάτω⁸.

Η «εικόνα του Θεού» και ο Θεός της εικόνας

Αυτή η εσωτερική αντινομία που παρατηρούμε στην έννοια της εικόνας εντοπίζεται και στην τριαδολογία του Γιαννάρα (και του Ζηζιούλα). Πηγή της ανθρωπολογίας των θεολόγων του προσώπου είναι μια επανεκτίμηση της σημασίας της τριάδας. Τονίζει, λοιπόν, ο Γιανναράς ότι η έννοια του προσώπου ως «ενεργητικής ετερότητας» έξω από τους προκαθορισμούς της φύσης «απηχεί την ελευθερία της άκτιστης Αιτιώδους Αρχής του υπαρκτού» (*Αίνιγμα Κακού*, σελ. 75), δηλαδή του τρόπου ύπαρξης του Θεού. Κι αυτό φυσικά είναι κατά τη γνώμη του το νόημα της «κατ' εικόνα Θεού» δημιουργίας του ανθρώπου. Εξηγεί λοιπόν ότι ο Θεός υπάρχει όχι ως ουσία ή ως φύση αλλά ως πρόσωπο, συγκεκριμένα ως ο Πατήρ και για αυτό «ελεύθερα» δηλαδή «πριν από κάθε προκαθορισμό αναγκαιότητας» υποστασιάζει το Είναι του «γεννώντας» τον Υιό και «εκπορεύοντας» το Πνεύμα. Και εδώ υπάρχει κατά τη γνώμη μας το ίδιο πρόβλημα. Ο «Πατέρας» για να υπάρχει ως τέτοιος έχει ανάγκη τον «Υιό». Αν ο Θεός υπάρχει πρωτίστως ως Πατέρας τότε αυτό κατά κάποιον τρόπο περιλαμβάνει και υποβάλλει σε Αυτόν μία αναγκαιότητα. Είναι άλλο πράγμα να πω ότι ο Θεός υπάρχει και επιλέγει να είναι Πατέρας, δηλαδή Θεός που υπάρχει εν κοινωνία και άλλο να πω ότι ο Θεός υπάρχει ως Πατέρας. Το να είσαι στη φύση σου πρόσωπο και συγκεκριμένα Πατέρας σε αναγκάζει να είσαι εν κοινωνία με τον Υιό⁹. Αναρωτιόμαστε, θα μπορούσε ο Θεός ως ελεύθερος από κάθε προκαθορισμό να είναι για παράδειγμα ακοινωνήτη μονάδα; Αν η απάντηση είναι αρνητική τότε δεν μπορούμε να μιλούμε για τον Θεό ως «μια πρωτογενή ελευθερία,

αυθύπαρκτα έλλογη, επομένως καταγωγικά εκ-στατική, δηλαδή ανυπότακτη σε οποιονδήποτε τρόπο αναγκαιότητας του υπάρχουν» (ως άνω, σελ. 73). Το πρόβλημα αυτό λύνει το να αμβλύνουμε τις υπερβολές της ακραίας προσωποκρατίας και να μην φοβηθούμε να μιλούμε για τον Θεό ως ουσία που υπάρχει πριν επιλέξει ελεύθερα να υπάρχει ως κοινωνία προσώπων. Όμως αυτό είναι άλλο θέμα που ξεφεύγει από τα όρια αυτής της ανάλυσης.

Η «εικόνα» ως αποτέλεσμα της πτώσης

Η έννοια της εικόνας, όπως λοιπόν είδαμε, είναι για τον Γιανναρά η δυνατότητα «έκ-στασης» από τη φύση, δηλαδή την αναγκαιότητα. Με άλλα λόγια, είναι η υπέρβαση του τρόπου του κτιστού. Για να πρέπει όμως να ξεφύγω από κάτι σημαίνει ότι αυτό είναι εξ ορισμού κακό. Άρα για να υπάρχει η «εικόνα» ως δυνατότητα ελευθερίας πρέπει να θεωρηθεί ότι η «φύση» μου είναι δουλεία (αναγκαιότητα –καταναγκασμός). Για να είναι συνεπές λογικά λοιπόν αυτό το σχήμα πρέπει η πτώση να ταυτιστεί με την ίδια την κτιστότητα και να είναι κατά κάποιον τρόπο συστατικό της ίδιας της έννοιας της «εικόνας». Ο Γιανναράς λοιπόν, συνεπής στη λογική της πρότασής του λέει ακριβώς αυτό. Αν υπήρχε «άπτωτος» κόσμος τότε αυτός θα ήταν μία επιπλέον «υποστατική πραγματοποίηση του θείου Είναι» (*Αίνιγμα Κακού*, σελ. 170). Τότε όμως αναρωτιέται «ποια δεδομένα υπαρκτικής διαφοράς θα έπρεπε να υπερβαθούν από τις κτιστές λογικές υπάρξεις για να

πραγματοποιηθεί η μετάβασή τους από κατ' εικόνα στο καθ' ομοίωσιν;» (ως άνω, σελ. 171). Άρα η «πτώση» είναι συνυφασμένη με την κτίση, με τη φύση. Στο θέμα αυτό θα επιστρέψουμε στη συνέχεια του άρθρου μας. Διαβάζοντας ως τώρα τις σύγχρονες θεωρήσεις ορθόδοξων στοχαστών και θεολόγων σχετικά με την πτώση είδαμε μία γενική τάση υποτίμησής της. Με τον Γιανναρά φτάνουμε στα άκρα καθώς η πτώση ουσιαστικά απορροφάται από το δόγμα της δημιουργίας. Δεν είναι απαραίτητη πια ως συμβάν μέσα στο ιστορικό γίνεσθαι. Είναι καθαρά ένα οντολογικό μέγεθος σύγχρονο με την ίδια την δημιουργία του ανθρώπου. Γράφει χαρακτηριστικά, «η 'πτώση' αλληγορεί τη διαφορά του κτιστού από το άκτιστο, δεν είναι η αιτία της διαφοράς» (ως άνω, σελ. 171). Εδώ νομίζω ότι η ποιητικότητα και η αισθητική ομορφιά της γλώσσας του Γιανναρά κάνει πολλούς να τα ακούν όλα αυτά ως κάτι το συναρπαστικό. Αν όμως τα δούμε με τρόπο πεζό και ρεαλιστικό και τα πούμε με απλά καθημερινά λόγια η βασική λογική της σκέψης του είναι ότι ο Θεός μας έπλασε ως κάτι από το οποίο εμείς πρέπει να ξεφύγουμε ή έστω το οποίο πρέπει να ξεπεράσουμε. Αυτός με δημιουργεί κτιστό αλλά εγώ πρέπει καταφέρω να ζήσω ως άκτιστος (με τον τρόπο του ακτίστου). Πού αυτό γίνεται;

Συνεχίζεται

Ο αιδ. Π. Κανταρτζής είναι ποιμένας της Α' Ε.Ε.Ε.

Υποσημειώσεις

¹ Συχνά βέβαια συναντάς ανθρώπους που θαυμάζουν τα «γραπτά» του Γιανναρά χωρίς να καταλαβαίνουν τι ακριβώς λέει.

² Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα 2008 -9

³ Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1987 (Τέταρτη Έκδοση)

⁴ Πρβλ. το τέταρτο μέρος του βιβλίου με γενικό τίτλο «Η Πτώση και το Μηδέν».

⁵ Σελ. 87. Βέβαια όπως θα δούμε παρακάτω διευκρινίζει ότι μιλώντας για φύση αναφέρεται «στον τρόπο του κτιστού».

⁶ Στο βιβλίο του *Το Αίνιγμα του Κακού* γράφει συγκεκριμένα «με άλλη γλώσσα, επίσης συναρπαστικά εύστοχη, τη φιλοσοφική γλώσσα του Jean – Paul Sartre, η ελευθερία ορίζεται ως η απροσδιοριστία του να μην είσαι το είναι σου (η φύση σου) – ως η δυνατότητα του ανθρώπου να παράγει το είναι του, να το καθιστά γεγονός (facticite), δηλαδή: να είναι ο ίδιος αυτό που δεν είναι και να μην είναι αυτό που είναι» (σελ. 75). Παρακάτω επίσης γράφει, «Μόνο ο λογικός άνθρωπος μπορεί να είναι αυτό που δεν είναι και να μην είναι αυτό που είναι» (σελ. 87).

⁷ Πρβλ. ιδιαίτερα στην ανάλυσή του σχετικά με το αίσθημα της ντροπής που είναι συνυφασμένη με τη γυμνότητα και την υπέρβαση της (*Αίνιγμα Κακού*, σελ. 92 – 97).

⁸ Πρβλ. π. Νικόλαος Λουδοβίκος *Οι τρόμοι του προσώπου και τα βάσανα του έρωτα* Αρμός, Αθήνα 2009, σελ. 85

⁹ Φυσικά η όλη αυτή ανάλυση και από τον Γιανναρά και από τον Ζηζιούλα προσπερνά ένα απλό ερώτημα: αν ο Θεός υπάρχει ως Πατέρας τότε γιατί εκτός από τον Υιό μιλούμε και την «εκπόρευση» του Πνεύματος; Γιατί δηλαδή τρεις και όχι δύο υποστάσεις; Το ερώτημα αυτό υποβάλλει με έναν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα τρόπο η Sarah Coakley στο κεφάλαιο "Why Three? Some Further Reflections on the Doctrine of the Trinity" στον συλλογικό τόμο *The Making and Remaking of Christian Doctrine: Essays in Honour of Maurice Wiles*, επιμέλεια της ίδιας και του David A. Pailin (Oxford, Oxford University Press, 1993, σελ. 29 - 56).

Ένας σεισμός θα σε σώσει!

του Χάρη Ι. Νταγκουνάκη

«Κύριοι, τι πρέπει να κάνω για να σωθώ;»

(Πραξ 16,30 –NMB)

Μετά τον μεγάλο σεισμό και τους εξίσου τρομακτικούς μετασεισμούς της Ιαπωνίας, η ανθρωπότητα ολόκληρη μετράει τα θύματα, τις ζημιές, τη φοβερή πυρηνική απειλή για τον πλανήτη –μετράει τις πληγές της. Ένας σεισμός ήρθε να ταραξεί την όμορφη, πλούσια, γαλήνια ζωή της «χώρας του ανατέλλοντος ηλίου». Στιβαρή οικονομία, ασφαλείς αντισεισμικές κατασκευές σε όλη τη χώρα, επιστημονικό προσωπικό ικανό να προβλέψει τους σεισμούς, ισχυρό νόμισμα, βιομηχανικές παραγωγές με αποδοχή σε όλο τον κόσμο. Φαίνονταν να μην έχουν ανάγκη κανέναν και τίποτε. Ούτε τον αληθινό Θεό. Καθετί το χριστιανικό στη χώρα θεωρείται «εχθρικό»! Και ήρθε ένα τσουνάμι μετά τον σεισμό για να δημιουργήσει μια άλλη πραγματικότητα. Μια εικόνα απόλυτης καταστροφής στις περιοχές που χτυπήθηκαν, και την ισχυρή Ιαπωνία να ζητάει βοήθεια από τη Νότια Κορέα!

Ενώ όμως ο σεισμός της Ιαπωνίας ήταν απόλυτα καταστροφικός, στη Βίβλο (Πράξεις 16) διαβάζουμε για έναν άλλο καταστροφικό σεισμό, που όμως σε κάποιον τομέα είχε ευεργετικό, λυτρωτικό αποτέλεσμα. Μιλάμε για τον σεισμό στην πόλη των Φιλίππων, όπου ο Παύλος και ο Σίλας είχαν φυλακιστεί για χάρη του Χριστού. Ήταν ένας σεισμός που έφερε θαυμαστά πνευματικά αποτελέσματα στη ζωή του δεσμοφύλακα εκείνης της ρωμαϊκής φυλακής.

Ο δεσμοφύλακας των Φιλίππων, ένα πρόσωπο στην Καινή Διαθήκη από κείνους που δεν μάθαμε ποτέ το όνομά τους, έμεινε γνωστός στην ιστορία από κείνο το περιστατικό με τον Παύλο και τον Σίλα, που δέσμοι μέσα στο σκοτεινό ρωμαϊκό μπουντρούμι έψαλλαν και δόξαζαν όλη τη νύχτα τον Θεό, ώσπου ο φοβερός σεισμός γκρέμισε τη φυλακή.

Στο κάτω μέρος των Φιλίππων, μέσα στην αγορά, βλέπει κανείς μέχρι σήμερα τέσσερις σκορπισμένους σπονδύλους από κολόνες, που κάποτε ήταν οι βουβοί μάρτυρες του μαρτυρίου των αποστόλων. Είναι τ' απομεινάρια της φυλακής των Φιλίππων.

Ο Παύλος και ο Σίλας κλείστηκαν με βία σ' ένα σκοτεινό και βρωμερό κελί της φυλακής που βρισκόταν στην επάνω πόλη, μέσα στην Ακρόπολη. Ορισμένα κελιά της ήταν κτισμένα μέσα στον βράχο, κι άλλα, προς τα έξω, και έκλειναν με βαριές ξύλινες πόρτες, που τις σφράγιζαν κάτι μεγάλοι ξύλινοι μοχλοί. Τα πόδια των φυλακισμένων ήταν ακινητοποιημένα γερά πάνω σ' ένα χοντρό ξύλο, και τα χέρια και ο λαιμός τους ήταν κλειδωμένα μέσα σε σιδερένιους χαλκάδες, που με μια αλυσίδα ήταν κρεμασμένοι από έναν γάντζο στερεωμένο γερά στον τοίχο. Για να καθίσουν, έπρεπε να κρατούν το κορμί τους τεντωμένο. Η πλάτη τους πετούσε φλόγες, κι οι ανοιχτές τους πληγές και τα μωλωπίσματα από

τις μαστιγώσεις έκαιγαν και έτσουζαν σαν καυτές βελόνες. Και σ' αυτή την κατάσταση οι ιεραπόστολοι της ιστορίας μας έψαλλαν και δόξαζαν τον Θεό.

Συνηθισμένος άνθρωπος ο δεσμοφύλακας των Φιλίππων. Συνηθισμένος και βολεμένος! Σε μια κανονική, επιτυχημένη ζωή, με το σίγουρο επάγγελμά του –ήταν και άνθρωπος «της καταστάσεως»– είχε υπεύθυνη θέση αλλά και εξουσία. Είχε μια καλή οικογένεια, ένα εξασφαλισμένο εισόδημα, ένα πρεστίτζ στην κοινωνία των Φιλίππων, της τόσο σημαντικής αυτής ρωμαϊκής επαρχίας. Κάτι ανάλογο με τους σημερινούς Ιάπωνες.

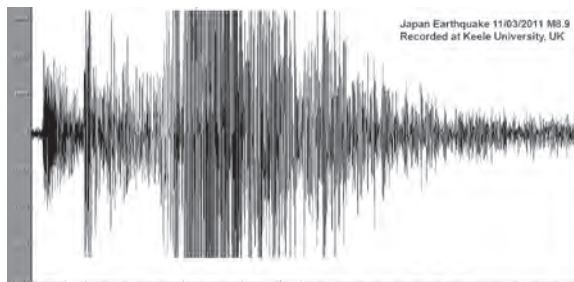
Όμως, από την εξέλιξη των πραγμάτων, πολύ σύντομα φάνηκε πως όλα αυτά τα «σίγουρα» δεν ήταν παρά μια φυλακή ψευδαισθήσεων γι' αυτό τον άνθρωπο. Εκείνος νόμιζε ότι το κάστρο του ήταν χτισμένο με στέρεες πραγματικότητες, που μέσα σ' αυτές πίστευε πως ήταν ασφαλής. Είχε χτίσει όμως μια φυλακή ψευδαισθήσεων, μέσ' από τις οποίες δεν μπορούσε να ξεκολλήσει και να δει παρατέρα.

Όπως τότε, έτσι και σήμερα, αυτή είναι η εικόνα ενός συνηθισμένου ανθρώπου δίπλα μας. Η πλειονότητα των ανθρώπων κάτι ανάλογο αποζητάει: μια καλή μόρφωση, μια σίγουρη δουλειά, έναν καλό μισθό, γερές «πλάτες» πίσω μας να μας υποστηρίζουν, μια ευδιάκριτη και τιμητική θέση στην κοινωνία, και συνάμα εξουσία και δύναμη. Διότι, τι είσαι αν δεν έχεις στην υπηρεσία σου και καμιά εικοσαριά υπαλλήλους και δυο τρεις γραμματείς να διατάξεις, και να είσαι εσύ ο διευθυντής;...

Και μόλις ο σύγχρονος άνθρωπος τα εξασφαλίσει όλα αυτά, νομίζει ότι κέρδισε την απόλυτη ανεξαρτησία του, δεν έχει κανέναν ανάγκη, κι έχει και μια προβολή προς τα έξω, στην κοινωνία. Νιώθει προστατευμένος μέσα στο φρούριό του, αλλά δεν ξέρει ότι μόλις τώρα έχει οικοδομήσει ένα κελί ψευδαισθήσεων, όπου κλείστηκε μέσα σαν τον δεσμοφύλακα των Φιλίππων.

Στην περίπτωση του δεσμοφύλακα ένας δυνατός σεισμός άρκεσε για να αποδειχτεί πως τίποτε απ' όλα αυτά δεν μπορούσαν να του εξασφαλίσουν τη σιγουριά στη ζωή. Ο δεσμοφύλακας από τη μια στιγμή στην άλλη βρέθηκε να μην έχει τίποτε. Εκεί που κοιμόταν ασφαλής και ήσυχος στο σπίτι του, πετάχτηκε απ' τον σεισμό και τον έζωσαν τα φίδια όταν έτρεξε στις φυλακές και τις βρήκε ρημαδιό: «Αμάν, οι κρατούμενοι!» Σπασμένες οι πόρτες, ορθάνοιχτα τα κελιά και οι κρατούμενοι να κάνουν ελεύθεροι περίπατο! Η φυλακή του είχε γκρεμιστεί και το φρούριο που μέσα του ένιωθε ασφαλής είχε κατεδαφιστεί, κυριολεκτικά και μεταφορικά.

Σύμφωνα με το ρωμαϊκό δίκαιο η ευθύνη του δεσμοφύλακα, και μάλιστα σε μια απομακρυσμένη ρωμαϊκή επαρχία, ήταν τεράστια, και η ποινή, αν το 'σκαγαν οι φυλακισμένοι, ήταν θάνατος για τον ίδιο. Πάει η καλή του εικόνα στην κοινωνία των Φιλίππων, πάει η δουλειά του, πάει το εισόδημά του, πάει κι η οικογένειά του, πάει και η ίδια του η ζωή. Η θανατική ποινή τον περίμενε. Γκρεμίστηκαν όλα. Ίσως γι' αυτό μέσα στη νύχτα προσπάθησε

ν' αυτοκτονήσει, για να μην ρεζιλευτεί. Ελπίδα δεν υπήρχε από ποθενά.

Κάποτε φίλε μου, ο Θεός θα επιτρέψει έναν σεισμό στη ζωή σου. Μπορεί να χάσεις τη δουλειά σου, την αξιοπρέπεια σου γιατί κάποιο σου παιδί έκανε μια απερισκεψία, μπορεί να χάσεις την περιουσία σου, την υγεία σου από ένα ατύχημα ή από κάποια σοβαρή ασθένεια εκεί που δεν το περιμένεις. Μπορεί να σου πεθάνει ή να σε εγκαταλείψει ένα αγαπημένο πρόσωπο ή μπορεί να σε απογοητεύσει ένας φίλος.

Μπορεί και τίποτε απ' αυτά να μη σε βρει, κανένας δεν το θέλει άλλωστε, και ο σεισμός αυτός μπορεί να είναι μέσα στην καρδιά σου, όταν έρθεις αντιμέτωπος με την αλήθεια του ευαγγελίου. Όταν ο Θεός σου δείξει πως ό,τι έχεις καταφέρει μέχρι τώρα σε κάθε τομέα της ζωής σου, της φυσικής ή της ηθικής, δεν μπορούν να σου εξασφαλίσουν τη σωτηρία της ψυχής. Έτσι, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, κάποτε στη ζωή σου θα έρθει ο σεισμός, και θα σου αποκαλυφτεί με συγκλονιστικό τρόπο η σκληρή πραγματικότητα.

Το ερώτημα είναι πώς θα αντιμετωπίσεις τον σεισμό; Θα προσπαθήσεις να βάλεις τέλος στη ζωή σου; Ανώφελο. Θα ανασκουμπωθείς να ξαναρχίσεις από την αρχή; Αδύνατο. Τα πιο πολλά πράγματα δεν ξαναγυρίζουν πίσω.

Ο δεσμοφύλακας των Φιλιππων έκανε τρεις κινήσεις, που πρέπει να τις κάνεις κι εσύ, αν θέλεις ο σεισμός αυτός να έχει σωτήρια, λυτρωτικά αποτελέσματα για τη ζωή σου.

1. Κατάλαβε πως είχε βουλιάξει

Σ' όλη του τη ζωή αυτός ο παντοδύναμος Ρωμαίος πίστευε ότι τα πόδια του πατούσαν γερά στο έδαφος. Τώρα το λιθόστρωτο των ρωμαϊκών δημόσιων κτιρίων είχε γίνει κινούμενη άμμος κάτω απ' τα πόδια του.

Κι αυτό είναι ο κύριος λόγος που ο Θεός θέλει να μας ταρακουνήσει με κάποιον τρόπο: Όχι για να μας καταστρέψει αλλά για να μας προβληματίσει και να μας κάνει να βάλουμε το μυαλό μας να σκεφτεί: Τι μάθημα θέλει να με διδάξει ο Θεός; Ποια είναι η πραγματική ασφάλεια στη ζωή μου; Μήπως είμαι δέσμιος των επιδιώξεών μου και πρέπει να μ' ελευθερώσει ο Θεός γκρεμίζοντας το φρούριό μου;

Ο δεσμοφύλακας πήγαινε ν' αυτοκτονήσει, όταν ο Παύλος του φώναξε: «Περίμενε! Είμαστε όλοι εδώ! Δεν χάθηκε τίποτε για σένα». Άκου την ίδια φωνή, φίλε μου, τη φωνή του Πνεύματος του Θεού σήμερα. Μην απογοητευτείς. Ο Θεός έφερε έναν σεισμό στη ζωή σου αλλά αυτό δεν είναι το τέλος. Περίμενε και θα δεις την έκβαση του Θεού!

Περίμενε, γιατί επίσης εκείνος ο δεσμοφύλακας...

2. Είδε πως υπήρχε κάτι που δεν ήξερε!

Ο πολύξερρος, πεπειραμένος Ρωμαίος κρατικός υπάλληλος πίστευε ότι μέχρι τότε τα ήξερε όλα. Ήξερε πώς να κάνει τη δουλειά του, πώς να κρατάει υπό έλεγχο τα πάντα, πώς να τα χρησιμοποιεί όλα αυτά για να έχει μια καλή και προβεβλημένη εικόνα στην κοινωνία. Τώρα συνειδητοποιεί πως αν η αυτοκτονία δεν ήταν η λύση (όπως πίστευε κάθε περήφανος Ρωμαίος), τότε ποια ήταν; Τι του διέφευγε; Τι έπρεπε ακόμη να κάνει; Κι έτσι, μέσα στην απελπισία του φώναξε: «Κύριοι, τι πρέπει να κάνω για να σωθώ; Τι πρέπει να κάνω για να βγω από δω μέσα; Τι πρέπει να κάνω για να γλιτώσω τον θάνατο;»

Και τότε ο Παύλος και ο Σίλας βρήκαν την ευκαιρία και του

έδειξαν τι δεν ήξερε ακόμα ή –καλύτερα– ποιον δεν ήξερε: Τον Κύριο Ιησού Χριστό! «Πίστεψε», του είπαν «στον Κύριο Ιησού Χριστό και θα σωθείς κι εσύ και το σπίτι σου» (Πράξ. 16:31). Ο δεσμοφύλακας κοντοστάθηκε, δεν τους απέρριψε, σκέφτηκε για μια στιγμή πως αυτό ήταν πράγματι κάτι που δεν το ήξερε. Ίσως να θεωρούσε τους αποστόλους υπαίτιους για τον σεισμό –η δεισιδαιμονία ανθούσε εκείνο τον καιρό– αλλά βλέποντας ότι ήταν όλοι εκεί, και πως ο ίδιος δεν κινδύνευε πια από τίποτε, πρόσεξε την αλλιώτικη στάση των αποστόλων:

Ποιος δεν θα ήθελε να το σκάσει μέσα από τους γκρεμισμένους τοίχους και τις ορθάνοιχτες βαριές πόρτες; Εκείνοι δεν το έκαναν.

Ποιος δεν θα ήθελε να τον ωθήσει στην αυτοκτονία για να ελευθερώσει και τους άλλους; Εκείνοι τον απέτρεψαν από την αυτοκτονία.

Τι ήταν αυτό που τους έκανε να ψάλλουν μέσα στο κελί τους; Γιατί δεν βλασφημούσαν; Γιατί συγκράτησαν και τους άλλους φυλακισμένους να μην το σκάσουν; Μήπως τώρα ο δρόμος που του δείχνουν είναι ο σωστός;

Σήμερα υπάρχουν γύρω σου συνειδητοί χριστιανοί που μέσα στις πιο αντίξοες συνθήκες πιστεύουν και στηρίζονται στη δύναμη του Θεού και νικούν τις δυσκολίες. Άνθρωποι σαν κι εσένα είναι κι αυτοί. Αλλά έχουν δεχτεί τον Χριστό σωτήρα και Κύριο στην καρδιά τους.

Όπως κι δεσμοφύλακας των Φιλιππων που τελικά...

3. Άρπαξε το κλειδί της ελευθερίας του

Αν οι φυλακισμένοι περίμεναν ένα κλειδί να τους πετάξει κάποιος, μέσα στην αναμυπημένη δραπετεύσουν, ετούτος ο δεσμοφύλακας άπλωσε το χέρι κι άρπαξε το κλειδί για να βγει από τη δική του φυλακή των ψευδαισθήσεων.

Πιθανώς ο άνθρωπος αυτός να μην ήξερε εκείνη τη στιγμή ποιος ήταν ο «Κύριος Ιησούς Χριστός», που ανέφερε ο Παύλος. Ίσως δεν κατάλαβε εκείνη τη στιγμή τι του έλεγε ο Παύλος. Κάτι όμως στη συμπεριφορά των αποστόλων τον έκανε ν' αλλάξει τακτική: Τους πήρε στο σπίτι του, ξύπνησε την οικογένειά του μέσα στη νύχτα, περιπολήθηκε τα τραύματά τους, τους έβαλε να φάνε, και κάθισαν όλοι στη συνέχεια ν' ακούσουν το κήρυγμα των ευαγγελίου. Κι όταν ο δεσμοφύλακας και οι δικοί του δέχτηκαν το μήνυμα του Θεού και πίστεψαν στον Ιησού, ήταν τότε που βγήκαν από τη φυλακή της απιστίας στην ελευθερία της πίστεως. Και η διήγηση των Πράξεων των Αποστόλων καταλήγει πως ο δεσμοφύλακας και όλη η οικογένειά του ήταν πανευτυχής που είχαν βρει την πίστη στον Θεό. Η έξοδος στην πνευματική ελευθερία φέρνει ευτυχία στη ζωή του ανθρώπου.

Έχεις ελευθερωθεί από τη δική σου φυλακή; Μήπως προσπαθείς να σωθείς με τις δικές σου δυνάμεις, οχυρωμένος μέσα στις ψευδαισθήσεις της ζωής; Δες ότι έχεις ήδη βουλιάξει. Δες ότι υπάρχει κάτι που δεν ξέρεις, όσες γνώσεις κι αν έχεις αποκτήσει σ' αυτή τη ζωή. Άρπαξε το κλειδί της χάρις που σου προσφέρει ο Θεός. Πες του με μια συνειδητή προσευχή: «Πιστεύω Κύριε! Έλα να φέρεις τον δικό σου σεισμό στη ζωή μου. Έλα να γκρεμίσεις την όποια φυλακή των παθών, των επιθυμιών, του εγωκεντρισμού μου, της αυτοπεποίθησής μου, των ψευδαισθήσεών μου, του ίδιου μου του εαυτού, και να βγω από δω μέσα ένας καινούργιος άνθρωπος, αλλαγμένος, ένα παιδί του Θεού.

Ο δεσμοφύλακας των Φιλιππων μπορεί να σου δείξει τον δρόμο.

Ο Χ. Ι. Νταγκουνάκης είναι νομικός.

Πεντηκοστή και Ανθρωπολογία

του Βαγγέλη Καραγιάννη

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες παρατηρείται μια εκτεταμένη ενασχόληση της κοινωνικής και πολιτισμικής ανθρωπολογίας με το κίνημα της Πεντηκοστής. Αν και η Πεντηκοστή είχε τραβήξει και στο παρελθόν το ενδιαφέρον διαφόρων ανθρωπολόγων που εστίαζαν άλλοτε στο φαινόμενο της πνευματοληψίας, άλλοτε στη διαδικασία και τις συνέπειες της μεταστροφής του ατόμου, άλλοτε στον ιδιαίτερο χαρακτήρα των κοινωνικών σχέσεων σε Πεντηκοστιανές κοινότητες, τις τελευταίες δύο δεκαετίες παρατηρείται μια έξαρση στην ανθρωπολογική παραγωγή γνώσης για την Πεντηκοστή η οποία συνοδεύεται και από μια διεύρυνση των θεωρητικών ερωτημάτων της σχετικής ανθρωπολογικής έρευνας.

Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους: Αφ' ενός πρόκειται για μια συνέπεια της εντυπωσιακής αύξησης του κινήματος της Πεντηκοστής σε χώρες του Νότου (Αφρική, Λατινική Αμερική, Ασία) με τις οποίες η ανθρωπολογία ασχολείται παραδοσιακά. Η ολοένα και μεγαλύτερη σημασία που αποκτά το κίνημα αυτό στις κοινωνίες του Νότου αναγκάζει δηλαδή τους ανθρωπολόγους να ασχοληθούν μ' αυτό. Αφ' ετέρου η ενασχόληση με το κίνημα της Πεντηκοστής επιτρέπει τη συμμετοχή σε εξαιρετικά επίκαιρες θεωρητικές συζητήσεις της ανθρωπολογίας. Το κίνημα αυτό θεωρείται ιδανικό για την εξέταση σύνθετων ζητημάτων που αφορούν την παγκοσμιοποίηση και τη νεωτερικότητα αλλά και θεμελιωδών ερωτημάτων σχετικών με την ανθρωπολογική μέθοδο και παραγωγή γνώσης που εδώ και χρόνια βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της ανθρωπολογικής επιστήμης.¹

Ερμηνείες της επιτυχίας της Πεντηκοστής

Το κίνημα της Πεντηκοστής είναι σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα και δυναμικότερα ρεύματα του Χριστιανισμού. Με δεδομένο ότι έναν αιώνα μετά τις ιστορικές του αρχές το κίνημα αυτό αριθμεί – ανάλογα με τα κριτήρια ορισμού που χρησιμοποιεί ο καθένας – από 250 μέχρι 500-600 εκατομμύρια πιστούς, γίνεται αντιληπτό ότι ποτέ στην ιστορία του Χριστιανισμού δεν υπήρξε ένα κίνημα με τόσο μεγάλη ανάπτυξη. Όπως προαναφέρθηκε, η ανάπτυξη αυτή εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στο Νότο. Αν και δε χωρά αμφιβολία ότι γι' αυτήν την εξέλιξη λειτούργησε ευνοϊκά το γεγονός ότι η Πεντηκοστή δεν υπήρξε ποτέ παράγοντας του ευρωπαϊκού μηχανισμού ηγεμονίας στις αποικιοκρατημένες περιοχές της γης, το επιχείρημα του «καθαρού ποινικού μητρώου» είναι ανεπαρκές για την πλήρη κατανόηση αυτού του φαινομένου.

Η εξαιρετική απήχηση που βρίσκει η Πεντηκοστή σε πληθυσμούς του Νότου έχει προσεγγιστεί με πολύ διαφορετικό τρόπο από τους ερευνητές. Κάποιες προσεγγίσεις υπερθεματίζουν τις συνθήκες μέσα στις οποίες εμφανίζεται η επιτυχία αυτή. Πρώιμες ανθρωπολογικές ερμηνείες, κάνοντας π.χ. ιδιαίτερη αναφορά σε διαδικασίες εκσυγχρονισμού και αστικοποίησης των χωρών αυτών και των φαινομένων ξεριζωμού, εξαθλίωσης και ανομίας που συνήθως τις συνοδεύουν, παρουσίαζαν τις εκκλησίες της Πεντηκοστής σαν οργανισμούς που ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε ανάγκες που γεννιούνται μέσα από

αυτές τις διαδικασίες.² Αν και συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες μπορούν να λειτουργήσουν αναμφίβολα καταλυτικά για την ανάπτυξη θρησκευτικών κινήματων, οι προσεγγίσεις αυτές παρουσιάζουν τουλάχιστον δύο ουσιώδη μειονεκτήματα: Αφ' ενός, όταν ερμηνεύεται η εξάπλωση και άλλων θρησκευτικών ρευμάτων με το ίδιο επιχείρημα δεν είναι σε θέση να εξηγήσουν γιατί κάποια τμήματα του πληθυσμού στρέφονται σε εκκλησίες της Πεντηκοστής και όχι σε άλλες εκκλησίες.³ Αφ' ετέρου αδυνατούν να εξηγήσουν την ελκυστικότητα της Πεντηκοστής σε μεσοαστικά στρώματα, κάτι που παρατηρείται παγκοσμίως ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες.

Στον αντίποδα των προσεγγίσεων που εστιάζουν αποκλειστικά και μόνο σ' ένα «ευνοϊκό» κοινωνικό περιβάλλον είναι οι προσεγγίσεις εκείνες που αποδίδουν την επιτυχία της Πεντηκοστής στην ελκυστικότητα κάποιων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Ο ανθρωπολόγος Joel Robbins τις συνοψίζει στα εξής πέντε επιχειρήματα:⁴

- α) Η κεντρική σημασία του ευαγγελισμού και της ιεραποστολικής δραστηριότητας στο κίνημα της Πεντηκοστής·
- β) η Πεντηκοστιανή ισότητα που υπερβαίνει κάθε λογής ταξικές, φυλετικές, και εθνοτικές διαχωριστικές γραμμές όπως και ανισότητες που βασίζονται στο φύλο·
- γ) η μη-συγκεντρωτική και δικτυακή μορφή οργάνωσης του κινήματος που επιτρέπει μεγάλη ευελιξία·
- δ) η ελκυστικότητα του Πεντηκοστιανού τελετουργικού, και
- ε) η συνάφεια του Πεντηκοστιανού στοιχείου με μια αρχέγονη ανθρώπινη πνευματικότητα.

Ενώ η ελκυστικότητα αυτών των ιδιοτήτων έχει καταγραφεί σε πολλές εμπειρικές έρευνες που εξετάζουν μεμονωμένες εκκλησίες της Πεντηκοστής είναι δύσκολο να αποδοθεί η επιτυχία της παγκόσμιας Πεντηκοστής γενικά σ' αυτές. Ο βασικός λόγος είναι ότι οι ιδιότητες αυτές δεν αποτελούν διακριτικά γνωρίσματα της Πεντηκοστής. Αφ' ενός δεν συναντάμε τις προαναφερθείσες ιδιότητες αποκλειστικά και μόνο σε εκκλησίες της Πεντηκοστής αλλά και σε εκκλησίες άλλων χριστιανικών ρευμάτων. Αφ' ετέρου δεν παρουσιάζουν όλες οι εκκλησίες της Πεντηκοστής αυτές τις ιδιότητες. Υπάρχουν εκκλησίες της Πεντηκοστής με ένα πολύ διαφορετικό πρόσωπο απ' αυτό που αφήνει να εννοηθεί ο παραπάνω κατάλογος.

Ενώ σε ποιοτικές εμπειρικές έρευνες μικρής κλίμακας οι λόγοι της ελκυστικότητας εκκλησιών της Πεντηκοστής προσδιορίζονται πειστικά και με σαφήνεια, όσο μεγαλώνει η κλίμακα αναφοράς τόσο δυσκολότερη γίνεται η διατύπωση αξιόπιστων ερμηνευτικών σχημάτων για την επιτυχία του κινήματος. Αν δεχτούμε ότι για τη σωστή κατανόηση της απήχησης της Πεντηκοστής πρέπει να εστιάσουμε και στις ίδιες τις εκκλησίες και στο κοινωνικό περιβάλλον που τις περιικλείει θα διαπιστώσουμε σύντομα ότι οι δυσκολίες διατύπωσης ερμηνειών με γενικότερη ισχύ έγκεινται σε μια διπλή διαφορετικότητα: τη *διαφορετικότητα των κοινωνικών συνθηκών* που επικρατούν σε περιοχές του κόσμου όπου η Πεντηκοστή βρίσκει μεγάλη απήχηση, αλλά και τη *διαφορετικότητα των ιδίων των εκκλησιών της Πεντηκοστής* που παρουσιάζουν επιτυχία. Αυτή η διπλή

διαφορετικότητα επιβάλλει την αναζήτηση καθοριστικών παραγόντων για την τεράστια ανάπτυξη της Πεντηκοστής σ' ένα πιο αφηρημένο επίπεδο. Ένα πειστικό επιχειρήμα που έχει εν τω μεταξύ επιβληθεί στην ακαδημαϊκή συζήτηση είναι η διαπίστωση πως το κίνημα της Πεντηκοστής χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ικανότητα άρθρωσης με διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης.⁵ Πρόκειται δηλαδή για ένα κίνημα που ευδοκίμει σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης. Ενώ ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον αντιμετωπίζεται από κάποιες άλλες εκκλησίες (όπως π.χ. τις εκκλησίες της Ορθοδοξίας) σαν απειλή, για την Πεντηκοστή μοιάζει να είναι το ευνοϊκότερο πλαίσιο δραστηριοποίησης.

Πεντηκοστή και ανθρωπολογικές συζητήσεις

Αυτό που ονομάζουμε σήμερα παγκοσμιοποίηση εντοπίζεται ανθρωπολογικά σε δύο βασικά φαινόμενα: αφ' ενός στην εντατικοποίηση διαδικασιών παγκόσμιας διασύνδεσης και αλληλοεξάρτησης/-επίδρασης ανάμεσα στα διάφορα μέρη της γης, και αφ' ετέρου στην ολοένα και μεγαλύτερη εξάπλωση της συνείδησης για αυτήν την παγκόσμια διασύνδεση και αλληλοεξάρτηση/-επίδραση. Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι εξαιρετικά ανεπτυγμένοι στο κίνημα της Πεντηκοστής. Σε καμία άλλη τάση του Χριστιανισμού δε συναντάμε τόσο ισχυρή τη συνείδηση ενός υπερεθνικού ανήκειν, τη διαμόρφωση μιας ταυτότητας με πραγματικά παγκόσμια εμβέλεια.⁶ Παρά τις όποιες εξαιρέσεις στις οποίες θα μπορούσε να αναφερθεί κανείς, η παγκόσμια συνείδηση αποτελεί θεμελιώδες συστατικό Πεντηκοστιανής ταυτότητας ανά τον κόσμο. Σε απόλυτη σύμπτωση με αυτήν τη διαπίστωση οι διασυνδέσεις των εκκλησιών της Πεντηκοστής αλλά και Πεντηκοστιανών πιστών σπάνια περιορίζονται σε στενά τοπικά ή εθνικά όρια. Το πεδίο δράσης όπως και το δίκτυο συνεργασίας και πληροφόρησής τους είναι κατά κανόνα υπερεθνικά. Αυτή η έντονη παγκόσμια διάσταση που διέπει το κίνημα της Πεντηκοστής το καθιστά πολύ ελκυστικό για την ανθρωπολογική εξέταση φαινομένων της παγκοσμιοποίησης. Στις γραμμές που ακολουθούν θα περιοριστώ στη σύντομη σκιαγράφηση τριών κεντρικών και αλληλένδετων συζητήσεων της ανθρωπολογίας της παγκοσμιοποίησης στις οποίες εμπλέκεται συχνά η Πεντηκοστή. Αυτές είναι α. η συζήτηση περί πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης, β. η συζήτηση περί εναλλακτικής νεωτερικότητας, και γ. η συζήτηση περί διάβρωσης του εθνικού κράτους.

Πεντηκοστή και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση

Η έννοια του πολιτισμού (*culture*) συνδέθηκε στην ιστορική πορεία της ανθρωπολογίας στενά με την έννοια του τόπου. Έχοντας αποσυνδέσει την πολιτισμική ιδιαιτερότητα αφ' ενός από την έννοια της φυλής και αφ' ετέρου από το στάδιο ανθρωπίνης εξέλιξης, η ανθρωπολογία αναζήτησε τον διαφορετικό πολιτισμό στον διαφορετικό τόπο. Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια πρόκληση γι' αυτή την άποψη. Σε μια εποχή κατά την οποία άνθρωποι, κεφάλαια, ιδέες και εικόνες κινούνται με ολοένα και μεγαλύτερη ταχύτητα καταφέροντας να διεισδύσουν σε κάθε γωνιά της γης, σε μια εποχή δηλαδή χωροχρονικής συμπίεσης,⁷ τίθενται τα ερωτήματα αν τόπος και πολιτισμός έχουν αποσυνδεθεί πλήρως και αν οδηγούμαστε σιγά-σιγά σ' έναν παγκόσμιο πολιτισμό. Τέτοιες απόψεις εκφράστηκαν γρήγορα στις κοινωνικές επιστήμες και συνδέθηκαν με τη άποψη περί πολιτισμικού ιμπεριαλισμού των ΗΠΑ (ή και της Δύσης γενικότερα).⁸ Εκφράστηκε δηλαδή ο φόβος ότι ο αμερικανικός ή δυτικός πολιτισμός με την πολιτική, οικονομική και ιδεολογική ισχύ του θα καταφέρει τελικά να διεισδύσει παντού εκτοπίζοντας όλους

τους άλλους πολιτισμούς. Η παγκόσμια εξάπλωση αμερικανικών προϊόντων (από κινηματογραφικές ταινίες και μουσική μέχρι διατροφικές συνήθειες και ρουχισμός) έκαναν την παγκοσμιοποίηση στα μάτια πολλών να μοιάζει με παγκόσμια αμερικανοποίηση. Σύντομα όμως έγινε σαφές ότι η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολύ πιο σύνθετο φαινόμενο. Όταν οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή με μια ξένη πολιτισμική μορφή (είτε πρόκειται για ένα αντικείμενο, είτε για μια ιδέα) δεν γίνονται παθητικοί αποδέκτες της. Την ιδιοποιούνται, την κάνουν δηλ. κτήμα τους με έναν δημιουργικό τρόπο, προσδίδοντάς της, ανάλογα με τις ιδιαίτερες πολιτισμικές καταβολές τους, ένα νόημα διαφορετικό από εκείνο που είχε στον τόπο προέλευσής της. Διαδικασίες ομογενοποίησης δηλαδή που παρατηρούμε στην παγκόσμια εξάπλωση κάποιων πολιτισμικών μορφών συνοδεύονται πάντα και από διαδικασίες διαφοροποίησης. Το αποτέλεσμα είναι η παγκοσμιοποίηση να μην προκαλεί αμερικανοποίηση αλλά πολύ περισσότερο μια ένταση ανάμεσα στο παγκόσμιο και το τοπικό, ανάμεσα στην ομοιομορφία και τη διαφορετικότητα κλπ. Και σ' αυτό το πεδίο έντασης επικεντρώνεται η έρευνα.⁹

Η ανθρωπολογική αντιμετώπιση του κινήματος της Πεντηκοστής παρουσιάζει εμφανείς ομοιότητες με τη αντιμετώπιση του γενικότερου φαινομένου πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης. Ενώ αρχικά η έρευνα εστίαζε στις ιστορικές αρχές Πεντηκοστιανών ιδεών στις ΗΠΑ με αναπόφευκτο αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται η παγκόσμια εξάπλωσή του κινήματος σαν μια ιδιαίτερη διάσταση της αμερικανικής πολιτισμικής ηγεμονίας, με τον καιρό, μετατοπίστηκε το ερευνητικό ενδιαφέρον σε διαδικασίες τοπικής οικειοποίησης των ιδεών αυτών.¹⁰ Πράγματι αποτελεί το κίνημα αυτό μια εξέχουσα περίπτωση με τη βοήθεια της οποίας τα πεδία έντασης ανάμεσα στο παγκόσμιο και το τοπικό, την παγκόσμια εξάπλωση και την τοπική ιδιοποίηση πολιτισμικών μορφών, την πολιτισμική ομογενοποίηση και τον πολιτισμικό κατακερματισμό μπορούν να εξεταστούν εμπειρικά. Καμιά θρησκεία δεν μπόρεσε να διαχειριστεί την αντινομία ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο τόσο επιτυχημένα όπως το κίνημα της Πεντηκοστής. Περισσότερο από κάθε άλλη κατεύθυνση του Χριστιανισμού το κίνημα της Πεντηκοστής επέδειξε στην ιστορική του πορεία μια εντυπωσιακή ικανότητα άρθρωσης με το τοπικό χωρίς – και αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό – να χάσει τον παγκόσμιο χαρακτήρα του. Ένα πλήθος εμπειρικών μελετών αποδεικνύουν την αξιοσημείωτη ικανότητα του κινήματος της Πεντηκοστής να λαμβάνει υπ' όψη τοπικά θρησκευτικά και πολιτισμικά σχήματα, να τα επανερμηνεύει, να τα καθιστά ουσιώδη για την Πεντηκοστιανή πίστη και να τα παγκοσμιοποιεί.¹¹ Παγκόσμιες και τοπικές διαδρομές είναι στο κίνημα της Πεντηκοστής τόσο στενά μεταξύ τους συυφασμένες ώστε οι γενεαλογίες ορισμένων ιδεών και πρακτικών να είναι αδύνατον να προσδιοριστούν με σιγουριά.¹²

Τέλος αξίζει να αναφερθεί και μια άλλη διάσταση της παγκόσμιας Πεντηκοστής που αντικρούει την ταύτιση της παγκοσμιοποίησης με τον εκδυτικισμό του κόσμου. Η θεωρία περί δυτικού πολιτισμικού ιμπεριαλισμού βασίζεται στην διαπίστωση ότι πολιτισμικές μορφές στην εποχή της παγκοσμιοποίησης κατευθύνονται αποκλειστικά από τη Δύση στον υπόλοιπο κόσμο. Θα ήταν όμως λάθος να εντοπιζαμε στο ιεραποστολικό έργο της παγκόσμιας Πεντηκοστής μόνο μια τέτοια κατεύθυνση. Ένα πολύ χαρακτηριστικό φαινόμενο της Πεντηκοστής σήμερα είναι και η καλούμενη αντίστροφη ιεραποστολική δράση (*reverse mission*), η προσπάθεια δηλ. εκκλησιών του Νότου να επαναφέρουν το Χριστιανισμό στο Βορρά και ιδιαίτερα στην Ευρώπη που δείχνει να έχει στρέψει την πλάτη της στο Θεό. Ένα τέτοιο φαινόμενο δε συμβιβάζεται εύκολα με την άποψη περί παγκοσμιοποίησης ως διαδικασίας εκδυτικισμού.

Πεντηκοστή και νεωτερικότητα

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο η ανθρωπολογία ασχολείται με την Πεντηκοστή είναι ότι ενδείκνυται για την αναθεώρηση της κυρίαρχης άποψης περί νεωτερικότητας που απασχολεί εδώ και χρόνια την ανθρωπολογία. Ο Ολλανδός ανθρωπολόγος Rijk van Dijk παρατηρεί π.χ. ότι η Πεντηκοστή στην Αφρική είναι μια συζήτηση μέσα στη νεωτερικότητα και για τη νεωτερικότητα.¹³ Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές το κίνημα της Πεντηκοστής όχι μόνο δεν αντιτίθεται στην νεωτερικότητα, αλλά απεναντίας την προωθεί. Ένα επιχείρημα είναι ότι εμφανίζεται να συνεισφέρει τα μέγιστα στην αυτονόμηση του ατόμου σε περιοχές του κόσμου, όπου τα οικογενειακά δεσμά παραμένουν ακόμα ισχυρά. Μπροστά στα συντρίμια και τις ανεκπλήρωτες υποσχέσεις των προγραμμάτων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού δυτικής προέλευσης αλλά και την προοδευτική περιθωριοποίηση του Νότου που προκαλεί η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, εθνογραφικές μελέτες εντοπίζουν προσπάθειες μετασχηματισμού της νεωτερικότητας σε ένα χριστιανικό πρόγραμμα με την ενεργή συνδρομή των εκκλησιών της Πεντηκοστής στο Νότο. Οι εκκλησίες της Πεντηκοστής παρουσιάζονται στις μελέτες αυτές σαν φορείς μιας εναλλακτικής νεωτερικότητας που ανασυνθέτει διάφορα στοιχεία όπως την έννοια του ατόμου, αντιλήψεις για τον χρόνο, προσδοκίες ευμάρειας και θρησκευτικότητα σ' ένα καινούργιο αφήγημα που προσφέρει παράλληλα και μια εναλλακτική σύνδεση με τον υπόλοιπο κόσμο.¹⁴ Σε απόλυτη συμφωνία με μια πληθώρα άλλων εμπειρικών μελετών αυτές οι έρευνες καθιστούν σαφές ότι δεν υπάρχει μόνο μία παγκοσμίως «σωστή» και αποδεκτή μορφή της νεωτερικότητας αλλά μια πλειάδα δυνατών μορφών και οδών προς και μέσα από τη νεωτερικότητα. Επίσης, ότι η νεωτερικότητα, σε πείσμα της κλασικής θέσης περί εκκοσμίκευσης, είναι απόλυτα συμβατή και με την αυξανόμενη παρουσία και σημασία θρησκευτικών θεσμών στο δημόσιο χώρο αλλά και με την αύξηση της ατομικής θρησκευτικότητας. Τέλος μας προσκαλούν να αναγνωρίσουμε ότι αυτές οι εναλλακτικές ή τοπικές νεωτερικότητες και η δυτική νεωτερικότητα παρά τις όποιες διαφορές τους είναι τόσο στενά συνυφασμένες μεταξύ τους που είναι αδύνατον να τις κατανοήσουμε χωριστά.

Πεντηκοστή και διάβρωση του εθνικού κράτους

Οι περισσότερες μελέτες που θέτουν ερωτήματα σχετικά με την πολιτισμική παγκοσμιοποίηση και τη νεωτερικότητα εστιάζοντας σε εκκλησίες της Πεντηκοστής θέτουν και ερωτήματα που εντάσσονται στην γενικότερη συζήτηση περί διάβρωσης του εθνικού κράτους. Στις πιο πολλές μελέτες οι εκκλησίες της Πεντηκοστής παρουσιάζονται σαν πρόκληση για το εθνικό κράτος στο Νότο, μια πρόκληση που εντοπίζεται βασικά σε δύο σημεία: Το πρώτο αφορά την υπονόμευση του ελέγχου που ασκεί το εθνικό κράτος στην παραγωγή και εξάπλωση πολιτισμικών αγαθών στον χώρο κυριαρχίας του. Με την έντονη ενασχόλησή τους με σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα εκκλησίες της Πεντηκοστής διεκδικούν και οικειοποιούνται ολοένα και μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου χώρου θέτοντας σε αμφισβήτηση την ικανότητα του κράτους να δημιουργήσει ταυτότητα.¹⁵ Το δεύτερο σημείο αφορά την ανάπτυξη εναλλακτικών μοντέλων και πρακτικών που αντιτίθενται και συναγωνίζονται τα κυρίαρχα ιδεολογικά αφηγήματα (εθνικό συμφέρον, ανάπτυξη κτλ) αλλά και πολιτικές πρακτικές των εθνικών κρατών. Τέτοια φαινόμενα συνοδεύονται συχνά από μια εναλλακτική αντίληψη για την παγκόσμια γεωγραφία (έναν κόσμο που δε χωρίζεται σε εθνικά κράτη) αλλά και την ιδέα μιας παγκόσμιας πεντηκοστιανής υπηκοότητας. Η συχνά διαπιστωμένη απόρριψη εθνικών κατηγοριών

από Πεντηκοστιανούς του Νότου, οι υπερεθνικές πρακτικές τους και η αμφισβήτηση εκ μέρους τους της νομιμοποίησης πολιτικών αποφάσεων που έχουν ως γνώμονα το εθνικό συμφέρον εντάσσονται σ' αυτόν τον προβληματισμό.¹⁶

Παρέκβαση: Η δόμηση της ακαδημαϊκής γνώσης για την Πεντηκοστή

Η απήχηση που βρίσκει το κίνημα της Πεντηκοστής παγκοσμίως είναι αντιστρόφως ανάλογη του περιορισμένου ενδιαφέροντος που δείχνουν οι «καθεστυκικές» εκκλησίες και η ακαδημαϊκή θεολογία γι' αυτό.¹⁷ Η Πεντηκοστή δηλαδή δεν έχει αντιμετωπιστεί από το εκκλησιαστικό και θεολογικό κατεστημένο με τον τρόπο που θα άρμοζε σ' ένα κίνημα τέτοιας εμβέλειας. Πέρα από τη σχετικά περιορισμένη παρουσία της Πεντηκοστής στην Ευρώπη αυτή η κατάσταση φαίνεται πως οφείλεται σε δύο επιπλέον αιτίες: Αφ' ενός στην έλλειψη ενός σαφούς ορισμού του κινήματος της Πεντηκοστής, και αφ' ετέρου στην απουσία καλλιέργειας ενός θεολογικού λόγου στο κίνημα αυτό για δεκαετίες.

Ενώ όμως τα τελευταία χρόνια η Πεντηκοστιανή θεολογία αναπτύχθηκε σημαντικά ώστε να είναι δύσκολο να αποδόσει κανείς την παράκαμψή της από την ακαδημαϊκή θεολογία σήμερα σε μια θεολογική ανεπάρκεια, το πρόβλημα του ορισμού του κινήματος παραμένει. Προτού σ' αυτό το πρόβλημα, κλείνοντας το παρόν άρθρο, θα ήθελα να παρατηρήσω πως οι δύο προαναφερθέντες παράγοντες προκάλεσαν στην επιστημονική έρευνα του Χριστιανισμού μια σημαντική ανισορροπία. Ενώ με τις «καθεστυκικές» εκκλησίες ασχολούνται κατά κανόνα θεολόγοι, με το κίνημα της Πεντηκοστής ασχολούνται κυρίως ανθρωπολόγοι. Αυτός ο καταμερισμός εργασίας στην ακαδημαϊκή έρευνα του Χριστιανισμού έχει δύο πολύ σημαντικές συνέπειες: Ενώ η έρευνα για τις κυρίαρχες εκκλησίες αναφέρεται κυρίως σε καταστάσεις όπως αυτές θα έπρεπε να είναι, η έρευνα για τους Πεντηκοστιανούς αναφέρεται σε καταστάσεις όπως αυτές είναι.¹⁸ Αυτό πρέπει να το έχουμε πάντα υπ' όψη μας γιατί καθιστά εμφανή τη διαφορετική δόμηση της ακαδημαϊκής γνώσης για τις διάφορες τάσεις του Χριστιανισμού.

Επί πλέον η εξέχουσα θέση που κατέχει η ανθρωπολογία στην ακαδημαϊκή αντιμετώπιση της Πεντηκοστής προκαλεί αναπόφευκτα μια σημαντική στρέβλωση στην ίδια την ακαδημαϊκή εικόνα του κινήματος. Λόγω της παραδοσιακής ενασχόλησης της ανθρωπολογίας με τις κοινωνίες του Νότου η εικόνα που έχει διαμορφωθεί στην επιστήμη αυτή για την Πεντηκοστή είναι σαφέστατα επηρεασμένη από τη δραστηριότητα και τα χαρακτηριστικά του κινήματος στο Νότο. Γιαυτό και θα έπρεπε να είμαστε προσεκτικοί με γενικεύσεις. Όταν π.χ. αναφέρεται η ανθρωπολογία στη σχέση Πεντηκοστής και παγκοσμιοποίησης είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι η παγκοσμιοποίηση βιώνεται διαφορετικά στο Νότο απ' ότι στο Βορρά. Ενώ στο Βορρά έχουμε συνήθως την εντύπωση ότι με την παγκοσμιοποίηση ο «κόσμος έρχεται πιο κοντά», σε πολλές χώρες του Νότου παγκοσμιοποίηση βιώνεται σαν απόρριψη και απομάκρυνση.¹⁹ Επιπλέον όταν η ανθρωπολογία διαπιστώνει ότι η Πεντηκοστή αποτελεί πρόκληση για το εθνικό κράτος πρέπει να λαμβάνουμε υπ' όψη μας ότι τα εθνικά κράτη του Νότο έχοντας αποτύχει να εκπληρώσουν την υπόσχεση τους για κοινωνική χειραφέτηση των πληθυσμών τους βρίσκονται σε μία διαρκή κρίση νομιμοποίησης. Το αν η Πεντηκοστή αποτελεί την ίδια πρόκληση και στο Βορρά, όπου το εθνικό κράτος χαιρεί κύρους και η εθνικότητα (υπηκοότητα) συνδέεται με πρόσβαση σε σημαντικούς πόρους πλούτου, είναι κάτι δεν έχει ερευνηθεί ακόμα. Η διαβόητη

διαπλοκή ενός τμήματος της Πεντηκοστής με τον εθνικισμό στις ΗΠΑ καθιστά πάντως κάτι τέτοιο *αμφίβολο*.

Το πρόβλημα του ορισμού του κινήματος της Πεντηκοστής

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είναι εξαιρετικά δύσκολο να οριστεί το κίνημα της Πεντηκοστής με σαφήνεια. Και οι δύο συμβατικοί τρόποι προσδιορισμού ενός θρησκευόμενου σήμερα, με αναφορά δηλαδή είτε στο περιεχόμενο πίστης (δογματική προσέγγιση) είτε σε εκκλησιαστικές οργανωτικές δομές (εκκλησιαστική προσέγγιση), δεν είναι σε θέση να δώσουν ικανοποιητική απάντηση στο ερώτημα τί καθιστά κάτι Πεντηκοστιανό. Η δυσκολία έγκειται στην ακριβή οριοθέτηση του κινήματος. Είτε η προσέγγισή μας για τον προσδιορισμό της Πεντηκοστής γίνεται με θεολογικά/δογματικά είτε με οργανωτικά κριτήρια η συλλογικότητα που προκύπτει από τον προσδιορισμό είναι πάντοτε προβληματική, είτε επειδή αποκλείει εκκλησίες για τις οποίες επικρατεί συμφωνία στην έρευνα ότι θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν ως Πεντηκοστιανές (στενές προσεγγίσεις) είτε επειδή συμβαίνει το αντίθετο, επειδή περιλαμβάνει δηλαδή εκκλησίες που ούτε οι ίδιες επιθυμούν ούτε οι ερευνητές θεωρούν γόνιμο να αντιμετωπιστούν ως Πεντηκοστιανές (ευρείες προσεγγίσεις). Εν κατακλείδι: Δογματικά και οργανωτικά στοιχεία είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό δεν μπορούν να λειτουργήσουν ως διακριτικά γνωρίσματα του κινήματος της Πεντηκοστής. Ενώ λοιπόν δεν μπορούμε να ορίσουμε τα όρια της Πεντηκοστής με σαφήνεια (να απαντήσουμε δηλαδή στο ερώτημα ποιάς ανήκει σ' αυτό και ποιάς όχι), γινόμαστε μάρτυρες μιας άνευ προηγουμένου ανάπτυξης ενός χριστιανικού ρεύματος που καλείται Πεντηκοστιανό.

Παρά το παραδοσιακό μεγάλο ενδιαφέρον της για εννοιολογικές προκλήσεις αλλά και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δείχνει τα τελευταία χρόνια για την Πεντηκοστή η ανθρωπολογία δεν έχει αντιμετωπίσει με ιδιαίτερη επιτήδευση το πρόβλημα προσδιορισμού του κινήματος. Ο ανθρωπολόγος Joel Robbins, κορυφαίος εκπρόσωπος της ανθρωπολογίας του Χριστιανισμού, παίρνει μια συμβατική στάση θεωρώντας ότι το κοινό στοιχείο μέσα στο κίνημα της Πεντηκοστής πρέπει να αναζητηθεί σε συγκεκριμένα δόγματα και πρακτικές. Αντίστοιχα παρατηρεί ότι η κεντρική σημασία της γλωσσολαλίας, οι τέσσερις αρχές του Τετραγωνικού Ευαγγελίου (ο Ιησούς ως Σωτήρας, Βαπτιστής σε Άγιο Πνεύμα, Θεραπευτής και Ερχόμενος Βασιλιάς) καθώς και ένας έντονος και απαρέγκλιτος ηθικισμός αποτελούν τις βασικές δογματικές αρχές του κινήματος.²⁰ Ο Ολλανδός ανθρωπολόγος της θρησκείας και διαπρεπής γνώστης της Πεντηκοστής, André Droogers, από την άλλη πλευρά, αν και θεωρεί την Πεντηκοστή ως ένα βαθμό κατασκευάσματος διανοημένων, συνοψίζει την *ενότητα στην πολυμορφία* όλων των Πεντηκοστιανών σε τρία στοιχεία, εκ των οποίων μόνο το ένα είναι με τη στενή έννοια θεολογικό: α. η σημασία που αποδίδουν όλοι οι Πεντηκοστιανοί στην παρουσία του Αγίου Πνεύματος, β. η ιδιαίτερη εμπειρία της μεταστροφής για έναν Πεντηκοστιανό, η οποία συχνά συνδέεται με την εμπειρία των χαρισμάτων και έναν θεμελιώδη διαχωρισμό ανάμεσα στο πριν και το μετά, και γ. η δυαδική άποψη που έχουν οι Πεντηκοστιανοί για έναν κόσμο που χωρίζεται σε σωσμένους και μη σωσμένους.²¹

Είναι ενδιαφέρον ότι ο πιο ανθρωπολογικός ορισμός του κινήματος της Πεντηκοστής δεν έχει διατυπωθεί από ανθρωπολόγο αλλά από έναν θεολόγο. Ο Γερμανός θεολόγος Michael Bergunder δε διακρίνει καμία δυνατότητα να οριστεί το «Πεντηκοστιανό» με βάση θεολογικά κριτήρια και προτείνει να προσεγγιστεί το κίνημα της Πεντηκοστής σαν ένα δίκτυο διαλόγου για τον ορισμό του οποίου δύο τυπικά κριτήρια είναι απα-

ραίτητα: α. ιστορικές σχέσεις και β. συγχρονικές συσχετίσεις. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση ορίζεται ως Πεντηκοστιανό οτιδήποτε αναφέρεται στις ιστορικές αρχές του κινήματος από αρχές του 20^{ου} αιώνα (Torreka, Azusa Street) και ταυτόχρονα συμμετέχει με τον ένα ή άλλο τρόπο στο Πεντηκοστιανό δίκτυο διαλόγου (κασσέτες, CD, DVD, ηλεκτρονικοί φάκελοι κάθε μορφής, σεμινάρια, συνέδρια κτλ). Μόνο αυτό που ανταποκρίνεται και στα δύο κριτήρια θα πρέπει να ορίζεται ως «Πεντηκοστιανό». Αυτή η ταυτόχρονη τοποθέτηση του «Πεντηκοστιανού» σε έναν άξονα συγχρονίας και έναν άξονα διαχρονίας καθιστά την προσέγγιση εκ πρώτης όψης ιδιαίτερα ελκυστική δεδομένου ότι φαίνεται ότι είναι σε θέση να συλλάβει ταυτόχρονα και την ενότητα και τις παραλλαγές του φαινομένου.²²

Παρόλ' αυτά και τα δύο κριτήρια του Γερμανού θεολόγου παρουσιάζουν αδυναμίες όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με την εμπειρική πραγματικότητα. Για παράδειγμα, το κριτήριο των ιστορικών σχέσεων έχει έντονα ποιμενοκεντρικό χαρακτήρα. Στο βαθμό που ο προσδιορισμός μιας εκκλησίας ως Πεντηκοστιανής εξαρτάται από τον ποιμένα της, ο ορισμός του Bergunder είναι εύκολα εφαρμόσιμος. Κάθε εκκλησία με έναν ποιμένα, που αυτοπροσδιορίζεται ως Πεντηκοστιανός και θέτει τον εαυτό του στην ιστορική παράδοση του κινήματος είναι Πεντηκοστιανή εκκλησία. Μια άλλη εικόνα όμως θα προέκυπτε αν αφορούσε το κριτήριο όχι μόνο τους ποιμένες των εκκλησιών αλλά και τα απλά μέλη του εκκλησιασμάτος τους. Δεν αποτελεί μυστικό πως παρά την δεδηλωμένη σύνταξη των ποιμένων τους με το κίνημα της Πεντηκοστής πολλά μέλη των εκκλησιών αυτών δεν γνωρίζουν τί σημαίνει Πεντηκοστιανός ή κίνημα της Πεντηκοστής και προτιμούν να αυτοπροσδιορίζονται σαν αναγεννημένοι Χριστιανοί ή απλά σαν Χριστιανοί. Μια συνεπής εφαρμογή του κριτηρίου των ιστορικών σχέσεων θα απέκλειε δηλαδή ένα εξαιρετικά μεγάλο αριθμό πιστών που επισκέπτονται τακτικά εκκλησίες της Πεντηκοστής και δουλεύουν με αφοσίωση γι αυτές.

Αναμφίβολα το δεύτερο κριτήριο του Bergunder, η συμμετοχή δηλαδή στο παγκόσμιο Πεντηκοστιανό δίκτυο διαλόγου, αντέχει περισσότερο στο εμπειρικό τεστ απ' ότι το κριτήριο των ιστορικών σχέσεων. Όμως και γι αυτό ενδείκνυται επιφυλάξεις. Δεν πρέπει π.χ. να λησμονούμε ότι η συμμετοχή σ' ένα δίκτυο διαλόγου έχει πάντα ένα κόστος, προϋποθέτει δηλαδή πόρους (χρήμα, γνώση γλωσσών, οικειότητα με σύγχρονες μορφές τεχνολογίας) που αν δεν είναι διαθέσιμοι, καθιστούν μια τέτοια συμμετοχή στην καλύτερη περίπτωση περιορισμένη και στη χειρότερη ανέφικτη. Και επειδή η διαθεσιμότητα των απαιτούμενων πόρων είναι συνήθως θέμα πλούτου δεν είναι δύσκολο να υποθέσουμε ότι η εφαρμογή του κριτηρίου αποκλείει κυρίως φτωχά στρώματα από αυτό που ονομάζουμε Πεντηκοστή. Επιπλέον είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το κριτήριο αυτό αποκλείει από την παγκόσμια πεντηκοστιανή συλλογικότητα και εκκλησίες που αυτοπροσδιορίζονται ως Πεντηκοστιανές, λόγω όμως της έντονης αυτεπίγνωσης αποκλειστικότητας που τις χαρακτηρίζει είναι ιδιαίτερα εσωστρεφείς και δεν δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για (παγκόσμιες) διασυνδέσεις.

Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της Πεντηκοστής παραμένει λοιπόν μια πρόκληση. Ολοένα και περισσότερο έχω την εντύπωση ότι μας λείπουν τα κατάλληλα εννοιολογικά εργαλεία, η κατάλληλη γλώσσα, για να κατανοήσουμε αυτό το κίνημα. Γιαυτό και δεν θα κλείσω προτείνοντας έναν συγκεκριμένο ορισμό. Θα αρκεστώ στην παρατήρηση πως απαιτείται μια προσέγγιση που θα επικεντρώνει σε δύο καθοριστικά και αλληλένδετα στοιχεία: αφ' ενός στη *διαφορετικότητα* του κινήματος στο χώρο και στο χρόνο, και αφ' ετέρου στην *περιεκτικότητα* που το χαρακτηρίζει και που το καθιστά ικανό να ενσωματώνει εξαιρετικά ετερόκλητα στοιχεία. Γιαυτό το λόγο διακρίνω σαν ανθρωπολόγος

στην Πεντηκοστή και μια ευκαιρία να διευρύνουμε τον τρόπο με τον οποίο συλλογίζομαστε το φαινόμενο της θρησκείας. Ίσως τα «προβλήματα» που συναντάμε στην εννοιολογική σύλληψη της Πεντηκοστής μας βοηθήσουν να αναθεωρήσουμε βασικές συνιστώσες της σκέψης μας που αφορούν τη θρησκεία και το θρησκευτικό και που είναι βαθειά επηρεασμένες από τη συγκεκριμένη ιστορική μορφή που ανέπτυξαν οι γνωστές σε μας επικρατούσες θρησκείες. Κάτι τέτοιο, μια νέα δηλαδή αντίληψη για τη θρησκευτική συλλογικότητα, θα ήταν το μεγαλύτερο κέρδος που θα μπορούσαν να αποκομίσουν η ανθρωπολογία και οι κοινωνικές επιστήμες γενικότερα από την ενασχόλησή τους με την Πεντηκοστή.

Το κείμενο είναι μια ελαφρά διασκευασμένη εκδοχή μιας ανακρίσεως που έγινε στις 20 Νοεμβρίου στους χώρους της Ελεύθερης Αποστολικής Εκκλησίας της Πεντηκοστής στη Μεταμόρφωση.

Ο Βαγγέλης Καραγιάννης κατά το διάστημα 2004-2009 ήταν επίκουρος καθηγητής του τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης. Από την 1/1/2010 μέχρι τις 31/12/2012 είναι διευθυντής ενός ερευνητικού προγράμματος του ίδιου πανεπιστημίου για την ελληνική Πεντηκοστή.

Υποσημειώσεις

¹ Πρβλ. Simon Coleman, «Studying “global” Pentecostalism», *PentecoStudies*, 5:1 (2006), 1-17.

² Είναι αξιοσημείωτο ότι παρά την κοινή τους αφετηρία οι προσεγγίσεις αυτές δεν καταλήγουν πάντα στα ίδια συμπεράσματα ως προς την κοινωνική συμβολή της Πεντηκοστής στις χώρες αυτές. Δες χαρακτηριστικά: Emilio Willems, *Followers of the new faith. Culture change and the rise of Protestantism in Brazil and Chile*, Nashville, 1967, και Christian Lalive d' Epinay, *Heaven of the masses: a study of the Pentecostal movement in Chile*, London, 1969.

³ André Droogers, «Globalization and Pentecostal Success», *Between Babel and Pentecost: Transnational Pentecostalism in Africa and Latin America* (André Corten και Ruth Marshall-Fratani, επιμ.), Bloomington, 2001, 49.

⁴ Robbins, Joel, «The globalization of Pentecostal and Charismatic Christianity», *Annual Review of Anthropology*, 33 (2004), 123-7.

⁵ André Droogers, ό.π., 54-59.

⁶ Ο André Droogers παρατηρεί σχετικά: „Είτε το εθνικό κράτος επιβιώσει από την παγκοσμιοποίηση είτε όχι, οι Πεντηκοστιανοί δε θα επιτρέψουν στον εαυτό τους να περιοριστούν από εθνικά όρια. Κηρύττουν το δικό τους μοντέλο για την παγκόσμια κοινωνία και το κάνουν πραγματικότητα στις κοινότητές τους“ (ό.π., 57).

⁷ David Harvey, *The condition of postmodernity*, Oxford, 1989.

⁸ Βλ. John Tomlinson, *Cultural Imperialism: A Critical Introduction*, London, 1991.

⁹ Για μια σύντομη αλλά ενημερωτική επισκόπηση των επιχειρημάτων που αντικρούουν την ταύτιση παγκοσμιοποίησης και πολιτισμικής ομογενοποίησης βλ. Ulf Hannerz, «Notes on the Global Ecumene», *Public Culture*, 1:2 (1989), 66-75. Πρβλ. επίσης, του ίδιου, *Cultural complexity: studies in the social organization of meaning*, New York, 1992. Roland Robertson, «Glocalization: time-space and homogeneity-heterogeneity», *Global Modernities* (Mike Featherstone, Scott Lash and Roland Robertson, επιμ.), London, 1995, 25-44. Arjun Appadurai, *Modernity at large: cultural dimensions of globalization*, Minneapolis, 1996.

¹⁰ Simon Coleman, «The faith movement: A global religious culture?», *Culture and Religion*, 3:1 (2002), 3-19.

¹¹ Ενδεικτικά βλ. Birgit Meyer, «“If you are a devil, you are a witch and, If you are a witch you are a devil”. The integration of pagan ideas into the conceptual universe of Ewe Christians in Southeastern Ghana», *Journal of Religion in Africa*, 22:2 (1992), 98-131. Της ίδιας, *Translating the devil: religion and modernity among the Ewe in Ghana*, Edinburgh, 1999. Diane Austin-Broos, *Jamaica Genesis: religion and the politics of moral order*, Chicago, 1997. Jean-Pierre Bastian, «The metamorphosis of Latin American Protestant groups: a sociohistorical perspective», *Latin American Research Review*, 28 (1993), 33-61.

¹² Βλ. Simon Coleman, ό.π. και Paul Gifford, «The complex provenance of some elements of African Pentecostal theology», *Between Babel and Pentecost: Transnational Pentecostalism in Africa and Latin America* (André Corten και Ruth Marshall-Fratani, επιμ.), Bloomington, 2001, 62-79.

¹³ Rijk van Dijk, «Time and transnational technologies of the self in the Ghanaian Pentecostal Diaspora», *Between Babel and Pentecost: Transnational Pentecostalism in Africa and Latin America* (André Corten και Ruth Marshall-Fratani, επιμ.), Bloomington, 2001, 218.

¹⁴ Πρβλ. ενδεικτικά τα σχετικά άρθρα στο τεύχος *Journal of Religion in Africa*, 28:3 (1998), και ιδιαίτερα της Birgit Meyer, «‘Make a complete break with the past.’ Memory and post-colonial modernity in Ghanaian Pentecostalist discourse», 316-349, και της Ruth Marshall-Fratani, «Mediating the global and local in Nigerian Pentecostalism», 278-315. Βλ. επίσης Rijk van Dijk, «Young Puritan preachers in post-independence Malawi», *Africa*, 62 (1992), 159-181. Του ίδιου, «Fundamentalism and its moral geography in Malawi: the representation of the diasporic and the diabolical», *Critique of Anthropology*, 15 (1995), 171-191. Harri Eglund, «Witchcraft, modernity and the person: the morality of accumulation in Central Malawi», *Critical Anthropology*, 16 (1996) 257-79. Birgit Meyer, «Commodities and the power of prayer: Pentecostalist attitudes towards consumption in contemporary Ghana», *Development and Change* (Globalization and Identity, P. Geschiere and Birgit Meyer, επιμ.), 29 (1998), 751-776.

¹⁵ Πρβλ. ενδεικτικά, Ruth Marshall-Fratani, ό.π., Meyer, Birgit, «Praise the Lord: popular cinema and Pentecostalist style in Ghana's new public sphere», *American Ethnologist*, 31:1 (2004), 92-110, και της ίδιας, «Impossible representations: Pentecostalism, vision, and video technology in Ghana», *Religion, media, and the public sphere* (Birgit Meyer και Annelies Moors επιμ.), Bloomington, 2006, 290-312.

¹⁶ Πρβλ. ενδεικτικά Rijk van Dijk, «From camp to encompassment: discourses of transsubjectivity in the Ghanaian Pentecostal Diaspora», *Journal of Religion in Africa*, 27 (1997), 135-159, και Evangelos Karagiannis και Nina Glick Schiller, «Contesting claims to the land: Pentecostalism as a challenge to migration theory and policy», *Sociologus*, 56:2 (2006), 137-71.

¹⁷ Michael Bergunder, «Zur Einführung – Pfingstbewegung in Lateinamerika: Soziologische Theorien und theologische Debatten», *Pfingstbewegung und Basismgemeinden in Lateinamerika: Die Rezeption befreiungstheologischer Konzepte durch die pfingstliche Theologie, Weltmission heute*, 39 (Michael Bergunder επιμ.), 7.

¹⁸ Michael Bergunder, «Mission und Pfingstbewegung», *Leitfaden Ökumenische Missionstheologie* (Christoph Dahling-Sander, Andrea Schultze, Dietrich Werner, Henning Wrogemann, επιμ.), Gütersloh, 2003, 217.

¹⁹ James Ferguson, *Expectations of Modernity: Myths and Meanings of Urban Life on the Zambian Copperbelt*, Berkeley, 1999.

²⁰ Joel Robbins ό.π., 121.

²¹ André Droogers, ό.π., 44-46.

²² Michael Bergunder, ό.π., 201-202

Η θεολογική πρόταση της αποθητικοποίησης του χριστιανισμού

Το *σύνоро* και ο Χρήστος Γιανναράς

του Σταύρου Ζουμπουλάκη

Ο λόγος της καλούμενης θεολογίας του '60 είναι σήμερα ο κυρίαρχος θεολογικός λόγος στην Ελλάδα. Οι θεολόγοι, όσοι έχουν καθ' οιονδήποτε τρόπο εκφραστεί δημόσια, είναι στην πλειονότητά τους τέκνα της θεολογίας του '60, συχνά αναπαράγουν το λόγο της μιμητικά, χωρίς, τις περισσότερες φορές, να προσθέσουν τίποτε. Η κυριότερη απόδειξη της νίκης και της κυριαρχίας της θεολογίας του '60 είναι πως οι ιδέες της, οι διατυπώσεις της, οι λέξεις της υπάρχουν στην ατμόσφαιρα, κυκλοφορούν στον αέρα, τις χρησιμοποιούν θεολόγοι, παπάδες, επίσκοποι, χωρίς να γνωρίζουν ή να υποψιάζονται καν από πού κατάγονται. Ο λόγος της έχει γίνει κοινό κτήμα.

Η θεολογία του '60 επικράτησε χωρίς να κριθεί, πολεμήθηκε αλλά δεν συζητήθηκε και δεν κρίθηκε. Η θεολογική συζήτηση στην Ελλάδα ήταν πάντοτε βεβαίως πενιχρή, σήμερα όμως είναι πολύ περισσότερο. Εγκαυχώμεθα για το μεγαλείο της Ορθοδοξίας, αλλά ο θεολογικός λόγος μας δεν το πιστοποιεί, μιλάμε με υπεροψία και περιφρόνηση για τη θεολογία της καθολικής ή προτεσταντικής Δύσεως, αλλά το μόνο που έχουμε να της αντιτάξουμε είναι κούφιας θριαμβολογίες. Όποια πάντως και αν είναι η κατάσταση της σημερινής θεολογίας μας, εκείνο που θεωρώ βέβαιο είναι πως, αν πρόκειται να προχωρήσει ένα βήμα, πρέπει να αφήσει πίσω της τη θεολογία του '60, να πάψει να κολυμπάει στα απόνερά της, αφού κρατήσει από αυτή ό,τι είναι να κρατήσει. Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει προηγουμένως να τη συζητήσει και να την κρίνει.

Στο πλαίσιο της θεολογίας του '60 αναπτύσσονται διάφορες τάσεις και ρεύματα, τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους, διασταυρώνονται αλλά και αντιφέρονται. Θα αναφερθούμε εν συνεχεία αποκλειστικά στην τάση του περιοδικού *σύνορο*, την κυριότερη, κατά τη γνώμη μας, τάση της θεολογίας του '60, την ανθεκτικότερη και γονιμότερη. Για να είμαστε ακριβέστεροι, η τάση αυτή αναδείχθηκε εκ των υστέρων σε κυριότερη, όταν δηλαδή, κατά τη δεκαετία του '80, ήρθαν σε επαφή μαζί της, υιοθέτησαν τις ιδέες της ή εμπνεύστηκαν από αυτές διάφοροι εξωεκκλησιαστικοί διανοούμενοι και δημιουργοί και διαμορφώθηκε το λεγόμενο νεορθόδοξο ρεύμα.

Το *σύνορο*, στα δώδεκα τεύχη (29-40)¹ που πρόλαβε να εκδώσει, από το 1964 ως το 1967 (το 13^ο=41^ο ήταν έτοιμο αλλά δεν κυκλοφόρησε λόγω του πραξικοπήματος της 21^{ης} Απριλίου), ανανέωσε θεματικά τη θεολογική σκέψη, εισάγοντας νέα θέματα προς συζήτηση, αδιανόητα μέχρι τότε, έφερε νέες ιδέες, νέα ονόματα, νέα γλώσσα. Η μεγαλύτερη προσφορά της ομάδας του *σύνορου* –και μόνο αυτής από όλες

τις τάσεις της θεολογίας του '60- ήταν ότι έβγαλε τον θεολογικό λόγο από το γκέτο, είτε το ακαδημαϊκό είτε το οργανωσιακό, και τον έφερε στον δημόσιο χώρο της σκέψης, τον έβγαλε από την απομόνωση και την ανυποληψία και τον έφερε προς συζήτηση στην αγορά. Αυτό αποτελεί κατόρθωμα του *σύνορου* και κυρίως του διευθυντή του Χρήστου Γιανναρά.

Ποιοι είναι οι εκπρόσωποι του θεολογικού ρεύματος του *σύνορου*; Ο εξής ένας: Χρήστος Γιανναράς. Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε άλλον έναν, τον Παναγιώτη Νέλλα, αν προλάβαινε να δώσει το έργο που ενδεχομένως θα μπορούσε. Τα άλλα μέλη της ομάδας ή δεν θεολόγησαν διόλου ή θεολόγησαν ελάχιστα και χωρίς σοβαρά αποτελέσματα. Και ο Κουτρομπής; Δεν ήταν αυτός λοιπόν, θα ρωτούσε εύλογα κανείς, η ψυχή της ομάδας του *σύνορου*, όπως θεωρείται από πολλούς και από τον ίδιο τον Γιανναρά;² Ο Κουτρομπής ήταν ένας ευγενικός, γλυκός, προφορικός διανοούμενος, εμπνευστής και καθοδηγητής, αλλά το καθαυτό θεολογικό έργο του είναι αμελητέο. Θα πρόσθετα μάλιστα ότι τόσο ο ίδιος ο Γιανναράς όσο και οι άλλοι που τον συναστρούφησαν δεν κράτησαν τελικά το καλύτερο στοιχείο της σκέψης του: τη συνομιλία του με τον δυτικό χριστιανισμό και την απουσία κάθε είδους εθνικής Ορθοδοξίας. Τίποτε πιο ξένο στον Κουτρομπή από τον μανιχαϊκό θεολογικό αντιδυτικισμό και τον εθνικισμό. Η οπτική γωνία του Κουτρομπή ήταν η καθολικότητα του Ευαγγελίου. Χριστιανός είναι απλώς εκείνος που τηρεί της ευαγγελικές εντολές και δια της τηρησέως τους γίνεται μάρτυς του Χριστού στον κόσμο.³

Ο Χρήστος Γιανναράς επωμίζεται ουσιαστικά μόνος το βάρος μιας θεολογικής αναγέννησης και το σηκώνει με πάθος και ένταση. Τα κείμενα και τα βιβλία του ξαφνιάζουν, ακούγεται μέσα εκεί επιτέλους ένας λόγος ζωντανός, μακριά από την ακαδημαϊκή γλώσσα της πανεπιστημιακής θεολογίας και την αποπνικτική, νεκρή γλώσσα των οργανώσεων. Στα πρώτα βιβλία του (*Πείνα και δίψα*, 1961· *Άσκηση σε δώδεκα διηγήματα*, 1963· *Η κρίση της προφητείας*, 1964· *Χάνιτεγκερ και Αρεοπαγίτης*, 1967· *Τίμιοι με την Ορθοδοξία*, 1968) φυσάει ένας άλλος αέρας, υπάρχει αγωνία (και όχι καταγγελία), αναζήτηση Θεού (και όχι η συνήθης Ορθόδοξη αυτάρκεια και αυτοδικαίωση), μιλάει κάποιος που πιστεύει ότι ο Χριστός έχει σημασία στη ζωή μας και μιλάει με ένα λόγο που συνομιλεί με τη σκέψη της εποχής και δοκιμάζει να δώσει μια Ορθόδοξη απάντηση στα κρίσιμα ερωτήματά της. Στα βιβλία αυτά όμως, παρά τη σημασία τους για τη θεολογική σκέψη στη μεταπολεμική Ελλάδα, δεν διατυπώνεται ακόμη συγκροτημένη θεολογική πρόταση.

Αυτό θα συμβεί με την *Ελευθερία του ήθους* (1970), όπου πράγματι κρυσταλλώνεται θεολογική πρόταση, η βασική θεολογική πρόταση του Χρήστου Γιανναρά, και η οποία θα ολοκληρωθεί στο βιβλίο του *Το Πρόσωπο και ο Έρω* (1976).

Η *Ελευθερία του ήθους* θα ορίσει ταυτόχρονα το στίγμα της θεολογίας του *συνόρου* και τον πυρήνα αυτού που θα ονομαστεί, κατά τη δεκαετία του '80, νεορθοδοξία. Ο Γιανναράς θα επεξεργαστεί αργότερα (1978) μια νέα μορφή του έργου, ένα καινούργιο βιβλίο, όπως δηλώνει ο ίδιος στον πρόλογό του, και μια τρίτη (2002) ουσιαστικά όμοια με τη δεύτερη. Θα σταθούμε στην πρώτη έκδοση (σειρά «σύνορο», εκδ. Αθηνά, όπου και παραπέμπουμε), γιατί θέλουμε να κατανοήσουμε τα πράγματα στην παραρχή τους και άλλωστε, όπως δηλώνει και ο ίδιος στον πρόλογο της δεύτερης έκδοσης, έμεινε «αμετάθετος ο κεντρικός άξονας της πρώτης συγγραφής». Δεν ξέρω αν είναι περιττό να προσθέσω ότι εγώ τουλάχιστον θεωρώ την πρώτη έκδοση καλύτερη από τη δεύτερη, πιο τολμηρή, πιο ευθύβολη και πιο αληθινή, χωρίς λειάνσεις και στρογγυλέματα.⁴

Το θεολογικό πρόγραμμα του *συνόρου* συνίσταται στην αποκάθαρση της Ορθοδοξίας από τις αλλοιώσεις, τις παραφθορές, τις λογής λογής παραχαράξεις της. Όσο και αν η λέξη κάθαρση δεν ανήκει διόλου στις λεξιλογικές προτιμήσεις του, τουναντίον μάλιστα, επρόκειτο ωστόσο ουσιαστικά για ένα εγχείρημα κάθαρσης, αναζήτησης και επανεύρεσης της γνήσιας Ορθόδοξης παράδοσης. Κάθαρση από τι; Από το πνεύμα του δυτικού χριστιανισμού, από την αίρεση του δυτικού χριστιανισμού (σ. 197), από τον δυτικό πολιτισμό εν γένει που εισέδουσε στην Ορθοδοξία κατά κύματα σε διάφορες ιστορικές στιγμές και επί εσχάτων των ημερών μέσω των θρησκευτικών οργανώσεων. Το αληθινό πρόσωπο της Ορθοδοξίας που φαγώθηκε από τα δυτικά μαλάματα θα ξαναφανεί με ένα δυναμικό κίνημα επιστροφής στις πηγές, όχι βεβαίως τις βιβλικές, όπως κάνουν ανάλογα προτεσταντικά κινήματα, αλλά τις πατερικές, κυρίως δε του ασκητικού και νηπιτικού ρεύματος. Το εγχείρημα του *συνόρου* αποτελεί μια στρατηγική ανάκτησης κύρους ή μάλλον μια στρατηγική συνολικής διάσωσης της Ορθοδοξίας, μέσα σε ένα αντίξοο πολιτιστικό περιβάλλον.

Μία από τις μείζονες παραφθορές και αλλοιώσεις του χριστιανισμού αποτελεί, κατά τον Χρήστο Γιανναρά, η ηθική:

Ζούμε στις μέρες μας ένα γεγονός προοδευτικής διαφθοράς της Εκκλησίας από την Ηθική, σε φοβερή έκταση. Η Ηθική διαφθείρει την Εκκλησία, μεταβάλλει τα κριτήρια της Εκκλησίας σε κριτήρια εγκόσμια και συμβατικά, αλλοιώνει το «μέγα της ευσεβείας μυστήριον» σε ορθολογιστική κοινωνική αναγκαιότητα· αλλοιώνει και την ίδια τη δομή της Εκκλησίας, που είναι αποκλειστικά λειτουργική-ευχαριστιακή, τη μεταβάλλει σε θεσμό προστασίας της κοινωνικής ευνομίας και ευταξίας. (σ. 99).

Κεντρική ιδέα λοιπόν, αντίστοιχα, της θεολογικής πρότασης του Χρ. Γιανναρά είναι η απελευθέρωση της Εκκλησίας από τα δεσμά της ηθικής, η αποηθικο-

ποίηση του χριστιανισμού, μια ιδέα που γνωρίζει έκτοτε τεράστια απήχηση και υιοθετείται χωρίς δεύτερη σκέψη από θεολογούντες και μη.

Αντιλαμβανόμεστε όλοι τον αντιρρητικό χαρακτήρα αυτής της ιδέας, τον πολεμικό στόχο της, που δεν είναι άλλος βέβαια από την περιορισμένη και περιοριστική ηθική των οργανώσεων, την ασφυκτική και μνησικάκη. Ο αντίπαλος, όπως ξέρουμε, μας δεσμεύει, ο εχθρός μας καθορίζει: Ο Γιανναράς έχει την ίδια άποψη για την ηθική με αυτή που έχουν οι οργανώσεις, ακριβέστερα με αυτή που θεωρεί ο ίδιος ότι έχουν οι οργανώσεις, ότι δηλαδή ηθική είναι τελικά ένα σύστημα κανόνων κοινωνικής ευπρέπειας –με τη διαφορά βέβαια ότι σε αυτή την ηθική οι οργανώσεις βάζουν θετικό πρόσημο, ενώ ο Γιανναράς αρνητικό.

Μολονότι το προσωπικό τραυματικό βίωμα των οργανώσεων οδηγεί τον Γιανναρά να αναζητήσει έναν άλλο χριστιανισμό, μια άλλη Εκκλησία ή εκκλησιολογία, δεν τον οδηγεί ωστόσο να υποψιαστεί ότι ο χριστιανισμός είναι πρωτίστως μια άλλη ηθική, ότι δηλαδή η ηθική της Βίβλου και των χριστιανών δεν ταυτίζεται με ενδυματολογικούς περιορισμούς, αλλά είναι η ηθική της ευθύνης έναντι του άλλου ανθρώπου, η ηθική που ορίζει ως τόπο συνάντησης του Θεού το πρόσωπο του άλλου η ηθική που επιτάσσει να γίνω ο πλησίον, εγώ να γίνω ο πλησίον κάθε άγνωστου ξένου, ιδίως όταν αυτός εμπίπτει εις τους ληστές,⁵ η ηθική της οντολογικής ταύτισης του Χριστού με κάθε ξένο και άγνωστο συνάνθρωπο, σύμφωνα με το *Μτ* 25, 31-46. Όταν βέβαια συγχέεις τη χριστιανική ηθική με τις κάθε λογής αυθαίρετες, πειθαναγκαστικές συμβάσεις κοινωνικής συμπεριφοράς, τότε η αποηθικοποίηση του χριστιανισμού αποκτά πράγματι απελευθερωτικό χαρακτήρα.

Η κεντρική αυτή ιδέα της θεολογικής πρότασης του Χρήστου Γιανναρά θα διαμορφώσει και τις επιμέρους ιδέες του για μια σειρά άλλων κρίσιμων θεμάτων, όπως είναι η έννοια της αμαρτίας, της άσκησης, των μυστηρίων, της Εκκλησίας της ίδιας, της σχέσης των χριστιανών με τον κόσμο, την κοινωνία και την ιστορία.

Πρώτη συνέπεια αυτής της αποηθικοποίησης του χριστιανισμού είναι η αποηθικοποίηση της αμαρτίας, η απογύμνωσή της από κάθε ηθικό περιεχόμενο. Η αμαρτία είναι απλώς –πράγμα λίαν ανακουφιστικό για τον καθένα μας- η συνολική υπαρκτική αστοχία και αποτυχία του ανθρωπίνου γένους. Αμαρτία είναι

Η αποτυχία του προσώπου να αποκατασταθεί στην καθολικότητά του (να συντονιστή, σε ένα γεγονός κοινωνίας, με την ενιαία θέληση της καθολικής φύσεως), η έκπτωσή του σε άτομο, [που] το αποκόβει και το αντιθέτει τόσο προς την καθολική φύση όσο και προς τις ατομικές φύσεις των άλλων.

Η εμμονή στην ατομικότητα, σημαίνει την αποτυχία του ανθρώπου να είναι αυτό που είναι, δηλαδή την έκπτωση από το Είναι, από την «κατά φύσιν» ύπαρξη στην «παρα φύσιν» ατομικότητα, στον τεμαχισμό της φύσεως. Αυτή η έκπτωση είναι *αμαρτία*, δηλαδή αστοχία ως προς την αυθεντική, την «κατά φύσιν» ανθρωπινή ύπαρξη. (σ. 28, υπογράμμιση του συγγραφέα)

Ο χριστιανός, ο άνθρωπος της Βίβλου γενικότερα,

είναι εκείνος που θέτει τον εαυτό του ενώπιον του Θεού και κρίνει διαρκώς όλες τις σκέψεις και τις πράξεις του με μοναδικό κριτήριο αν είναι σύμφωνες με το λόγο, τις εντολές και το θέλημα του Θεού. Αν όμως η αμαρτία δεν είναι παρακοή και αθέτηση του θελήματος του Θεού, η οδυνηρή εκείνη προσωπική εμπειρία της προδοσίας της διαθήκης με τον Θεό, δηλαδή τελικά της φιλανθρωπίας του, μια εμπειρία που χαράζει την ψυχή και το σώμα του πιστού, αλλά αποτελεί μια γενική υπαρκτική συνθήκη, τότε δεν υπάρχει πλέον κανένα περιθώριο για προσωπικό πνευματικό αγώνα, για ηθική προσπάθεια, ώστε να καταστεί ο άνθρωπος ικανός να τηρεί τις εντολές του Θεού, να μένει πιστός στο θέλημά του, δηλαδή να αγαπάει μέχρι θυσίας, γιατί η αγάπη ακριβώς αποτελεί τη συγκεκριμένη των εντολών και την εκπλήρωση του Νόμου: *ο γαρ αγαπών τον έτερον νόμον πεπλήρωκε· το γαρ ου μοιχεύσεις, ου φονεύσεις, ου κλέψεις, ουκ επιθυμήσεις, και ει τις ετέρα εντολή, εν τούτω τω λόγω ανακεφαλαιούται, εν τω, αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν* (Ρωμ. 13, 8-9).

Ο Γιανναράς ωστόσο κάνει πολύ λόγο στην *Ελευθερία του ήθους* για άσκηση, επικαλείται τους ασκητικούς πατέρες και τα συγγράμματά τους. Ναι, αλλά η άσκηση δεν είναι για αυτόν ο πόλεμος κατά των παθών, ώστε να μπορέσει ο άνθρωπος, νικώντας τον εγωισμό του, να ζήσει ως μαθητής του Χριστού, εργαζόμενος τις εντολές και κυρίως την εντολή των εντολών, την εντολή της αγάπης, αλλά είναι, γενικά και αόριστα, άρνηση της αυτονομημένης φύσης του ανθρώπου.

Η αμαρτία ως υπαρκτική αστοχία και συνολική ανθρώπινη αποτυχία δικαιώνεται τελικά και καταξιώνεται. Καταξιώνεται, αφού μας ανοίγει τις πύλες της Εκκλησίας, μας καθιστά μέλη της. Τι χαρά, τι ευτυχία που είμαστε αμαρτωλοί και μπορούμε να γίνουμε, ως εκ τούτου, μέλη της σωτικής κιβωτού της Εκκλησίας. Υπάρχει, θα έλεγα, στην *Ελευθερία του ήθους* ένας μυκτηρισμός της αρετής, αφού αυτή οδηγεί μάλλον στις οργανώσεις, και ένας ναρκισσισμός από την άλλη, της αμαρτίας, αφού ετούτη οδηγεί στην Εκκλησία. Εκεί, μέσα στην Εκκλησία, θα ζήσει ο άνθρωπος την αληθινή χριστιανική ηθική, το μυστήριο της Ευχαριστίας:

Η Ηθική των Χριστιανών είναι το γεγονός της Ευχαριστίας, μια συλλογική πράξη ενότητας και κοινωσίας. (σ. 72, υπογράμμιση δική μας)

Εδώ η Ευχαριστία ορίζεται ως ηθική, ταυτίζεται με την ηθική, αποτελεί τη μόνη ηθική των χριστιανών. Λίγο παρακάτω ωστόσο διαβάζουμε:

Για να πετύχει ο άνθρωπος τη σχέση και κοινωνία με τον Θεό δεν έχει πια ανάγκη από κανένα Νόμο, από καμιά Ηθική και από καμιά Θρησκεία, δεν έχει ανάγκη από θυσίες άλλες και εξιλεωτικές ή αξιόμισθες πράξεις. *Η Ευχαριστία είναι το τέλος κάθε Θρησκείας και κάθε Ηθικής*, είναι η επιστροφή στην αυθεντική ύπαρξη, στην «κατά φύσιν» ζωή. (σ. 78, υπογράμμιση δική μας)

Τώρα η Ευχαριστία ορίζει το τέλος της ηθικής, ενώ, λίγες αράδες παρακάτω, η Ευχαριστία συνδέεται ξανά με την ηθική, αλλά με έναν διαφορετικό αυτήν τη φορά τρόπο:

Η προέκταση της Ευχαριστίας σε κάθε φάση της ζωής είναι το προσωπικό έργο του πιστού, η ηθική του προσπάθεια. (σ. 79)

Παρά την όποια φραστική ταλάντευση, είναι βέβαιο πως, αν η ηθική βρίσκεται μέσα στην *Ελευθερία του ήθους* έναν τόπο για να υπάρξει, αυτός ο τόπος είναι η Ευχαριστία και τα μυστήρια εν γένει. Η ιδέα είναι καινοφανής και ανήκουστη. Η πατερική και εκκλησιαστική σκέψη δεν θεώρησε ποτέ τα μυστήρια και την Ευχαριστία ως ηθική πράξη, γι' αυτό άλλωστε και ο Γιανναράς δεν προσκομίζει καμία πατερική μαρτυρία σχετικώς. Μα πώς γίνεται να είναι τα μυστήρια ηθική, αφού δεν τα ενεργεί ο άνθρωπος αλλά ο ίδιος ο Θεός; Ο άνθρωπος πάσχει τα μυστήρια. Τα μυστήρια τα ενεργεί ο Θεός και στον άνθρωπο ενεργούνται υπό προϋποθέσεις; Η Ευχαριστία, το κατεξοχήν μυστήριο στο οποίο ο Γιανναράς αναφέρεται ξεχωριστά, έρχεται να επισφραγίσει μια ζωή που είναι ήδη χριστιανική, γι' αυτό ακριβώς και η μετοχή σε αυτή δεν είναι απροϋπόθετη. Και δεν εννοούμε μόνο τη νηστεία που πρέπει να προηγηθεί, αλλά εννοούμε προϋποθέσεις ηθικές. Δεν αποτελεί κοινή συνείδηση των πιστών ότι ηθικά παραπτώματα, παραβάσεις των θείων εντολών μας στερούν τη δυνατότητα μετοχής στο μυστήριο της Ευχαριστίας; Δεν διαβάζουμε στο Ευαγγέλιο, στην επί του Όρους Ομιλία, ότι πρέπει να πας πρώτα να συμφιλιωθείς με τον αδερφό σου και μετά να προσφέρεις το δώρο σου στο θυσιαστήριο (Μτ 4, 23-25), να λειτουργήσεις ή να λειτουργηθείς, όπως θα λέγαμε σήμερα;⁶

Τι είναι αυτό άραγε που οδηγεί τον Γιανναρά να θεωρεί ότι τα μυστήρια είναι η ηθική της Εκκλησίας; Η πολεμική του, θα απαντούσα, κατά της ατομικότητας, το γεγονός ότι θεωρεί την ατομικότητα ταυτόσημη της αμαρτίας, συνώνυμη της πτώσης, αίρεση. Μα η αρετή είναι ατομική, δεν υπάρχει συλλογική αρετή, όπως δεν υπάρχει συλλογική αμαρτία, συλλογική ευθύνη ή συλλογική ενοχή. Ατομική βέβαια διόλου δεν σημαίνει περικόλειστη σε ένα εγώ και ακοινωνήτη. Όπως ακριβώς η ευθύνη είναι ατομική, αναλαμβάνεται σε πρώτο ενικό πρόσωπο αλλά αφορά όλους, ισχύει έναντι όλων, το ίδιο ακριβώς ισχύει για την καλοσύνη και την αμαρτία, τις πράττει ένας αλλά αφορούν και επηρεάζουν όλη την ανθρωπότητα. Θα προσθέσω εδώ παρενθετικά ότι η διάκριση ατόμου και προσώπου, θεμέλιο όλης της σκέψης του Γιανναρά, είναι κατ' εμέ παιχνίδι με τις λέξεις –ένα άτομο που αναλαμβάνει την ευθύνη του έναντι των άλλων δεν είναι πρόσωπο;- και εν πάση περιπτώσει η περί προσώπου θεωρία στο έργο του αποτελεί τελικά ένα ταμπούρι για να πολεμήσει την έννοια της νεωτερικής ατομικότητας. Γράφει λοιπόν ο Γιανναράς:

Να γιατί η Ηθική της Εκκλησίας βρίσκεται στους αντίποδες κάθε φιλοσοφικής κοινωνικής και θρησκευτικής Ηθικής: γιατί αρνείται την ατομική αρετή, το ιδιωτικό επίτευγμα, την ατομική αξιολόγηση. Το ήθος της Εκκλησίας είναι ήθος λειτουργικό, ήθος κοινωνίας και ενότητας, *προσωπική μετοχή στο Σώμα του Θεού Λόγου*. [...] Αμαρτία είναι ό,τι αποκόβει και αποξενώνει τον άνθρωπο από το σώμα της Εκκλησίας, αρετή ό,τι τον επισυνάγει και τον εγκεντρώνει στην «καλλιέλαιο» της Χάρης. (σ. 72, υπογράμμιση του συγγραφέα)

Η αμαρτία που με αποκόβει από το σώμα της Εκκλησίας ποικίλων είναι, ποιος τη διαπράττει, ποιος ενδίδει σε αυτή; Δεν είναι η δική μου αμαρτία; Το ίδιο ισχύει και για την αρετή, με την εξής διαφορά: σύμφωνα με τη βιβλική ηθική, η αρετή δεν μπορεί να είναι αποκλειστικά ανθρώπινο κατόρθωμα. Επειδή ο άνθρωπος το κακό που δεν θέλει να κάνει αυτό ακριβώς κάνει, γιατί υπάρχει μέσα του, στα μέλη του, ο νόμος της αμαρτίας που αντιστρατεύεται το νόμο του Θεού (Ρωμ. 7, 15-24), χρειάζεται το έλεος και η χάρη του. Στον άνθρωπο ανήκει η ηθική προσπάθεια, ο επίπονος αγώνας, η πραγμάτωση της αρετής όμως δεν μπορεί να γίνει χωρίς τη βοήθεια του Θεού, είναι τελικά δώρο Θεού. Η δίδυμη εντολή, αξεχώριστα δίδυμη (Μτ 22, 37-40), *αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου και αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν* δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς τη θεϊκή συνδρομή. Η πίστη, η ελπίδα και η αγάπη είναι δώρα του Χριστού στον άνθρωπο που αγωνίζεται με την ψυχή και με το σώμα μέσα στον κόσμο για να ζήσει ως μαθητής του. Για τούτο το έλεος του Θεού παρακαλιέται ο χριστιανός με την προσευχή, στην καθημερινή πάλη του να αγαπήσει τον άλλο, να γίνει ο πλησίον του εχθρού. Δεν είναι τυχαίο βέβαια που στην *Ελευθερία του ήθους* δεν γίνεται πουθενά, σε κανένα σημείο, αναφορά στην προσευχή, ενώ γίνεται πληθωρικά λόγος για λατρευτική σύναξη και λειτουργία. Δεν έχω αμφιβολίες για το λόγο: η προσευχή είναι ύποπτη ατομικότητας.

Αυτή η απόρριψη κάθε έννοιας ατομικότητας θα οδηγήσει τον Γιανναρά και όλο το εν λόγω ρεύμα σκέψης να αναγάγει σε κριτήριο της αλήθειας το λαό, τον ευλαβή λαό του Θεού:

Ο φιλελευθερισμός του κοινωνικού ήθους της Ορθοδοξίας, όπως βιώθηκε στα χρόνια της τουρκοκρατίας, έγκειται σε μια ουσιαστική καταξίωση των λαϊκών αξιών, ως κοινωνικών-λειτουργικών αξιών, στην εφαρμογή μέσα στον κοινωνικό βίο των κριτηρίων της λαϊκής παραδόσεως και της αυθεντικής λαϊκής πνευματικότητας. Ο λαός για την Ορθοδοξία είναι ο θεματοφύλακας της αλήθειας, και κάτι περισσότερο: είναι το σώμα της αλήθειας, η ενσάρκωση της αλήθειας, δεν υπάρχει αλήθεια έξω από το λαό. (σ. 163)

Κορυφαία έκφραση αυτού του λαού και της ευλάβειας του αναγορεύεται το πανηγύρι του χωριού γύρω από τη μνήμη ενός αγίου. Ο Γιανναράς μάλιστα θα φτάσει να κάνει λόγο για «εορτολογικό σοσιαλισμό» (σ. 164). Αφέλειες. Την εποχή που γράφεται το βιβλίο, ο χριστιανισμός των αγροτικών κοινοτήτων, ένας χριστιανισμός στον οποίο πλεονάζουν τα παγανιστικά στοιχεία, η δεισιδαιμονία, οι προλήψεις, η συμβολική και κοινωνική βία, είναι προ πολλού πεθαμένος στην Ελλάδα. Εκείνο όμως που δεν είναι αφέλεια αλλά μπορεί να γίνει εφιάλτης είναι η ιδέα, την οποία ο Γιανναράς και η θεολογία του *συνόρου* παραλαμβάνουν από τους Ρώσους σλαβόφιλους, ότι η αλήθεια ταυτίζεται με το λαό. Η αναγόρευση του λαού σε κριτήριο αλήθειας δεν είναι μόνο θεολογικά άκυρη αλλά είναι και ιδεολογικοπολιτικά επικίνδυνη. Η εξιδανίκευση της λαϊκής ευλάβειας, αυτή η Ορθοδοξία του πανηγυριού, είναι ένα ακόμη παρεπόμενο της αποθηκοποίησης του χριστιανισμού που πρότεινε η θεολογία

του *συνόρου* και ο Χρήστος Γιανναράς.

Αυτός ο χριστιανισμός απομακρύνεται από τον βιβλικό άνθρωπο, που τοποθετεί διαρκώς τον εαυτό του ενώπιον του Θεού και αναρωτιέται με αγωνία για κάθε του διάβημα αν ακολουθεί την οδό του, που προσεύχεται *δίδαξόν με του ποιείν το θέλημά σου*, που ξέρει ότι ο Χριστός είναι ο τηρητής του Νόμου, ο μόνος που τήρησε το Νόμο στην πληρότητά του (*ουκ ήλθον καταλύσαι, αλλά πληρώσαι* σημαίνει ακριβώς αυτό: να εκπληρώσω) και που ο ίδιος, ως μαθητής του Χριστού, προσπαθεί να πορευτεί στα ίχνη του. Ο Χρ. Γιανναράς, ένας θεολόγος του προσώπου και της σχέσης, που καταδικάζει την ηθική ως απρόσωπο νόμο, παραβλέπει ότι οι εντολές απευθύνονται όλες σε δεύτερο ενικό πρόσωπο, ότι επιτοίχεται μέσα τους, ανά τους αιώνες, το *σου* του Θεού προς τον καθένα από μας, και άρα συγκροτούν με αυτή την κλήση τον άνθρωπο ως υποκείμενο, υποκείμενο ευθύνης. Όλη η Βίβλος, όλος ο ιουδαιοχριστιανικός μονοθεϊσμός, είναι ακριβώς αυτή η ηθικοποίηση της θρησκείας. Μιλήσαμε αρκετά σε αυτό το συνέδριο για σωτηρία, την οδό πάντως που οδηγεί σε αυτή την όρισε ο ίδιος ο Χριστός, και η Εκκλησία διαβάσει τα λόγια του (Μτ 25, 31-46) στο Ευαγγέλιο της Κυριακής της Απόκριω (ή της Κρίσεως): είναι η οδός του *επεινάσα γαρ, και εδώκατέ μοι φαγείν, εδίψησα, και εποτίσατέ με, ξένος ήμην, και συνηγάγετέ με, γυμνός, και περιεβάλετέ με, ησθένησα, και επεσκέψασθέ με, εν φυλακή ήμην, και ήλθετε προς με*. Το πρόσωπο του ελάχιστου αδελφού είναι ο τόπος συνάντησης του Χριστού (*εφ' όσον εποίησατε ενί τούτων των αδελφών μου των ελαχίστων, εμοί εποιήσατε* είναι η απάντησή του στην έκπληκτη απορία των δικαίων), ο ένας και μόνος Θεός, ο βασιλεύς του κόσμου, ταυτίζεται με τον τελευταίο από μας, με κάθε ανθρώπινο κουρέλι. Αυτή η συγκλονιστική ηθική και πνευματική πρόταση, η συμπύκνωση πραγματικά όλης της Βίβλου, υποτιμάται από τη θεολογία για την οποία σας μιλάω, ως αλτρουισμός, φιλαλληλία ή προσκοπισμός.

Ο χριστιανισμός χωρίς την ακραία ηθική απαίτηση του Ευαγγελίου, που φτάνει μέχρι την άρνηση της ίδιας της αυτοσυντήρησης (*όστις σε ραπίσει επί την δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αυτώ και την άλλην, Μτ 5, 39*), χάνει κάθε ένταση και κάθε σημασία, δεν αξίζει τον κόπο, γίνεται κάτι εύκολο, θολό, συγκεχυμένο, μια ποιητικορητορεία. Τι σημαίνει, επί παραδείγματι, η προέκταση της Ευχαριστίας στην καθημερινή ζωή που προτείνει ο Γιανναράς (σ. 94); Πώς γίνεται αυτό; Δεν μπόρεσα ποτέ να το καταλάβω. Χωρίς την ευαγγελική ηθική της αγάπης, που δεν είναι ένα συναίσθημα αλλά έμπονη πράξη υπέρ του άλλου (*μη αγαπώμεν λόγω μηδέ τη γλώσση, αλλά εν έργω και αληθεία, 1 Ιω 3, 18*), τότε μυστήρια, Θεία Ευχαριστία, λειτουργία, εικόνες, αρχιτεκτονικές και τα πάντα γίνονται ειδωλολατρία, καθαρή δεισιδαιμονία, ο δε επίσκοπος, για τον οποίο τόση θεολογία αναπτύξαμε την ίδια δεκαετία, δεν είναι ούτε τύπος ούτε τόπος Χριστού αλλά ο επικεφαλής της διαχείρισης μιας δεισιδαιμονίας.

Η θεολογία την οποία συζητάμε σε αυτό το συνέδριο αναπτύσσεται ακριβώς κατά την περίφημη παγκοσμίως δεκαετία του '60, τη δεκαετία της πολιτιστικής επανάστασης, σε όλο τον κόσμο, όσο και στην Ελλάδα. Δίπλα στην *Επιθεώρηση Τέχνης* και τις *Εποχές* έρχεται

να πάρει τη θέση του το *σύνоро*. Η *Ελευθερία του ήθους* εκδίδεται το 1970. Έχει προηγηθεί ο Μάης του '68. Το βιβλίο μάλιστα στην πρώτη μορφή του γράφεται στα γαλλικά το 1969 και εκδίδεται στη Γαλλία.⁷ Πνέει παντού ένα πνεύμα αμφισβήτησης, αντισυμβατικότητας, απελευθέρωσης, απαγόρευσης των απαγορεύσεων. Στο φιλοσοφικό πεδίο η ηθική θεωρείται προ πολλού τελειωμένη υπόθεση και όσοι εν πάση περιπτώσει εξακολουθούν να διατυπώνουν έναν ηθικό φιλοσοφικό λόγο (π.χ. ο Λεβινάς) δεν έχουν ακροατήριο. Μέσα σε αυτό το σαρωτικό κλίμα, ο Γιανναράς προσπαθεί να διατυπώσει την Ορθόδοξη θεολογική πρόταση με τρόπο ζωντανό, πειστικό, ελκυστικό και κυρίως, προς τιμήν του, να τη διατυπώσει σε συνομιλία με την εποχή του. Η *Ελευθερία του ήθους* στην πρώτη –και καλύτερη, όπως προείπα, μορφή της– είναι ο Μάης του '68 στην Ορθόδοξη θεολογία και ηθική. Σήμερα τα πράγματα είναι ολότελα διαφορετικά, όχι

μόνο στο κοινωνικοπολιτικό αλλά και στο διανοητικό πεδίο. Η ηθική έχει επιστρέψει στο κέντρο της φιλοσοφικής συζήτησης. Η νέα θεολογική γενιά πρέπει να θεολογήσει σε συνομιλία με τη δική της εποχή. Το '60 είναι πια μακριά.

Το παρόν άρθρο αποτελεί ανακοίνωση του συγγραφέα στην Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος στον Βόλο τον Μάιο του 2005. Όλες οι ανακοινώσεις συγκεντρώθηκαν σε έναν τόμο με τίτλο «Αναταράξεις στην μεταπολεμική θεολογία- Η θεολογία του '60» που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ινδικτος. Η ομιλία αυτή ανατυπώθηκε με συμπληρώσεις στο βιβλίο του Στ. Ζουμπουλάκη «Χριστιανοί στον Δημόσιο Χώρο – Πίστη ή πολιτιστική ταυτότητα» από τις εκδόσεις Εστία, από το οποίο και αναδημοσιεύεται με την ευγενική άδεια του συγγραφέα.

Ο Σταύρος Ζουμπουλάκης είναι εκδότης του λογοτεχνικού περιοδικού "Νέα Εστία".

Υποσημειώσεις

¹ Θυμίζουμε ότι η αρίθμηση των τευχών του *συνόρου* (29-40) συνέχισε την αρίθμηση των τευχών της *Σκαπάνης* (1-28, Ιανουάριος 1961-Δεκέμβριος 1963).

² Βλ. *Καταφύγιο ιδεών*, Δόμος, Αθήνα 1987, σ. 275-278, 301-302 και 307-312, όπου μάλιστα διατυπώνεται η άποψη (σ. 312) ότι «η Θεολογία στον τόπο μας χωρίζεται πια στην περίοδο πριν από τον Δημήτρη Κουτρουμπή και στην περίοδο μετά από αυτόν», και *Ορθοδοξία και Δύση στη Νεώτερη Ελλάδα*, Δόμος, Αθήνα 1992, σ. 464-473.

³ Βλ. Δ. Γ. Κουτρουμπής, *Η χάρις της θεολογίας*, [επιμ. Δημήτρης Μαυρόπουλος], πρόλ. Αρχιμ. Βασίλειος [Γοντικάκης], Δόμος, Αθήνα 1995, σ. 89-90: «Τι είναι, αλήθεια, ο Χριστιανός; Κατά τον συγγραφέα της Αποκαλύψεως, είναι ο “τηρών τας εντολάς του Θεού και έχων την μαρτυρίαν του Ιησού Χριστού” (12, 17), εκείνος ο οποίος δια της τηρήσεως των θείων εντολών είναι μάρτυς του Χριστού εν τω κόσμω, φανερώνει δηλαδή και καθιστά ορατόν και γνωστόν τον Χριστόν εις τον κόσμον». Και όταν ο Κουτρουμπής λέει «εν τω κόσμω», δεν εννοεί βεβαίως την Ελλάδα ή τα όρια της πάλαι ποτέ Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όπως οι μαθητές του, αλλά όλο κυριολεκτικά τον κόσμο, παντού όπου υπάρχει άνθρωπος: «Μετά την έλευσιν όμως του Χριστού, πραγματικοί ήρωες της ανθρωπίνης ιστορίας είναι οι ιεραπόστολοι, εκείνοι που από φόβον μήπως αποκλεισθή κανείς από την θείαν βασιλείαν, από φροντίδα δια τους ασθενείς αδελφούς των οποίων η πίστις κινδυνεύει να ψυχρανθή από την μακράν αναμονήν, από αγάπην προπάντων προς την “επιφάνειαν” του Κυρίου, θυσιάζουν τα πάντα και συμμορφώνονται με το παράγγελμα του Αγγέλου προς τας γυναίκας: “Δράμετε και τω κόσμω κηρύξατε ότι ανέστη ο Κύριος...”».

Αυτοί είναι οι πραγματικοί σωτήρες και ευεργέται της ανθρωπότητας μετά Χριστόν. Διότι δι' αυτών οικοδομείται η μόνιμος πόλις, η αληθινή ανθρωπότης, η κοινωνία της θείας Αγάπης κατά τον παρόντα χρόνον της ιεραποστολής, κατά το διάστημα δηλ. που επέτρεψε η μακροθυμία του Θεού να παρεμβληθή μεταξύ της νίκης του Χριστού Του και της λαμπράς και ανεσπέρου ημέρας της βασιλείας Του», («Χρόνος ιεραποστολής», *ό.π.*, σ. 100). Ας προσθέσουμε, με την ευκαιρία, ότι η ευγένεια, η πίστη και η πνευματική αγωνία του Κουτρουμπή αποτυπώνονται, πιστεύουμε, καλά στις επιστολές του προς τον π. Ηλία Μαστρογιαννόπουλο (συν μία προς τον Δ. Κωστάκη) που δημοσιεύονται στο τομίδιο Δ.Γ. Κουτρουμπή (+1983), *Γράμματα αγωνίας*, [επιμ. Π. Ηλίας Μαστρογιαννόπουλος], Λυχνία, Αθήνα 2000.

⁴ Ο ίδιος ο συγγραφέας εξομολογείται για τη δεύτερη έκδοση: Ξανάγραψα από την αρχή την *Ελευθερία του ήθους* το 1978, στη Γενεύη. Με αυστηρή αυτολογοκρισία. Ήθελα να στήσω γέφυρα επικοινωνίας με έναν κόσμο που τον αγαπούσα παρά τη σκληράδα του. Έδωσα τα χειρόγραφα της δεύτερης αυτής γραφής σε αγαπημένο φίλο επικριτή: Τα πετσόκοψε, όμως δέχτηκε κάθε παρέμβασή του στο κείμενό μου. Ήταν από ελευθερία πολλής αγάπης; Ήταν από κάλοπα ανασφάλειας, πλέγματα απώλειας του πατέρα στα πολύ πρώτα παιδικά μου χρόνια; Η μίξη των ποσοστών μένει απρόσιτη σε μετρήσεις», Χρήστος Γιανναράς, *Τα καθ' εαυτόν*, Ίκαρος, Αθήνα 42005 (1^η έκδοση 1995), σ. 100.

⁵ Βλ. Paul Ricœur, «Le socius et le prochain», *Histoire et vérité*, 3^η έκδοση επαυξημένη, Seuil, Παρίσι [1990], σ. 99-111.

⁶ Βλ., αντί πολλών, Νικολάου Καβάσιλα, *Εις την Θείαν Λειτουργίαν*, 34, 4-6, SC 4bis, σ. 214 (=PG 150, 444D-445A): «Άφεισιν αμαρτιών δίδωσι το Πνεύμα το άγιον τοις τούτων κοινωνούσι των δώρων. Αυτή η χάρις, φησί, μη κωλυθήτω επ' εμού από των δώρων δια τας εμάς αμαρτίας. Διπτός γαρ λέγεται ενεργείν εν τοις τιμίαις δώροις η χάρις, ένα μεν τρόπον καθ' όν αυτά αγιάζεται, έτερον δε καθ' όν η χάρις δι' αυτών ημάς αγιάζει».

Τον μεν ουν πρώτον τρόπον εν τοις δώροις την χάριν ενεργείν, ουδέν δύναται κωλύειν των ανθρωπίνων κακών. Αλλά καθάπερ ο αγιασμός αυτών ουκ εστιν ανθρωπίνης αρετής έφγον, ούτως ουδέν κωλύεσθαι δυνατόν αυτόν υπό κακίας ανθρώπων.

Ο δεύτερος δε και της ημετέρας δείται σπουδής. Δια τούτο και υπό της ημών κωλύεται ραθυμίας. Αγιάζει γαρ η χάρις δια των δώρων ημάς, εάν προς τον αγιασμόν επιτηδεύωσ έχοντας λάβη, ά δε απαρασκευάστοις εμπέση, ούτε όφελος ήνεγκεν ουδέν και μυρίων ημίον ενέθηκε βλάβην. Ταύτην την χάριν, είτε άφεισις αμαρτιών εστι μόνον, είτε μετ' εκείνης και άλλη δωρεά διδομένη τοις μετά καθαρού συνειδότης το ιερόν τούτο δειπνούντων δειπνον, εύχεται ο ιερεύς μη κωλυθήναι από των δώρων, ως δυναμένην κωλυθήναι δι' ανθρωπίνην κακίαν». Πρβλ. στο ίδιο, και κεφ. 46, SC 4bis, σ. 258-264 (=PG 150, 465C-469A).

⁷ Βλ. *Τα καθ' εαυτόν*, *ό.π.*, σ. 86, αλλά και όλο το κεφάλαιο «Παρίσι – Μάης του '68», σ. 81-86.

Ένα σύντομο ιστορικό των απαρχών του Ελληνικού Βιβλικού Ινστιτούτου

του Robert P. Evans

Στο μικρό αυτό κείμενο που μας έστειλε η κυρία Μάριον Μπάλντουιν, διαβάζουμε για τις πρώτες προσπάθειες του Μπομπ Εβανς (σημαντικού ευαγγελικού ηγέτη και συνεργάτη του Μπίλυ Γκράιαμ στην Ευρώπη) για την δημιουργία ενός βιβλικού σχολείου στην Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Επειδή επιτέλους και μετά από πολλές προσπάθειες το Βιβλικό Σχολείο κατόρθωσε να γίνει Ελληνικό Βιβλικό Κολλέγιο, εορτάζοντας το γεγονός, δημοσιεύουμε αυτό το κείμενο.

Η προέλευση του Ελληνικού Βιβλικού Ινστιτούτου τοποθετείται χρονικά γύρω στα 1946-47 και στην πρώτη μου επίσκεψη στην Ελλάδα. Εκείνη την εποχή ήμουν εντεταλμένος διευθυντής της οργάνωσης Youth for Christ International στο Σικάγο. Η YFCI έστειλε ευαγγελιστικές ομάδες σε όλο τον κόσμο, και δουλειά μου ήταν να τις οργανώνω.

Ένας ποιμένας στο Σικάγο ονομαζόμενος Jim Lowden επισκέφθηκε το γραφείο μου για να πει ότι ο Nick Andros, ένα Ελληνο-Αμερικανός ιδιοκτήτης των Andros Candies, μιας αλυσίδας καταστημάτων σοκολάτας, ενδιαφερόταν πολύ στο να βοηθήσει να σταλεί μια ομάδα της YFCI στην Ελλάδα. Συναντηθήκαμε με τον Andros. Επεξεργαστήκαμε ένα σχέδιο για να στρατολογήσουμε μια τέτοια ομάδα, που θα υποστηριζόταν μερικώς από τον Andros. Τέσσερις άντρες, εκ των οποίων οι δύο μουσικοί, προσφέρθηκαν να πάνε.

Το καλοκαίρι του 1947 επισκέφθηκα πολλές χώρες της Ευρώπης για λογαριασμό της Youth for Christ, που αναπτυσσόταν με ταχύτητα διεθνώς. Ένας από τους στόχους μου ήταν να επισκεφθώ την Ελλάδα για να μάθω αν η ομάδα θα μπορούσε πράγματι να ταξιδέψει και να εργαστεί ελεύθερα, επειδή νέα προβλήματα είχαν παρουσιαστεί εκεί. Το κομμουνιστικής ηγεσίας ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο), το οποίο αρχικά συμμετείχε στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας στην Αθήνα, τώρα στράφηκε εναντίον της τον Ιούλιο του 1947, και ξεκίνησε έναν εμφύλιο πόλεμο που λυσομανούσε μέχρι το 1949, όταν μια βοήθεια 400 εκατομμυρίων δολαρίων από τις δυτικές χώρες, και κυρίως από της Ηνωμένες Πολιτείες, έφερε τη σταθερότητα.

Ενώ βρισκόμουν στην Αθήνα η χώρα οδηγείτο σε πόλεμο. Οι οικονομικές συνθήκες ήταν άθλιες. Έβλεπα εκατοντάδες εργαζομένων να σχεδιάζουν οι ίδιοι τα κυβερνητικά έντυπα με χάρακες και μολύβια επειδή η εκτύπωση στοίχιζε πολύ ακριβά. Οι άνθρωποι ήταν φτωχοντυμένοι και τα τρόφιμα ήταν δυσεύρετα και

ακριβά καθώς μεγάλο μέρος των αγροτικών περιοχών είχε καταληφθεί από τις κομμουνιστικές δυνάμεις.

Όταν απαγορεύτηκαν τα ταξίδια των ξένων στην Αθήνα και η κυκλοφορία μέσα στην πρωτεύουσα εμποδιζόταν αποφάσισα γρήγορα, και αφού συμβουλευτήκα τους υπευθύνους, ότι η σχεδιαζόμενη ομάδα της Youth for Christ δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει κάτω από τέτοιες συνθήκες. Στάλθηκε μήνυμα στο Σικάγο για να ακυρωθεί αυτό το σχέδιο.

Παρόλο που απογοητεύτηκα βαθιά, ο Θεός χρησιμοποίησε την επίσκεψη για να κερδίσω φίλιες που αργότερα θα άνοιγαν τις πόρτες στην Greater Europe Mission για να δημιουργηθεί τελικά ένα Βιβλικό Ινστιτούτο στην Ελλάδα. Ο Κυριάκος Υφαντίδης, Ελληνικής καταγωγής μεγαλωμένος στην Μ. Ασία, βρισκόταν επίσης στην Αθήνα για λογαριασμό της Greek Missionary Society με έδρα τη Βοστώνη. Είχε για χρόνια εργαστεί σκληρά για να συγκεντρώσει τα χρήματα και να χτιστεί ένα μεγάλο κτίριο για την Ελεύθερη Ευαγγελική Εκκλησία στην πρωτεύουσα.

Ο Υφαντίδης με σύστησε στον Δρα Κωνσταντίνο Μεταλληνό, ένα πρώην καθηγητή μαθηματικών και ηγέτη εκείνης της συνάθροισης πιστών. Ο Μεταλληνός ο οποίος είχε σπουδάσει μαθηματικά στην Αθήνα, ήξερε τη γαλλική γλώσσα και μετέφραζε τα μηνύματά μου στην εκκλησία του από τα Γαλλικά στα Ελληνικά. Εκείνες οι πολυάνθρωπες συναθροίσεις στον τελευταίο όροφο μιας πολυκατοικίας χωρίς ανελκυστήρα, πυροδότησαν το ενδιαφέρον μου για τις πνευματικές ανάγκες της Ελλάδας. Εδώ επίσης συνάντησα ένα μελλοντικό ηγέτη της Ελεύθερης Εκκλησίας, τον Θάνο Καρμπόνη, καθώς και άλλους ενθουσιώδεις νέους.

Ο Γεώργιος Κλάδης ήταν άλλος ένας αγαπητός αδελφός που συνάντησα. Ήταν διευθυντής της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρείας. Επίσης ο κατασκευαστής πολλών εκκλησιαστικών κτιρίων στην Ελλάδα, ο Μαρκάκης και ένας μελλοντικός υψηλόβαθμος κυβερνητικός αξιωματούχος, ο Χάρης Καρτερούλης, με τη σύζυγό του Ντόρα, σολίστ βιολιού.

Κήρυξα επίσης σε διάφορες συναθροίσεις της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας αντικαθιστώντας τον ποιμένα Χατζηαντωνίου και τον ηγέτη της μεγάλης κεντρικής εκκλησίας Κυριακάκη. Όλες αυτές οι επαφές επαναλήφθηκαν για αρκετές εβδομάδες, έτσι το ενδιαφέρον μου για την Ελλάδα αυξήθηκε.

Το 1949 εγκαταστάθηκα στη Γαλλία για να ιδρύσουμε το Ευρωπαϊκό Βιβλικό Ινστιτούτο. Αρχίζοντας

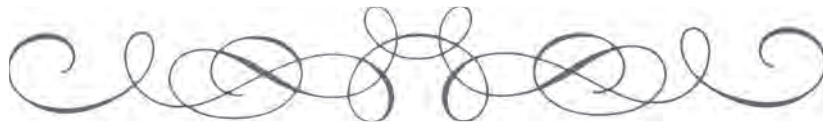
στη δεκαετία του 1950 ταξίδεψα στην Ελλάδα επανειλημμένως, ξαναβρίσκοντας κάθε φορά τους Έλληνες φίλους μου και κάνοντας καινούριους. Μέσω αυτών των επισκέψεων αρκετοί νεαροί Έλληνες παρακολούθησαν το ΕΒΙ για να σπουδάσουν στο Αγγλικό τμήμα, και τελικά όλοι επέστρεψαν στην Ελλάδα.

Εν τω μεταξύ ο Κυριάκος Υφαντίδης πέθανε και οι διαχειριστές της Greek American Mission πλησίασαν την Greater Europe Mission για να αναλάβουν το έργο τους. Ως μέλη αυτής της επιτροπής συμπεριλαμβάνονταν οι Δρ V. Raymond Edman και Δρ Joseph Evans, τους οποίους γνώριζα προσωπικά. Συμφωνήσαμε σε ένα καινούριο σχέδιο, και ταξίδεψα στην Ελλάδα με τρεις άλλους άνδρες της ιεραποστολής μας. Συναντηθήκαμε εκεί με τους ηγέτες της Ελεύθερης Ευαγγελικής Εκκλησίας για να ανακοινώσουμε τη συγχώνευση. Παρόλο που δεν συμφωνούσαμε στη συνέχιση της επιδίωξης των ποιμένων αυτής της απόχρωσης αποφασίσαμε να επιστρέψουμε την ιδιοκτησία του κτιρίου της Ελεύθερης Εκκλησίας στον

Πειραιά. (Λιπάσματα).

Οι πρώτοι ιεραπόστολοι της GEM, ο Μπιλ και η Μάριον Μπόλντουϊν, είχαν ήδη φτάσει στην Αθήνα για να αρχίσουν μελέτη της γλώσσας, όπως είχα παρουσιάσει στο σχέδιο ενός μελλοντικού Ελληνικού Βιβλικού Ινστιτούτου στην επιτροπή της GEM για έγκριση. Θα περνούσαν χρόνια για να αναπτυχθεί πρώτα ένα βραδινό σχολείο, και κατόπιν ένα ημερήσιο σχολείο, αλλά αυτός ο στόχος τελικά επιτεύχθηκε το 1973. Πιθανόν το δυσκολότερο έργο ήταν να κερδιθεί η εμπιστοσύνη των Ελλήνων ηγετών και των εκκλησιών. Πολλοί ένιωθαν ότι ο πραγματικός μας στόχος ήταν να ξεκινήσουμε μια καινούρια δογματική απόχρωση, παρόλο που τους διαβεβαιώναμε ότι η GrBI θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των ήδη υπάρχουσών εκκλησιών μέσα από διεξοδική ευαγγελική Βιβλική διδασκαλία. Δοξάζουμε το Θεό γιατί δημιούργησε το ινστιτούτο και έχει ευλογήσει την αύξησή του μέχρι τώρα.

Μετάφραση: Ειρήνη Κακαβελάκη

**Ειδοποιούνται οι αγαπητοί συνδρομητές του “ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ”
να εξοφλήσουν τη συνδρομή τους.**

***** Νέος αριθμός Λογαριασμού *****

Με κατάθεση στον αριθμό Λογαριασμού Τραπέζης ΠΕΙΡΑΙΩΣ
EUR 5144-043494-503 (Στέλιος Παπαβασιλείου)

IBAN: GR93 0172 1440 0051 4404 3494 503 - SWIFT Τραπέζης (BIC): BIC: PIRBGRAA
ή με ταχυδρομική επιταγή ή στους κατά τόπους αντιπροσώπους.

*Προσοχή!!! Μην αμελήσετε να δώσετε στην τράπεζα το ονοματεπώνυμό σας
ώστε να ενημερωθεί το αρχείο μας.*

Οι συνδρομές για το έτος 2011 παραμένουν οι ίδιες:

Ελλάδα και Κύπρος: 10 €

Οι συνδρομές του εξωτερικού: Χώρες Ευρωπαϊκής Ενώσεως: 26 €,
ΗΠΑ: 30 δολάρια ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία: 40 δολάρια Καναδά ή Αυστραλίας
ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟΤΕΡΟ ΤΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥΣ

Γιατί να γίνω μέλος μιας τοπικής εκκλησίας;

6. Πολλές βιβλικές εντολές προϋποθέτουν ένωση με την εκκλησία

Υπάρχουν πολλά ακόμα στην Βίβλο τα οποία είναι αδύνατο να τα τηρήσει κανείς εκτός και αν ενωθεί με μία εκκλησία. Ο Χριστός προστάζει αλλά και προσκαλεί τους οπαδούς του να γιορτάζουν το Δείπνο του Κυρίου (Λουκ. 22,19). Προσφέρει όμως την τράπεζα του Κυρίου μόνο σε εκείνους που είναι βαπτισμένα μέλη της εκκλησίας του. (Βλ. «Η Παλαιά Διαθήκη διδάσκει την ένωση με την εκκλησία», πιο πάνω).

Ο Θεός έδωσε την εντολή να αγαπούν οι Χριστιανοί τους αδελφούς και να τους υπηρετούν (Γαλ. 6,2· Α΄ Πέτ. 2,17· Α΄ Ιωάν. 3,14). Ποιοι είναι όμως οι αδελφοί; Εκείνοι που επισκέπτονται την λατρεία της εκκλησίας μία ή δύο φορές ή ακόμη και περισσότερες; Είναι αδελφοί εκείνοι που δηλώνουν ότι πιστεύουν όπως και οι άλλοι; Η Βίβλος προειδοποιεί ότι τέτοιες δηλώσεις μπορεί να είναι κίβδηλες. Πώς μπορούν οι πιστοί να θεωρούν τους άλλους σαν συνοδοιπόρους στην πίστη, αν δεν είναι αντικειμενικά ταυτισμένοι και υπόλογοι σαν τέτοιοι, πράγμα που γίνεται όταν γίνονται δεκτοί μέσα σε μία σύναξη της εκκλησίας του Χριστού;

Σήμερα επικρατεί ένα πνεύμα προσωπικής αυτονομίας· περιφρονεί την εξουσία. Αυτό δεν είναι κάτι καινούργιο (Β΄ Πέτ. 2,10). Ο Θεός, όμως, προστάζει τα λυτρωμένα του παιδιά «να αναγνωρίζουν όσους προϊστανται ανάμεσά τους, σύμφωνα με το θέλημα του Κυρίου» (Α΄ Θεσ. 5,12), και «να υπακούν τους εκκλησιαστικούς τους ηγέτες» (Εβρ.13,17). Πώς όμως, θα το κάνεις αυτό, αν δεν έχεις ενωθεί με την εκκλησία στην οποία αυτοί είναι ηγέτες; Πώς μπορείς να σέβασαι και να υπακούς τους πνευματικούς σου ηγέτες, αφού δεν είσαι μέλος μίας εκκλησίας και επομένως δεν έχεις τέτοιους ηγέτες;

Μπορούμε να δώσουμε πολλά ακόμα παραδείγματα, αλλά αυτά θα αρκούσαν για να δείξουν ότι υπάρχουν πολλές βιβλικές εντολές στις οποίες οι πιστοί δεν μπορούν να υπακούσουν, εκτός εάν ενωθούν με την εκκλησία. Έτσι εάν αρνείσαι να ενωθείς με την εκκλησία του Ιησού Χριστού, αποτυγχάνεις να υπακούσεις τον Κύριο και αυτό αποτελεί αμαρτία.

7. Η ποιμαντορική φροντίδα του ποιμνίου του Χριστού απαιτεί ένωση με την εκκλησία

Η φροντίδα του ποιμνίου του Χριστού είναι αδύνατη αν δεν έχει προηγηθεί η ένωση με την εκκλησία. Ο Θεός δίνει οδηγίες στους πρεσβυτέρους για το πώς να ασκήσουν ποιμαντορική φροντίδα και επίβλεψη, να ποιμάνουν δηλαδή, το ποίμνιο. Το ποίμνιο το οποίο έχει αναθέσει στην φροντίδα τους

είναι η εκκλησία (Πράξ. 20,28· Α΄ Πέτ. 5,1-4). Οι πρεσβύτεροι πρέπει να επικεντρώσουν την προσοχή τους σε αυτούς που έχουν ενωθεί με την εκκλησία, στην οποία ο Θεός τους έχει θέσει σαν επιβλέποντες (Α΄ Κορ 5,12). Οι επισκέπτες όμως, μιας εκκλησίας, ακόμα και τακτικοί εκκλησιαζόμενοι, δεν είναι κάτω από την δικαιοδοσία των πρεσβυτέρων. Αν δεν ενωθούν με την εκκλησία, πώς μπορούν να έχουν επαρκή ποιμαντορική φροντίδα; Επιπλέον, ο Καλός Ποιμένας γνωρίζει τα πρόβατά του με το όνομά τους και γνωρίζεται από αυτά (Ιωάν. 10,3-4·14). Το ίδιο δεν πρέπει να κάνουν και οι βοηθοί του; (Α΄ Πέτ. 5,1-4). Πώς μπορούν να ποιμάνουν το ποίμνιο αν δεν ξέρουν ποιος ανήκει σε αυτό;

Στο ευαγγέλιο του Ματθαίου (18,15-18), ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός διδάσκει τους μαθητές του πώς να ασχοληθούν με περιπτώσεις αμαρτίας και σύγκρουσης μέσα στο σώμα του Χριστού. Εάν κάποιος ομολογεί ότι είναι χριστιανός κι όμως αμαρτάνει και επιμένει πεισματικά να μη μετανοεί, η εκκλησία πρέπει να τον αποβάλλει και να τον θεωρήσει σαν μη πιστό (δες επίσης Α΄ Κορ. 5). Εάν μετανοήσει πρέπει να αποκατασταθεί (Β΄ Κορ. 2,5-11). Αυτή η διάσωση και η αποκατάσταση αποτελεί έναν σημαντικό στόχο της εκκλησιαστικής πειθαρχίας (Γαλ. 6,1). Πώς θα μπορέσει όμως η εκκλησία να τα κάνει αυτά αν δεν υπάρχει μία αντικειμενική διάκριση αυτών που είναι «μέσα», απ' αυτούς που είναι «έξω»; (Α΄ Κορ. 5,12-13). Αν οι Χριστιανοί δεν γίνουν μέλη της εκκλησίας, δεν μπορούμε να υπακούσουμε τις οδηγίες του Κυρίου σχετικά με την ποιμαντική φροντίδα και την εκκλησιαστική πειθαρχία.

8. Η πρακτική εκκλησιαστική ζωή προϋποθέτει ένωση με την εκκλησία

Αν δεν υπάρχει ουσιαστική ένωση με την εκκλησία, υπάρχουν πολλά πρακτικά ζητήματα στα οποία η εκκλησία δεν μπορεί να βοηθήσει όπως πρέπει. Η εντολή του Θεού είναι «όλα να γίνονται με ευπρέπεια και τάξη» (Α΄ Κορ. 14,40). Οι εκκλησίες πρέπει να προσκαλούν ποιμένες, να εκλέγουν πρεσβυτέρους και διακόνους, να εγκρίνουν προϋπολογισμούς, να αγοράζουν ακίνητα, να χτίζουν ευκτήριους οίκους κλπ. Έχουν πολύ σημαντικές αποφάσεις να πάρουν. Χωρίς όμως να υπάρχει ουσιαστική ένωση με την τοπική εκκλησία, πώς είναι δυνατόν να αποφασίσουν με ευπρέπεια και τάξη, ποιος θα έχει το προνόμιο να ψηφίζει για αυτά τα θέματα;

9. Ο βιβλικός ευαγγελισμός απαιτεί ένωση με την εκκλησία

Δεν είναι δυνατόν να υπάρξει βιβλικός ευαγγελι-

σμός χωρίς ένωση με την εκκλησία. Μεγάλο μέρος του ευαγγελισμού των ημερών μας δίνει έμφαση στη λήψη αποφάσεων. Αλλά ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός προostάζει να κάνουμε μαθητές. Ο βιβλικός στόχος του ευαγγελισμού δεν είναι να αποσπάσουμε ομολογίες περί αποφάσεων. Ο στόχος είναι να στρατολογήσουμε ανθρώπους στον κύκλο των προνομίων και των ευθυνών που είναι η συνέπεια του να ακολουθεί κανείς τον Χριστό. Το ευαγγελιστικό έργο δεν έχει ολοκληρωθεί αν εκείνοι που μεταστράφηκαν στον Χριστό δεν εγγραφούν στο σχολείο Του, και δεν βρεθούν στην αγκαλιά της ορατής οικογένειας των πιστών (Μαθ. 28,19-20, επίσης Α΄ Κορ. 12,13, Πράξ. 2,41-47).

10. Η αγάπη του Θεού μας καλεί να ενωθούμε με την εκκλησία

Τέλος, η μεγάλη αγάπη του Θεού για την εκκλησία καλεί τους πιστούς να γίνουν ολοκληρωμένα μέλη της. Η Βίβλος μιλά επανειλημμένα για το πόσο σημαντική είναι η εκκλησία για τον ζωντανό Θεό. Η εκκλησία ήταν στην καρδιά Του στο έργο της δημιουργίας (Εφεσ. 3,9-11). Η εκκλησία ήταν στην καρδιά Του στο έργο της σωτηρίας (Μαθ. 16,18, Εφεσ. 5,25). Ο Χριστός υποσχέθηκε την ευλογία της ιδιαίτερης παρουσίας του στην εκκλησία (Εβρ. 2,12, Μαθ. 18,20). Αν η εκκλησία είναι τόσο σημαντική για τον Κύριο δεν θα έπρεπε να είναι σημαντική σε καθέναν που αγαπάει τον Κύριο; Πώς μπορείς να αγαπάς τον Κύριο και την ίδια στιγμή να μένεις μακριά από αυτό που ο Κύριος αγαπά; Δεν σημαίνει αυτό ότι ο κάθε πιστός πρέπει ανοικτά να ταυτιστεί με την εκκλησία του Χριστού;

Υποσχέσεις

Οι υποσχέσεις που δίνει ένα πρόσωπο που θέλει να γίνει μέλος της εκκλησίας είναι σοβαρές, και οδηγούν σε δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις.

Το καινούργιο μέλος έχει το δικαίωμα να παίρνει μέρος στις λατρείες και στις τελετές και να δέχεται την πνευματική βοήθεια, προστασία, έλεγχο και επίτηρηση του Ποιμένα και των λοιπών Πρεσβυτέρων. Έχει το δικαίωμα να παίρνει μέρος στη διοίκηση της εκκλησίας μέσω της συνελεύσεως των μελών, να ψηφίζει και να συναποφασίζει. Έχει το δικαίωμα αν είναι άνδρας να ψηφιστεί σαν πρεσβύτερος ή διάκονος της εκκλησίας και αν είναι γυναίκα να ψηφιστεί σαν διάκονος της εκκλησίας.

Η Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία από της ιδρύσεώς της, κάνει έργα φιλανθρωπικά, ιεραποστολικά, εκπαιδευτικά και άλλα μεγαλύτερα από το μέγεθός της, που χρειάζονται την αρωγή των μελών, τόσο την οικονομική όσο και την υπηρεσία τους. Τα μέλη πρέπει να υπηρετούν με αγάπη, ξοδεύοντας από τον χρόνο τους, στις διάφορες διακονίες της εκκλησίας. Πέραν των εξόδων που συνεπάγεται η συντήρηση των εκκλησιαστικών κτηρίων, η Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία έχει ποιμένες οι οποίοι μισθοδοτούνται από την ίδια την εκκλησία τους, δηλαδή δεν έχουν καμία κρατική ενίσχυση. Έτσι τα μέλη καλούνται με τακτικές συνδρομές (πνευματικές εισφορές), πέραν της λογίας κάθε Κυριακής, να συνδράμουν το έργο της εκκλησίας.

Το παραπάνω κείμενο έχει ως βάση το κείμενο με τον ίδιο τίτλο της Ορθόδοξης Πρεσβυτερικής Εκκλησίας των ΗΠΑ με συμπληρώσεις.

www.eiea.gec.gr

Το Ελληνικό Ιστορικό Ευαγγελικό Αρχείο στο Διαδίκτυο!
Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας η οποία συνεχώς ανανεώνεται.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Μέρα-Νύχτα

Μέρα-Νύχτα, Θεέ μου Σ' εκζητώ.
Μέρα-Νύχτα σε Σένα ακουμπώ.
Μέρα-Νύχτα Σε δοξολογώ.

Μέρα-Νύχτα Σε ρωτώ "γιατί"
στην πολύτιμη στιγμή της προσευχής
χάνω τα λόγια, χάνω τον ειρμό
και αργά ψελλίζω μόνο "ευχαριστώ".

Μέρα-Νύχτα, Θεέ μου, στο νου μου ήταν
η Μαρία, η Σία, που πονούν,
τα παιδάκια που πεινούν,
τα γεροντάκια π' αγρυπνούν.
Δε μπόρεσα όμως όλα να Σ' τα πω.

Κάποια Μέρα, κάποια Νύχτα
στις προσευχής την ώρα,
ένας ήχος, μια εικόνα, μια κραυγή,
μ' αποσπά την προσοχή
βυθίζοντάς με στη σιωπή.

Ήταν Μέρα; ήταν Νύχτα;
κολυμπώντας σε πέλαγο γεμάτο δάκρυα
κρατώ μ' επιμονή τη σανίδα της πίστης
και ξεσπώ: "Παρακαλώ Χριστέ μου
λύτρωσέ με απ' τ' Αγκάθι αυτό."

Ήταν Μέρα λαμπερή, όταν ακούστηκε
η απρόσμενη τούτη προσευχή.
Ήταν Νύχτα αστραφτερή όταν λεύτερη πια
ύψωσα το "ευχαριστώ" στον Ισχυρό Δημιουργό.

Λ. Βαλαή

Λιώνια Μέρα

Αργοφθάνει βουβή η εσπέρα
και ο ήλιος θα γυρ' απαλά.
Θα γλυστρήσει μαζί του κι' η μέρα
της ζωής θα σωπάσ' η λαλιά.

Και της νύχτας θαρδεί το βασίλειο
για ν' αλώσει παντού τη σκιά.
Ω, να ήταν κανείς που τον ήλιο
θα κρατούσε για πάντα ψηλά!

Είναι Κάποιος, ο Ένας, ο Μόνος,
του αιώνιου φωτός η πηγή.
Στο Σταυρό τον αντάμωσ' ο πόνος
και τον έστεψε και Λυτρωτή.

Κί' αν ο ήλιος στο σούρουπο γέρνει,
κι' αν η νύχτα σκεπάζει τη γη,
Μια αιώνια μέρα μου φέρνει
ο Χριστός στη δική μου ψυχή.